ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ
«Η Σύγχρονη Εγκληματικότητα και η Αντιμετώπιση της»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

οι Τρόποι Συλλογής και αξιοποίησης Στοιχείων από τις ΜΚΟ για τα ανθρώπινα δικαιώματα: ο ρόλος και η Συνεισφορά τους στην Ελλάδα

Χριστίνα Καλαβρή
Α.Μ. 3208Μ016

Επόπτρια Καθηγήτρια: Έφη Λαμπροπούλου
Λοιπά Μέλη Επιτροπής: Τσίγκανου Ι., Μπότση Ε.

Σεπτέμβριος 2010
Αθήνα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τα ανθρώπινα δικαιώματα, η σχετικότητα της ερμηνείας και η επιλεκτικότητα της άσκησής τους, ο σκοτεινός αριθμός της «κρατικής βίας», τα μη νομιμοποιημένα καθεστώτα και οι παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου, αποτελούν θέματα της εγκληματολογίας που απέκτησαν νέες δυνατότητες διερεύνησης με την έλευση των μη κυβερνητικών οργανισμών και της δράσης τους. Σε γενικές γραμμές, οι ΜΚΟ, ως τυπικά ουδέτεροι και αμερόληπτοι φορείς, έχουν τη δυνατότητα να ερευνούν και να παράγουν αξιόπιστα στοιχεία παραβιάσεων των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Οι οργανώσεις αυτές, συμμετέχουν επίσης στο σχεδιασμό δράσεων και πολιτικών για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα, την ένταξη των περιθωριοποιημένων κοινωνικών ομάδων και γενικά στη βελτίωση της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων διεθνώς. Στη βάση των οργανώσεων αυτών βρίσκονται κοινωνικά κινήματα που αναπτύχθηκαν κι απόκτησαν εξουσία εντός των κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και τεχνολογικών συνθηκών που επέφερε η παγκοσμιοποίηση. Επιπλέον, στη δράση των μη κυβερνητικών οργανισμών οφείλουμε την αλλαγή σε ένα μεγάλο βαθμό στον τρόπο σκέψης μας σχετικά με τις έννοιες που δίνουν το στίγμα της εποχής μας: διακυβέρνηση, πολυφωνία, πλουραλισμός, ανθρώπινα δικαιώματα και αποκαταστατική δικαιοσύνη.

Η δυσκολία στη συγγραφή μιας εργασίας για τη συλλογή στοιχείων και την αποτίμηση της αποτελεσματικότητας της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις ΜΚΟ, είναι ότι δεν δύναται να τοποθετηθεί κανείς από μια πλευρά παρουσιάζοντας τις ΜΚΟ ως απόλυτα «καλές» ή «κακές». Βλέποντας από τη σκοπιά των ΜΚΟ, μπορούμε να δούμε αρκετές αδυναμίες των σύγχρονων δημοκρατικών συστημάτων, με βασική την εξυπηρέτηση των πλειοψηφιών, η οποία δεν επιτρέπει την ταυτόχρονη κάλυψη ειδικών αιτημάτων συγκεκριμένων ομάδων και δεν ευνοεί την ανάπτυξη νέων αιτημάτων. Σε αυτήν την περίπτωση είναι καθοριστικής κοινωνικής και οικονομικής σημασίας η πρωτοβουλία των μη κυβερνητικών οργανισμών να παρέχουν συμπληρωματικά (ή ακόμη και αποκλειστικά) κοινωνικές υπηρεσίες, είτε αυτή η πρωτοβουλία θίγει, είτε δεν «απειλεί», την απόλυτη κυριαρχία των κρατών. Από την άλλη πλευρά, μια σημαντική κριτική αναφέρεται στα θέματα αξιοπιστίας των στοιχείων των ΜΚΟ, του ελιτισμό των διεθνών ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις ερμηνείες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που προωθούν το δυτικό πολιτισμό έναντι των άλλων, τις «πλαστές» ΜΚΟ που χρησιμεύουν για πολιτική πρόσβαση και σκανδαλώδεις οικονομικές καταχρήσεις. Επομένως, σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσαμε να αγνοήσουμε τη μία ή την άλλη πλευρά προκειμένου να είναι ολοκληρωμένη η παρουσίαση: η μεθοδολογία της συλλογής των στοιχείων που χρησιμοποιούν οι ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί να μας δείξει με ποιου τρόπο και πόσο αποτελεσματικά διευθετούνται στην πράξη τα παραπάνω θέματα. Για την ακρίβεια, σε κάθε ευκαιρία ξετυλίγεται ο διττός χαρακτήρας που δημιουργεί όλες τις εμπλοκές για τις οποίες κάνουμε λόγο, με την επιφύλαξη ότι, καθώς δεν περιγράφουμε συγκεκριμένες ΜΚΟ ως ανάλυση περιπτώσεων, ο λόγος επιβάλλεται να είναι όσο το δυνατό πιο περιεκτικός και σε βάθος χωρίς να εξαιρεί την έκταση, ενώ, όπως είναι φυσικό, δεν εξαντλούνται οι επιμέρους προβληματισμοί…

Στην προσπάθεια αυτή ευχαριστώ θερμά την καθηγήτρια μου κυρία Έφη Λαμπροπούλου, για την παρουσία της, την ουσιαστική καθοδήγηση και τις λεπτομερείς παρατηρήσεις της σε όλη τη διάρκεια της συγγραφής της εργασίας.

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2010

περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ 3

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 5

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ 7

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ 8

ΠΕΡΙΛΗΨΗ 11

ΜΕΡΟΣ Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ 13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:

ΟΙ ΜΗ-ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥΣ: ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ 18

2.1 Η εμφάνιση των ΜΚΟ στο πεδίο της διακυβέρνησης 18

2.2 Τυπολογίες των ΜΚΟ 22

2.3 Η θέση και ο ρόλος των ΜΚΟ 23

2.4 ΜΚΟ και εξουσία: σχέσεις και προοπτικές 27

2.5 Βασική κριτική κι ερωτήματα σε σχέση με το ρόλο και τη συνεισφορά των ΜΚΟ 29

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ 32

3.1 Ορισμός, έννοιες και προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τους από τις ΜΚΟ 32

3.2 Η νομιμοποίηση των ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων 37

3.3 Αρχές και αξίες των ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων 42

3.4 Κριτήρια και διαδικασίες επίσημης αναγνώρισης των ΜΚΟ 45

3.5 Η χρηματοδότηση των ΜΚΟ 47
3.6 Διαδικασίες ελέγχου και λογοδοσίας στις ΜΚΟΑΔ 49
3.7 Η λογοδοσία και το αίτημα της διαφάνειας 54
3.8 Διαδικασίες δικτύωσης, διαλόγου και επιρροής 57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:
Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΜΚΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ : 60
4.1 Οι μέθοδοι συλλογής στοιχείων από τις ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η εξερεύνηση της αλήθειας και το ζήτημα της αξιοπιστίας 60
4.1.1 η συλλογή των στοιχείων και τα εμπόδια για τις ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων: η εξερεύνηση της αλήθειας και οι στρατηγικές διασφάλισης της αξιοπιστίας *61*
4.1.2 η χρήση των στοιχείων, οι γενικές αρχές των μετρήσεων και η σημασία της αξιοπιστίας *66*
4.1.3 σύνταξη αναφορών από τις ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων *68*
4.1.4 Επιλεκτικότητα και Δυτικοκεντρισμός *71*
4.1.5 Η κριτική της αποσπασματικότητας του ρόλου των ΜΚΟ *72*
4.1.5 Η κοινωνική κατασκευή των κοινωνικών προβλημάτων και ο ρόλος των ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις προτεραιότητες της παγκόσμιας ημερήσιας διάταξης *74*
4.2 αντίκτυπος αναφορών των ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων: η δράση και η συνεισφορά τους 74

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ 78
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 79

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

στα ελληνικά:

ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικός Οργανισμός
ΔΜΚΟ	Διεθνής Μη Κυβερνητικός Οργανισμός
ΜΚΟΑΔ	ΜΚΟ Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
ΔτΑ	Δικαιώματα του Ανθρώπου
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας
μετάφρ.	μετάφραση
επίμ.	επιμέλεια
σημ.	σημείωση
χ.χ.	χωρίς αναφορά χρονολογίας

στα αγγλικά:

UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
ECOSOC	Economic and Social Council

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Οι ΜΚΟ, ως ο περίφημος τρίτος παράγοντας της σύγχρονης διακυβέρνησης και «άγρυπνοι φρουροί» της δημοκρατίας, κερδίζουν έδαφος στο πολιτικό προσκήνιο και σημαντική θέση στις επίσημες διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Σε γενικές γραμμές, οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί κατέχουν αυτήν την εξέχουσα θέση επειδή, πρεσβεύουν τις αρχές συμμετοχής και διαβούλευσης, οι οποίες ανταποκρίνονται στο αίτημα για πολυφωνία στα σύγχρονα συστήματα διακυβέρνησης, και πιο ειδικά, διότι ταυτόχρονα συμβάλλουν στον κοινωνικό έλεγχο, κυρίως τον έλεγχο που ασκείται από την κοινωνία πολιτών και «προς-τα-πάνω», δηλαδή στις πρακτικές των κρατών . Στην πράξη, η ανάπτυξη του μη κυβερνητικού παράγοντα επιχειρεί την παροχή εξειδικευμένων κοινωνικών υπηρεσιών αντιπροσωπεύοντας τα συμφέροντα οργανωμένων κοινωνικών ομάδων, εντός του φιλελεύθερου προτύπου το οποίο χαρακτηρίζεται από ελάχιστη κρατική παρέμβαση. Σε αυτό το πλαίσιο, όπου είναι επιβεβλημένες η διασφάλιση της ισότητας ταυτόχρονα με την τελεσφόρα διαχείριση της προώθησης νέων απαιτήσεων ως «δικαιωμάτων» από οργανωμένες ομάδες της κοινωνίας πολιτών, καθίστανται καίρια τα θέματα νομιμοποίησης των φορέων που διεκδικούν κι ασκούν εξουσία, κι επίσης τα θέματα λογοδοσίας και διαφάνειας. Κι αυτό γιατί οι ΜΚΟ αναλαμβάνουν το ρόλο διαμεσολαβητή στην ικανοποίηση των αιτημάτων συγκεκριμένων ομάδων, προσπαθώντας να προσαρμόσουν τη δραστηριότητα τους στο παραδοσιακό, κρατικοκεντρικό ως προς τις υπόλοιπες λειτουργίες του, μοντέλο.

Ο ρόλος και η συνεισφορά των ΜΚΟ μπορούν να μελετηθούν είτε μέσω των αναφορών που συντάσσουν και των προγραμμάτων τους, είτε με συνεντεύξεις στους υπαλλήλους τους, είτε μέσω των διεθνών οργανισμών είτε, πιο πρόσφατα, από το έργο των πανεπιστημιακών[1]. Σε αυτήν την εργασία επιλέχθηκε η τελευταία μέθοδος. Το θέμα της εργασίας περιλαμβάνει τρία σκέλη: το πρώτο, αναφέρεται στους τρόπους συλλογής στοιχείων από τις ΜΚΟ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και περιέχει τις δυσκολίες στην έρευνα των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε αυτές, προστίθενται και οι κριτικές για την επιλεκτικότητα των μεθόδων που χρησιμοποιούνται από τις ΜΚΟ, επιλεκτικότητα η οποία, είτε είναι περισσότερο είτε λιγότερο «αθώα», στο βαθμό που παράγει στρεβλώσεις των στοιχείων των παραβιάσεων, έχει αντίκτυπο στο σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών. Στο δεύτερο σκέλος, της αξιοποίησης των στοιχείων από τις ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων, υπογραμμίζεται η σημασία θεμάτων σχετικών με την κατάρτιση, οργάνωση, δράση και αξιολόγηση των οργανώσεων αυτών, και παρουσιάζονται τα θέματα των αρχών της νομιμότητας και της διαφάνειας. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, επιχειρείται μια αποτίμηση της συνεισφοράς των ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων διεθνώς, τόσο όσον αφορά την καθιέρωση των προτύπων και τις διαδικασίες ελέγχου της τήρησής τους από τα κράτη, όσο και γενικότερα σε σχέση με την προώθηση και τη διεύρυνση των προτύπων αυτών. Τα στοιχεία προέρχονται από διεθνή επιστημονική βιβλιογραφία, όμως σε κάθε περίπτωση γίνεται αναφορά στις ελληνικές ΜΚΟ.

Η συλλογή των στοιχείων από τις ΜΚΟ, που εδώ θα μας απασχολήσει κυρίως σε σχέση με τις δυσκολίες που συναντούν οι ΜΚΟ για τη διασφάλιση της αξιοπιστίας τους, περιλαμβάνει τις μεθόδους, τα κριτήρια, τα εργαλεία και τις στρατηγικές που χρησιμοποιούν γι' αυτό το σκοπό. Παρουσιάζονται επίσης, οι πολιτικοί, κοινωνικοί, οικονομικοί και πολιτισμικοί παράγοντες οι οποίοι παρεμβαίνουν θίγοντας την αντικειμενικότητα των στοιχείων που συλλέγονται από τις ΜΚΟ. Ειδικά σε αυτό τον τομέα δραστηριοποίησης των ΜΚΟ (δηλαδή στον τομέα συλλογής πληροφοριών), έχει ιδιαίτερη σημασία η θέση των οργανισμών αυτών στις διαδικασίες πληροφόρησης κι επιρροής. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, οι διαδικασίες της συλλογής των στοιχείων μας

[1] Σκλιάς Π., 1998, σελ. 6.

ενδιαφέρουν διότι συνδέονται άμεσα με την αξιοποίηση των στοιχείων αυτών, δηλαδή, εν προκειμένω, με το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την αξιολόγηση των πολιτικών από τις ΜΚΟ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αφενός επειδή διαχειρίζονται τα θέματα ορισμών της ευαίσθητης, εξέχουσας κι επίκαιρης έννοιας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κι αφετέρου, επειδή η διαχείριση αυτή έχει άμεσο αντίκτυπο στις ζωές των περισσότερο ή λιγότερο εξαρτημένων πληθυσμών. Τελικά, κάθε απόπειρα ανάλυσης των διαδικασιών αυτών, γίνεται σε αναφορά με τα Δικαιώματα του Ανθρώπου ως παρουσία ή απουσία σε ένα συνεχή διάλογο μεταξύ των επιπέδων ανάλυσης (περιφερειακό, εθνικό και παγκόσμιο), στα οποία έρχονται σε σύγκρουση διαφορετικά μεταξύ τους συμφέροντα.

Περαιτέρω, η αποτίμηση της συνεισφοράς των ΜΚΟ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, παρουσιάζεται σχετική με το ρόλο, τη θέση, τη δράση και τη δικτύωση τους, και αφορά, σε τελική ανάλυση, στο βαθμό στον οποίο οι ΜΚΟ μας προσφέρουν, την προώθηση και ικανοποίηση ειδικών αιτημάτων συγκεκριμένων ομάδων μέσα από τη διαχείριση των κανόνων διανομής των αγαθών στη βάση της «ανάγκης» και έπειτα του «δικαιώματος». Δηλαδή, οι ΜΚΟ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αξιολογούνται ανάλογα με το βαθμό της επιτυχούς θέσης προτύπων σχετικά με θέματα μεταχείρισης μειονοτικών ομάδων, καθώς και σε σχέση με την επιρροή και πίεση που ασκούν στις κυβερνήσεις προκειμένου να τηρήσουν τις δεσμεύσεις τους στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η παρουσίαση αυτή εκτυλίσσεται σε δύο μέρη:

Στο πρώτο μέρος, πραγματοποιείται η απαραίτητη εισαγωγή η οποία αναφέρεται γενικά στους μη κυβερνητικούς οργανισμούς και επικεντρώνει στην τοποθέτηση τους εντός των σύγχρονων συστημάτων διακυβέρνησης. Περιγράφει τα χαρακτηριστικά των ΜΚΟ και τις σχέσεις που συνάπτουν με τους φορείς εξουσίας. Στο δεύτερο μέρος, εκτυλίσσεται το κυρίως θέμα της εργασίας αυτής, σε ό,τι αφορά τα θέματα συλλογής, αξιοποίησης και συνεισφοράς των ΜΚΟ: η συνοπτική αναδρομή στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την ανάδειξή των σχετικών με αυτά θεμάτων, ιδιαίτερα μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ακολουθείται από τις αρχές των οργανισμών αυτών και τα ζητήματα νομιμοποίησής τους, προκειμένου να εισέλθουμε, τελικά, στα κριτήρια και τις διαδικασίες επίσημης αναγνώρισης των ΜΚΟ και ένταξής τους στις διαδικασίες επιρροής και λήψης των αποφάσεων, τα θεσμικά θέματα των εθνικών και διεθνών ΜΚΟ, την εξάρτηση που σχετίζεται με τη χρηματοδότηση των ΜΚΟ και τη σχέση τους με τους δωρητές (και την ιδεολογία τους), την ημερήσια διάταξη που περιλαμβάνει τα θέματα σύνταξης αναφορών, παρεμβάσεων και αξιολόγησης, καθώς και την κρίσιμη ένταξη των πρόσθετων (για κάποιους) έργων της λογοδοσίας και διαφάνειας των ΜΚΟ.

Σε τελική ανάλυση, οι ενότητες που παρουσιάζονται στην εργασία αναφέρονται τόσο στη μεθοδολογία συλλογής των στοιχείων από τις ΜΚΟΑΔ, όσο και σε ό,τι μπορεί να αποτελεί δείκτη αξιοπιστίας και ασφαλιστική δικλείδα των διαδικασιών κοινωνικού ελέγχου, αξιολόγησης και λογοδοσίας, τις οποίες αναλαμβάνουν όσοι συμμετέχουν στην εξουσία στο νέο παράδειγμα διακυβέρνησης.. Ένα επιπλέον θέμα που εκτυλίσσεται ταυτόχρονα με τα άλλα στην ανάπτυξη αυτή, είναι η ανάγκη για συνεργασία μεταξύ του μη κυβερνητικού με τον κυβερνητικό φορέα, ενάντια στην αποσπασματικότητα ή/ και τον ανταγωνισμό των δράσεων και των πολιτικών που επιστρατεύουν. Τελικά, οι προσπάθειες που καταβάλλονται κι από τις δυο πλευρές μπορούν να συντελέσουν στην ανάπτυξη της κουλτούρας συνεργασίας όλων των μετεχόντων στη διακυβέρνηση για την επίτευξη κοινών στόχων, στη βάση της ειλικρίνειας, η οποία μεταφράζεται ως «διαφάνεια». Μία πτυχή η οποία τονίζεται ιδιαίτερα μέσα από την έρευνα του ρόλου των ΜΚΟ, είναι η λογοδοσία (και η ευθύνη) και εντάσσονται στις προσπάθειες για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Μάλιστα, ο αγώνας για την καταπολέμηση της διαφθοράς παγκοσμίως, επιβάλλεται ως πρόσθετο έργο στους ΜΚΟ όπως και σε κάθε «πρωταγωνιστή» της διακυβέρνησης.

Εξαιτίας της ποικιλίας και των διαφορετικών μέσων που χρησιμοποιούν οι ΜΚΟ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η παρουσίαση δεν μπορεί να είναι εξαντλητική.

Επιπλέον, στην περιγραφή των ΜΚΟ, ενδεχομένως δεν είναι πάντοτε ευδιάκριτα τα όρια του «είναι» και του «δέοντος». Πρόκειται άλλωστε για διαδικασίες οι οποίες είναι δυναμικές και πολύπλοκες, διατηρούν τις ατέλειές τους και λαμβάνουν χώρα σε μια ποικιλία οργανισμών οι οποίοι εκτείνονται και δρουν σε πολλά επίπεδα κάτω από την ομπρέλα «ΜΚΟ».

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι ΜΚΟ, έχουν ως κύριο έργο τους την κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών κοινωνικών ομάδων, οι οποίες διεκδικούν αφενός συμμετοχή στη διακυβέρνηση και αφετέρου διευθέτηση ζητημάτων ισότητας και δικαιοσύνης, τα οποία έχουν αναφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα. Ουσιαστικά, η άνοδος των ΜΚΟ θεωρείται ίσης σημασίας με την άνοδο των εθνικών κρατών: οι οργανισμοί αυτοί, εγκατέστησαν τον έλεγχο της κοινωνίας πολιτών στις πρακτικές των κυβερνήσεων. Μάλιστα, η ιστορία της άφιξης των ΜΚΟ, συνδέεται με την ιστορία της προστασίας των ΔτΑ: οι οργανισμοί αυτοί έκαναν για πρώτη φορά λόγο για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την Κοινωνία των Εθνών. Στη συνέχεια, βάσει του κειμένου της Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η ΚτΕ, η οποία αργότερα εξελίχθηκε στον ΟΗΕ, απόκτησε δικαίωμα παρέμβασης στα κράτη τα οποία καταγγέλλονταν για παραβιάσεις των ΔτΑ. Πρόσφατα, σε ένα νέο παράδειγμα διακυβέρνησης, το οποίο χαρακτηρίζεται από την ελεύθερη κυκλοφορία ατόμων, ιδεών και κεφαλαίων, τα ΔτΑ διευρύνονται προκειμένου να καλύψουν τις νέες ανάγκες και να εισάγουν τα νέα αιτήματα στην ημερήσια διάταξη των φορέων εξουσίας σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Στο ίδιο παράδειγμα, οι ΜΚΟ προστίθενται ως επίσημοι συνεργάτες στη διακυβέρνηση, φέροντες τα μηνύματα του πλουραλισμού και του διαλόγου. Μάλιστα, η αναφορά και οι μεταβάσεις από το τοπικό στο παγκόσμιο επίπεδο, αναδεικνύουν νέους στόχους, συμφέροντα και αξίες για τις ΜΚΟ.

Πιο συγκεκριμένα, οι ΜΚΟΑΔ, έχουν το ρόλο διαμεσολαβητών μεταξύ κυβερνήσεων και αποκλεισμένων, κοινωνικά, ομάδων, αντιπροσωπεύοντας τις ομάδες αυτές και εκφράζοντας τα αιτήματα, τις ανάγκες και τα δικαιώματά τους. Κι επειδή οι συμμέτοχοι στη διακυβέρνηση επιδιώκουν τη συναίνεση στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, διαμορφώνουν σχέσεις αμοιβαίας επιρροής και συνεργασίας μεταξύ τους αναγνωρίζοντας κοινούς στόχους και προτεραιότητες. Παράλληλα, οι ΜΚΟΑΔ, παρακολουθούν την κατάσταση των ΔτΑ και είναι σε θέση να κρατούν υπόλογες τις κυβερνήσεις σε σχέση με θέματα κατάχρησης εξουσίας και παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δηλαδή, σε αυτήν την περίπτωση, αναδεικνύεται η συγκρουσιακή πλευρά της σχέσης κυβερνήσεων και κοινωνίας πολιτών, εφόσον οι πρακτικές των κυβερνήσεων είναι δυνατό σε κάποιες περιπτώσεις να απειλούν τα ΔτΑ. Τελικά, ο ρόλος των ΜΚΟΑΔ έχει ιδιαίτερες απαιτήσεις, ιδιαίτερα εάν λάβουμε υπόψη και την εξάρτηση των οργανισμών αυτών από τις χρηματοδοτήσεις των κυβερνήσεων, κατάσταση η οποία μπορεί να επηρεάσει την αξιοπιστία των στοιχείων τα οποία παραθέτουν αυτοί οι οργανισμοί προκειμένου να ενισχύσουν τη θετική εικόνα και να ικανοποιήσουν τις κυβερνήσεις.

Εξέχουσας σημασίας θέματα για τις ΜΚΟΑΔ είναι η νομιμοποίηση, η λογοδοσία και η διαφάνεια. Τόσο η νομιμοποίηση, η οποία αναφέρεται στο δικαίωμα που έχει ένας φορέας εξουσίας να διαχειρίζεται πόρους και να δραστηριοποιείται, όσο και η λογοδοσία και η διαφάνεια, οι οποίες συνδέονται με την ανάληψη ευθύνης, την αυτορρύθμιση και την ανεξαρτησία των οργανισμών αυτών, επηρεάζουν την αξιοπιστία των ΜΚΟ και είναι κρίσιμες για την αξιολόγηση του έργου τους. Στη συνέχεια, η συλλογή και αξιοποίηση στοιχείων σε σχέση με τα ΔτΑ από τις ΜΚΟ, προϋποθέτουν επιπλέον εγγυήσεις της αξιοπιστίας των ΜΚΟ ως οργανισμών κατάλληλων ώστε να διαχειρίζονται τα στοιχεία αυτά. Σημαντική διάσταση της αξιοπιστίας των ΜΚΟΑΔ σε αυτήν την περίπτωση είναι ο βαθμός στον οποίο τα στοιχεία τα οποία παρουσιάζουν είναι «αντικειμενικά»:

αφενός, η οικονομική ανεξαρτησία των ΜΚΟΑΔ τεκμηριώνει ότι παραμένουν δεσμευμένες στις αξίες και τους στόχους τους οποίους διακηρύττουν· αφετέρου δε, είναι απαραίτητο οι εργαζόμενοι αυτών των οργανισμών να διαθέτουν «πολιτισμική ευαισθησία» ώστε να μην μεταφέρουν αποσπασματική εικόνα και να μην κάνουν κριτική στη βάση των προκαταλήψεων τους. Τελικά, οι ΜΚΟΑΔ, έχουν την εμπιστοσύνη της κοινωνίας πολιτών και αποτελούν φορείς οι οποίοι είναι σε θέση να αποκαταστήσουν την αλήθεια και τη δικαιοσύνη σε περιπτώσεις καταπιεστικών καθεστώτων και παραβιάσεων των ΔτΑ, ώστε οι δράστες να λογοδοτούν και να τιμωρούνται για τις πράξεις τους, τα θύματα και οι οικογένειές του να αποκαθίστανται και τα περιστατικά να γίνονται αφορμή ενημέρωσης και ανάπτυξης πολιτικών πρόληψης μελλοντικών παραβιάσεων. Μάλιστα, μια επιτυχία προς την κατεύθυνση της εγκατάστασης της λογοδοσίας και απόδοσης δικαιοσύνης για όλους τους φορείς εξουσίας, στην οποία συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό η δράση των ΜΚΟΑΔ και ιδιαίτερα της Διεθνούς Αμνηστίας, είναι η δημιουργία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, το οποίο έχει ως αρμοδιότητά του τη διευθέτηση εγκλημάτων πολέμων, γενοκτονιών, εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και επιθέσεων και γενικότερα την αποκατάσταση των προσβολών της δικαιοσύνης. Περαιτέρω, για τη διασφάλιση των ΔτΑ, είναι απαραίτητη η συντονισμένη δράση του μη κυβερνητικού παράγοντα με τον κυβερνητικό ώστε να καλυφθούν τα κενά μεταξύ τους, κυρίως με τη διάδοση της γνώσης και προς τις δυο κατευθύνσεις.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η άφιξη των ΜΚΟ είναι ιδιαίτερα πρόσφατη και αντιμετώπισε τη γενικότερη δυσπιστία των Ελλήνων πολιτών απέναντι στη συλλογική δράση. Η δυσπιστία αυτή, απευθύνεται γενικότερα στο πολιτικό σύστημα, εξαιτίας των πελατειακών σχέσεων τις οποίες καλλιεργούν οι πολιτικοί. Ωστόσο, η εξέλιξη των ΜΚΟ συνάδει με την εξέλιξη των οργανισμών αυτών στο διεθνές επίπεδο: έτσι, και στην Ελλάδα, οι ΜΚΟ πέρασαν από την κάλυψη άμεσων αναγκών ειδικών ομάδων σε θέματα πολιτικής φύσης, κι επιπλέον, οι ελληνικές ΜΚΟ, συμμετέχουν σε προσπάθειες δικτύωσης προσπαθώντας να δημιουργήσουν μια κουλτούρα επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ τους, η οποία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη του μη κυβερνητικού τομέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:
Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ: ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

Η έννοια της *διακυβέρνησης* αναφέρεται στη σύγχρονη «διάχυση» της εξουσίας σε πολλούς φορείς και στην παραγωγή συνθηκών πλουραλισμού, σύμφωνα με τα πρότυπα της διαβουλευτικής δημοκρατίας. Η διαβουλευτική δημοκρατία πραγματοποιείται με την άμεση συμμετοχή *όλων* των φορέων στη λήψη αποφάσεων, μέσα από συναινετικές, ως επί το πλείστον, διαδικασίες διαπραγμάτευσης [2] . Με τη δημιουργία πολλών επιπέδων διακυβέρνησης σχηματίζεται το πλαίσιο ώστε, από τη μια πλευρά, να έχουν τη δυνατότητα να εκφραστούν οι αντιφάσεις και συγκρούσεις της ανομοιογενούς κοινωνίας πολιτών, και από την άλλη πλευρά, παρέχεται η ευκαιρία να εκφράζονται οι κοινοί στόχοι. Εξαιτίας της έλλειψης απόλυτης ισότητας στην κατανομή της εξουσίας, τα φιλελεύθερα πλουραλιστικά συστήματα, χαρακτηρίζονται από αέναο ανταγωνισμό για την κατάληψη θέσεων στο πεδίο και από συγκρότηση νέων ομάδων και νέων σχέσεων εξουσίας[3]. Όμως, η τάση αυτή για ελεύθερο ανταγωνισμό μεταξύ των ομάδων συμφερόντων, η οποία στοχεύει στον περιορισμό της παρέμβασης του κράτους, αντισταθμίζεται από την ανάπτυξη ελεγκτικών μηχανισμών, από την πλευρά των κρατών και των υπερκρατικών οργανισμών, οι οποίοι είναι αναγκαίοι για τη ρύθμιση των άνισων σχέσεων ισχύος, οι οποίες παράγονται στα φιλελεύθερα συστήματα και εντείνονται από την παγκοσμιοποίηση. Τελικά, οι νέες ομάδες εξουσίας οι οποίες εισέρχονται στη διακυβέρνηση, υπάγονται στα ευρύτερα πεδία αλλά εξακολουθούν ταυτόχρονα να αποτελούν περιορισμένους χώρους, οι οποίοι ρυθμίζονται από ιδίους κανόνες, αναπτύσσοντας ένα εύθραυστο σύστημα αλληλεξάρτησης. Εκτός από την πολυπλοκότητα των σχέσεων σε ένα τέτοιο σύστημα, οι αντιθέσεις των κανόνων που καλούνται να συνυπάρξουν στο πλαίσιο των οριζόντιων σχέσεων, καταλήγουν σε πολλαπλασιασμό κανόνων και παραγωγή νέων περιορισμών. Ωστόσο, το μήνυμα του πλουραλισμού για συνύπαρξη, επιβεβαιώνεται από την επιδίωξη της συναίνεσης και αποφυγής των συγκρούσεων κατά τη λήψη αποφάσεων[4].

Ως έκφανση της ανάγκης για αποτελεσματική συνεργασία, απορρέει η σύσταση «συνεταιρισμών» από τους φορείς εξουσίας σε όλα τα επίπεδα, με ζητούμενα τη συστηματοποίηση, ενσωμάτωση και διάδοση της γνώσης και της εμπειρίας, παραδείγματα των οποίων μπορούν να εντοπισθούν σε περιφερειακό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο[5]. Σε μια *διεθνική* προσέγγιση της λειτουργίας

[2] Ball A. &Peters G., 2001, σελ. 80-84.

[3] ό.π.

[4] σχετικά με την έννοια του πλουραλισμού στα φιλελεύθερα συστήματα, ό.π.

[5] Ενδεικτικά, αναφέρουμε τις «Συμμαχίες Πρόληψης του Εγκλήματος και της Αταξίας» σε περιφερειακό επίπεδο, συνεργασία/ δικτύωση εθνικών κρατών και ΜΚΟ για ποικίλους στόχους,

των πολιτικών συστημάτων, οι διαρκώς πιο πολύπλοκες διεθνείς σχέσεις δημιουργούν νέες προκλήσεις οι οποίες περιλαμβάνουν, τόσο τα ζητήματα ιεραρχίας και τις αυξανόμενες απαιτήσεις πόρων και γνώσης, όσο και το διαρκή διάλογο ο οποίος αναπτύσσεται μεταξύ των δύο διαφορετικών πόλων της ενοποίησης/ εξάρτησης και της αυτονομίας[6]. Συμπληρωματικά, θα μπορούσαμε να παραθέσουμε την προσέγγιση της *παγκοσμιοποίησης* ως καταλληλότερη για τη διερεύνηση της συνεταιριστικής διαχείρισης κοινών ζητημάτων, και κυρίως προκειμένου να αναφερθούμε στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ΜΚΟ: δηλαδή, οι αλλαγές της παγκοσμιοποίησης έχουν συμβάλει στον περιορισμό του ρόλου της εθνικής κυριαρχίας, τη σύναψη αλληλεξαρτώμενων σχέσεων ως κρίσιμη για την ανάπτυξη ταυτότητας και σε μια νέα αίσθηση ισορροπίας η οποία προκύπτει ως αποτέλεσμα των αλλαγών στο πεδίο της διακυβέρνησης[7].

Ωστόσο, η τάση αυτή της συμπαράταξης δεν συνέβη «στο κενό»: το σύνολο των κοινωνικών και πολιτικών αλλαγών (τεχνολογική πρόοδος, οικονομική ανάπτυξη, ελεύθερη κυκλοφορία, αλλαγή στην αντίληψη του χώρου και του χρόνου, νέες σχέσεις αλληλεξάρτησης,) οι οποίες περιγράφονται με τον όρο *παγκοσμιοποίηση*, συνετέλεσαν στο να αντιλαμβανόμαστε τον πλανήτη μας ως ενιαίο χώρο, και τους στόχους των πολιτών της παγκόσμιας κοινωνίας ως κοινούς[8]. Αυτό το οποίο στην ουσία άλλαξε, είναι η αντίληψη του «εμείς», σε αναφορά με τις έννοιες του *χώρου* και του *χρόνου*, επειδή αν και δραστηριοποιούμαστε τοπικά, ανατρέχουμε στο παγκόσμιο επίπεδο προκειμένου να εξηγήσουμε τις συνθήκες που μας επηρεάζουν. Όμως, η διαρκής αναφορά από το τοπικό στο παγκόσμιο επίπεδο εναλλάξ, στην πραγματικότητα οδήγησε στην υπέρβαση της απόλυτης κυριαρχίας των κρατών ως πρωταρχικό επίπεδο ανάλυσης αλλά και στο να θεωρηθεί, η ίδια, ως στενή αντίληψη περί κοινών στόχων και συμφερόντων[9]. Τελικά, πίσω από την προσπάθεια για την επίτευξη της σύμπνοιας των φορέων εξουσίας, κυριαρχεί το αίτημα για εξασφάλιση σταθερότητας στις νέες συνθήκες, το οποίο καταλήγει να μεταφράζεται ως αίτημα ομοιομορφίας σε θέματα ιδεολογικά και συνδέεται με την προώθηση της ηθικής και των αξιών στην παγκόσμια κοινωνία.

Τόσο η έννοια της διακυβέρνησης και της διάχυσης της ευθύνης όσο και οι διαφορετικές διαστάσεις που αποκτά η έννοια του πολίτη, κι επιπλέον, η ανάδυση της κοινωνίας πολιτών και της αυτοβοήθειας της ως στόχου των οργανώσεων προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διατυπώθηκαν με τη σταδιακή εξασθένηση του ρόλου του κράτους στη διαχείριση σημαντικών τομέων της κοινωνικής ζωής, επειδή προέκυψε η ανάγκη της κάλυψης του κενού που απορρέει από την απουσία αυτή. Έτσι, ως νέοι πρωταγωνιστές, οι ΜΚΟ, έφεραν ταυτόχρονα νέες ευκαιρίες επικοινωνίας και συμμετοχής[10].

ευρύτερες συμμαχίες μεταξύ κρατών σε διεθνές επίπεδο, συνεργασία διεθνών οργανισμών και ΜΚΟ κ.ά.

[6] Σκλιάς Π., 1998, ό.π., σελ. 15.

[7] ό.π., σελ. 17.

[8] McGrew A., σελ. 99-102.

[9] ό.π.

[10] Chandler D., 2001,, σελ. 687-688.

Ιδιαιτέρα δε, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, δόθηκε έμφαση στο έργο των (διεθνών, κυρίως) ΜΚΟ, στη δυνατότητα δικτύωσης τους και στη δυνατότητα τους να επηρεάσουν τις κοινωνικές προτεραιότητες της παγκόσμιας ημερήσιας διάταξης[11]. Αυτό το νέο κύμα «εκδημοκρατισμού», προώθησε την ουσιαστική συμμετοχή του κοινού και τις πρωτοβουλίες της κοινωνίας πολιτών σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πολιτικών δικαιωμάτων, διαχείριση του εργασιακού τομέα, καταπολέμηση της διαφθοράς κ.ά. Επιπλέον, παράγοντες όπως η βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου και η οικονομική σταθερότητα, συνέβαλαν στην αύξηση του ενδιαφέροντος των πολιτών για μετα-υλιστικά πολιτικά θέματα που αφορούν την ποιότητα ζωής[12]. Στους παράγοντες που ευνόησαν την εξάπλωση των κοινωνικών κινημάτων και των ομάδων ακτιβιστών συγκαταλέγεται και η τεχνολογική ανάπτυξη των μέσων επικοινωνίας, η οποία συνέβαλε στις δυνατότητες οργάνωσης, πληροφόρησης και ενδυνάμωσης του λόγου αυτών των ομάδων. Μάλιστα, η επικοινωνία και δικτύωση των ομάδων ακτιβιστών, η οποία κατέστη εμφανής ή/ και ενισχύθηκε ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης, είχε καθοριστική συμβολή και στην κοινή αναφορά και κατανόηση θεμάτων σχετικών με τη φτώχεια, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το περιβάλλον[13]. Τέλος, το ενδιαφέρον για την κατάσταση των πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, συνοδεύτηκε από τη στροφή της χρηματοδότησης στις οργανωμένες προσπάθειες του μη κυβερνητικού τομέα στους τομείς αυτούς[14].

Στη συνέχεια, η ανάγκη για πολύ-επίπεδη συμμετοχή, συνετέλεσε στην επίσημη συμπερίληψη των ΜΚΟ στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων[15]. Επομένως, εκτός από την πρωτοβουλία και την οργάνωση οι οποίες προήλθαν «από-κάτω», δηλαδή απευθείας από την κοινωνία πολιτών, υπήρξαν και θεσμικές αλλαγές, από την πλευρά των κρατών και των διεθνών οργανισμών, οι οποίες «από-πάνω» ενίσχυσαν την ανάπτυξη του μη κυβερνητικού παράγοντα. Μάλιστα, τα κράτη και οι διεθνείς οργανισμοί έχουν παράγει κρίσιμη προώθηση στην ανάπτυξη των ΜΚΟ, αφενός διότι ο διάλογος και η συμπερίληψη της κοινωνίας πολιτών στις επίσημες πολιτικές διαδικασίες βελτιώνει την δημοκρατική εικόνα των εθνικών καθεστώτων, και αφετέρου διότι οι ΜΚΟ είναι σε θέση να παράγουν συμπληρωματικά αποτελέσματα στην κάλυψη των κοινωνικών αναγκών, με έμφαση στις μειονοτικές ομάδες[16].

Τελικά, αν και μπορεί να ειπωθεί πως οι «από-πάνω» συνθήκες επέτρεψαν ουσιαστικά στο μη κυβερνητικό τομέα να έχει πολιτικό λόγο και βήμα ώστε να προωθεί συγκεκριμένες ανάγκες και συμφέροντα[17], σε καμία περίπτωση δεν αμφισβητείται η πρωτοβουλία της κοινωνίας πολιτών στην ανάπτυξη θεμάτων

[11] Smith J., Pagnucco R. &Lopez G., 1998, σελ. 391.

[12] Ball A., Peters G., ενδεικτικά, σελ. 129.

[13] Graubart J., χ.χ.

[14] Reimann K., 2006, σελ. 52.

[15] McGann J. &Johnstone M., 2005, σελ. 5.

[16] Reimann K., 2006, ό.π.

[17] ό.π.

τα οποία σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Πράγματι, αυτή η συνεισφορά της κοινωνίας πολιτών, μέσω της δράσης των ΜΚΟ, έχει ιδιαίτερη βαρύτητα στις συνθήκες της παγκοσμιοποίησης, όπου τα ήδη αναγνωρισμένα κοινωνικά προβλήματα τείνουν να αποκτούν μεγαλύτερες διαστάσεις κι η περιθωριοποίηση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων βιώνεται εντονότερα, ως «διπλή». Πιο συγκεκριμένα, οι οργανισμοί αυτοί, διεκδικούν τη συμπερίληψη των «παραγκωνισμένων» θεμάτων στην κοινωνική ατζέντα και δύνανται να μεγεθύνουν τη φωνή των μειονοτήτων. Φαίνεται πως μόνο διαμέσου των ΜΚΟ και των ΔΜΚΟ, οι εξειδικευμένες ανάγκες έχουν τη δυνατότητα να εισέλθουν στο διάλογο προκειμένου να επηρεάσουν τις επίσημες πολιτικές αποφάσεις, δεδομένου ότι ακόμη και τα εθνικά κοινωνικά προβλήματα κινδυνεύουν να ειδωθούν ως μειονοτικά εάν δεν ανακαλύψουν τρόπο να συνδεθούν με την κοινή παγκόσμια μοίρα και να επενδυθούν με τέτοιον τόπο ώστε να αφορούν την παγκόσμια κοινωνία[18]. Επομένως, η ένταξη των περιθωριοποιημένων δρώντων στο διάλογο, και κατ' επέκταση στη διακυβέρνηση, προκύπτει ως μια θετική συνέπεια της συνεισφοράς των ακτιβιστών και των ΜΚΟ. Και προπάντων, με αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται η ισότητα ταυτόχρονα με τη δυνατότητα διεκδίκησης δικαιωμάτων και τον αυτό-προσδιορισμό (ο οποίος είναι αποτέλεσμα ένταξης σε οργανωμένες ομάδες συμφερόντων) ως λύσεις για τη συνύπαρξη όλων[19]. Παράλληλα, η ένταξη των περιθωριοποιημένων ομάδων και η δημιουργία του τρίτου παράγοντα, ο οποίος κερδίζει περισσότερο έδαφος στην κοινωνική και πολιτική ζωή, είναι αιτίες της δημιουργίας νέων σχέσεων οι οποίες βασίζονται, μεταξύ άλλων, στην προαγωγή και διασπορά ενημέρωσης, τεχνογνωσίας, και συστηματοποίησης της γνώσης στον τομέα της παραγωγής εξειδικευμένων κοινωνικών υπηρεσιών.

Από την άλλη πλευρά, στις συνθήκες που περιγράφηκαν παραπάνω, οι κοινωνικές σχέσεις διακρίνονται από την εξής αντίφαση: άλλοτε παρουσιάζονται ως συνεργατικές κι άλλοτε ως ανταγωνιστικές. Με αυτόν τον τρόπο, συντίθεται ένα πεδίο πολύπλοκων σχέσεων επιρροής, στο οποίο, αν και αυξάνεται η συμμετοχή, παρουσιάζεται απώλεια ως προς τις δυνατότητες απόλυτης κυριαρχίας, ελέγχου και πρόβλεψης. Επιπροσθέτως, η ταυτόχρονη υπαγωγή των φορέων εξουσίας σε τοπικό, εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο, τους δημιουργεί υποχρεώσεις οι οποίες έρχονται ακόμη και σε σύγκρουση μεταξύ τους, ενώ, πιο συγκεκριμένα, η ευθύνη για λογοδοσία, η οποία συνδέεται, παραδοσιακά, με το χώρο, αποσπάται, στο νέο παράδειγμα, από αυτόν. Τελικά, ο λόγος που σε κάποιες περιπτώσεις η εξουσία των ΜΚΟ προσλαμβάνεται ως μη επαρκώς νομιμοποιημένη σε σχέση με εκείνη των κρατών, είναι ακριβώς αυτή η συνύπαρξη παρουσίας και απουσίας της ευθύνης των ΜΚΟ, η οποία οφείλεται στη δυνατότητα που έχουν να τοποθετούνται εντός ή εκτός των «συνόρων», η οποία χαρακτηρίζεται ακόμη και μη ηθική[20].

Τελικά, τα ζητήματα αυτά, ανάγονται σε θέματα τόσο μετάφρασης των πολιτικών, ηθικών κ.ά. αρχών μεταξύ τοπικού, εθνικού και παγκόσμιου επιπέδου[21], όσο και σε θέματα άρθρωσης των επιπέδων αυτών μεταξύ τους. Η

[18] Beck U., 2001.

[19] ό.π.

[20] ό.π.

[21] Graubart J., ό.π.

συμβολή των ΜΚΟ είναι σημαντική, διότι στα πλαίσια του ρόλου τους εντάσσεται και η δυνατότητα που έχουν να διαπραγματεύονται τις μεταβάσεις μεταξύ αυτών των επιπέδων. Μπορούμε να πούμε ότι στην άρθρωση και τη μετάφραση των προτύπων, των κανόνων και των αξιών από το τοπικό έως το παγκόσμιο επίπεδο, αν και το παγκόσμιο επίπεδο αποτελεί μια συνεχή παρουσία, το τοπικό επίπεδο συνεχίζει να υπάρχει, ως μονάδα ανάλυσης, ρυθμιστής, εγγυητής και διαμεσολαβητής του παγκόσμιου, όμως σαφώς περιορισμένο. Ως συνέπεια της σχέσης συνεχούς αναφοράς μεταξύ τοπικού και παγκόσμιου επιπέδου, το εθνικό, ενδιάμεσο, επίπεδο, περιορίζεται και χάνει το παραδοσιακό «μονοπώλιο» να φτιάχνει νόμους[22]. Συνεπώς, η δυνατότητα δημιουργίας νόμων διανέμεται σε όλους τους δρώντες της διακυβέρνησης, οι οποίοι μετέχουν στη διαχείριση τόσο των κανόνων όσο και των ερμηνειών τους, χωρίς ωστόσο να έχουν την ισχύ να τους επιβάλλουν οικουμενικά. Με αυτόν τον τρόπο, έχουμε ένα μείγμα αρμοδιοτήτων και νομοθεσιών, των οποίων η ασυμφωνία καθίσταται αντιληπτή προπάντων σε κάθε απόπειρα αναζήτησης ευθύνης και λογοδοσίας. Περαιτέρω, εξαιτίας του «πολλαπλασιασμού των συνόρων», τα οποία τοποθετούνται μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων αναφοράς και μπορούν να επανορίζονται χωρίς να έχουν σαφή μορφή, απαιτούνται εκ νέου νομιμοποιήσεις της δράσης των ΜΚΟ σε κάθε επίπεδο[23].

Καταλήγοντας, οι ΜΚΟ φαίνεται πως εκμεταλλεύονται μια «παράδοξη» δυνατότητα που δημιουργείται από την αμφισβήτηση των απόλυτων εξουσιών και τη χρησιμοποιούν ως «ιδιαίτερη δύναμη νομιμοποίησης» τους[24]. Όμως, οι ΜΚΟ δρουν, τελικά, στο μικροεπίπεδο, επιδιώκοντας την κάλυψη επιμέρους αναγκών. Με αυτήν την έννοια, οι ΜΚΟ συμπληρώνουν τα κράτη, χωρίς να μπορούν να τα αντικαταστήσουν στην παροχή των κοινωνικών υπηρεσιών και συμμετέχουν, από κοινού με τον κυβερνητικό παράγοντα, στη διακυβέρνηση, σε μια διαρκή, δυναμική, συμβιωτική σχέση μεταξύ τους. Στην πράξη, η σχέση αυτή ρυθμίζεται από κοινούς στόχους και κανόνες. Υλοποιείται δε, από την πλευρά των μη κυβερνητικών οργανισμών, με τη σύναψη συμμαχιών παροχής υπηρεσιών, ανάλυσης της πληροφορίας, πίεσης για επικύρωση κοινών συμφωνιών και κινητοποίηση της κοινής γνώμης και της προσοχής των ΜΜΕ[25].

---

[22] Beck U., 2001.

[23] ό.π.

[24] ό.π.

[25] Reimann K., 2006, σελ. 64.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:
ΟΙ ΜΗ-ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥΣ: ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

2.1 Η εμφάνιση των ΜΚΟ στο πεδίο της διακυβέρνησης

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάστηκε ο τρόπος με τον οποίο, η στροφή στην κατανόηση των αλλαγών και των κοινωνικών προβλημάτων σε μια κοινή παγκόσμια οπτική, σήμανε τη νέα εποχή για την συλλογική κοινωνική δραστηριότητα και την έννοια της ταυτότητας του πολίτη στην παγκόσμια κοινωνία. Από την ίδια σκοπιά, εστιάζοντας σε μαρξιστικές προσεγγίσεις, θα μπορούσαμε να σημειώσουμε την τάση επανεπένδυσης των «παλαιών» κοινωνιολογικών ζητημάτων, όπως είναι η αμφισβήτηση της εξουσίας και της κατεστημένης τάξης πραγμάτων. Η επανεξέταση του ρόλου των κοινωνικών ομάδων και των κριτηρίων της ένταξης στην παγκόσμια κοινότητα, με στόχο την ενσωμάτωση ενάντια στον αποκλεισμό, εδώ παρουσιάζεται ως κοινωνικό χρέος των πολιτών της ανεπτυγμένης Δύσης. Σε σχέση με την υποχρέωση αυτή, ενδεικτική είναι η στροφή των οργανωμένων συλλογικών δράσεων, οι οποίες πραγματοποιούνται από τις ΜΚΟ, από την κάλυψη των επιτακτικών αναγκών στις «βαθύτερες αιτίες» των κοινωνικών αποκλεισμών και των ανισοτήτων, οι οποίες ανάγονται σε θέματα πολιτικής φύσης, υπαγορεύοντας ταυτόχρονα υλιστικούς στόχους οικονομικής ανάπτυξης και μετα-υλιστικά θέματα ισότητας, δικαιοσύνης κ.ά.[26]. Επιπλέον, η δράση των οργανώσεων αυτών αποκτά πλέον το χαρακτήρα ενδυνάμωσης, δηλαδή ενίσχυσης της ικανότητας αυτοβοήθειας, ενώ ο χαρακτήρας παροχής άμεσης βοήθειας εξασθενεί, εφόσον θεωρείται ότι διαιωνίζει τις σχέσεις εξάρτησης και είναι υποτιμητικός προς τα άτομα.

Ως συνέπεια, ο γενικότερος στόχος της παγκόσμιας κοινωνίας για άμβλυνση ανισοτήτων και επίτευξη ευημερίας και σταθερότητας για όλους, εκφράζεται, με την έλευση των ΜΚΟ, στην προβολή συγκεκριμένων κάθε φορά συμφερόντων, ως δικαιωμάτων μεμονωμένων ομάδων. Κι αυτό επειδή οι ΜΚΟ μπορούν να δράσουν σε επίπεδο διαφορετικό από εκείνο των κρατών, των οποίων προτεραιότητα είναι να καλύψουν τα συμφέροντα τις πλειοψηφίας. Δηλαδή, οι ΜΚΟ έχουν τόσο τη δυνατότητα να αποκτήσουν πρόσβαση σε διαφορετικούς τομείς και ομάδες, όσο και την απαιτούμενη εξειδικευμένη γνώση και εμπειρία σε αυτούς. Συγκεκριμένα, η ανάγκη για οργανωμένες απαντήσεις σε επιμέρους θέματα, η οποία δεν μπορεί να καλυφθεί από τον κυβερνητικό τομέα, εξυπηρετείται από τις ΜΚΟ ως νέους «συμμάχους» των κρατών. Εγκαθίσταται δε, εξαιτίας των ραγδαίων αλλαγών σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, τις οποίες επιφέρει η παγκοσμιοποίηση και η «αντίληψη των απειλών ως παγκόσμιων»[27]. Σε γενικές γραμμές, μπορούμε να ισχυριστούμε πως οι συνθήκες της παγκοσμιοποίησης ήταν εκείνες που

[26] Collingwood V., 2006, σελ. 442.

[27] McGann J. &Johnstone M., 2005, σελ. 3.

επέκτειναν τη θεματολογία, τις ευκαιρίες χρηματοδότησης και την πρόσβαση των ΜΚΟ στη λήψη αποφάσεων[28].

Η εμφάνιση των ΜΚΟ άλλαξε το πεδίο της παγκόσμιας πολιτικής σκηνής, περνώντας, από το παρασκήνιο, στην παραγωγή πολιτικής σε σοβαρά κοινωνικά προβλήματα, όπως φτώχεια, δικαιώματα, περιβάλλον[29]. Μάλιστα, αυτή η συνεισφορά θεωρείται ίσης σημασίας με την ανάδειξη των εθνικών κρατών[30]. Σχετικά με την ανάπτυξη του μη κυβερνητικού τομέα, οι απόπειρες εξήγησης ξεκινούν από δύο διαφορετικές κατευθύνσεις. Η πρώτη, εστιάζει στις «από-κάτω» συνθήκες της κινητοποίησης και διεκδίκησης από την πλευρά της κοινωνίας πολιτών, η οποία άσκησε πιέσεις ώστε να αναγνωριστεί η ανάγκη για αύξηση της ενεργής συμμετοχής της στις επίσημες διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Η δεύτερη ερμηνεία, συμπεριλαμβάνει τις αιτίες εκείνες, οι οποίες «από-πάνω», αυτή τη φορά, επέτρεψαν, στην ουσία, την ανάδειξη των ΜΚΟ, κυρίως ως εξισορροπητικό τρίτο παράγοντα μεταξύ κρατών και ιδιωτικών συμφερόντων. Η δεύτερη ομάδα εξηγήσεων, αναφέρεται, επιπλέον, στις συνθήκες υπό τις οποίες, τα κράτη και οι διεθνείς οργανισμοί, όχι μόνο παραχώρησαν έδαφος αλλά και συνέβαλαν ενεργά στην προώθηση των ΜΚΟ, σε μια διαδικασία η οποία κινείται από τη Δύση και αναφέρεται σε αυτό που ονομάζουμε «πολιτικό άνοιγμα»[31]. Επίσης, οι διαδικασίες αυτές περιλαμβάνουν και την πίεση για τη συμπερίληψη των ΜΚΟ στις αναπτυσσόμενες χώρες[32]. Προφανώς, στην πρώτη περίπτωση, εστιάζουμε περισσότερο στις ανάγκες που ήρθαν να εξυπηρετήσουν οι ΜΚΟ, δίνοντας έμφαση στο «κενό» το οποίο ήρθαν να καλύψουν, ενώ στη δεύτερη, η λειτουργία των ΜΚΟ παρουσιάζεται να εξυπηρετεί τελικά το status quo, παράγοντας λύσεις για την εξυπηρέτηση ειδικών αναγκών, δρώντας σε ξεχωριστό επίπεδο και χωρίς να θίγει την εξουσία των έτερων πρωταγωνιστών της διακυβέρνησης.

Περαιτέρω, οι ΜΚΟ θεωρούνται «μετεξέλιξη των κοινωνικών κινημάτων και κορυφαία ιδεολογική έκφραση της ανοικτής, ελεύθερης κοινωνίας»[33]. Αντιπροσωπεύουν το διάλογο, όντας ταυτόχρονα χρήσιμες στη θέση των προτεραιοτήτων στη χάραξη πολιτικής με την ενεργή συμμετοχή των πολιτών (άμεση δημοκρατία). Χωρίς να μειώνεται η σημασία των αγώνων των ΜΚΟ για τη συμμετοχή τους στη διακυβέρνηση, η ενσωμάτωση τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων φαίνεται ότι προέκυψε ως ανάγκη επειδή «τα κράτη άρχισαν να χρειάζονται τη συνεργασία, τις εξειδικευμένες γνώσεις, την τεχνογνωσία και τις εμπειρίες τους»[34]. Επιπλέον, οι ΜΚΟ είναι προτιμότερες στους πολίτες από τη διεύρυνση του κρατικού τομέα. Συνοπτικά, οι McGann και Johnstone (2005)[35], παραθέτουν τους έξι ακόλουθους παράγοντες ανάπτυξης των ΜΚΟ:

[28] Reimann K., 2006, σελ. 46.
[29] McGann J. &Johnstone M., 2005, σελ. 1.

[30] *Salamon &Anheier, 1996*, όπως παρατίθεται από Lehr-Lehnard R., 2005.

[31] Reimann K., 2006.

[32] Reimann K., 2006, σελ. 58.

[33] Βερβερίδης Σ., 2009, σελ. 12.

[34] οι ΜΚΟ ως ομάδες πίεσης, ενδεικτικά, Ball A. &Peters B., 2001, σελ. 197.

[35] McGann J. &Johnstone M., 2005, σελ. 3.

εκδημοκρατισμός και αναγνώριση της σημασίας της συμμετοχής της κοινωνίας πολιτών, ανάπτυξη αιτήματος «από-κάτω» για ανεξάρτητη ενημέρωση και ανάλυση, διεύρυνση μη-κρατικών και ενδο-κρατικών φορέων, βελτίωση των τεχνολογιών επικοινωνίας, παγκοσμιοποίηση χρηματοδότησης των ΜΚΟ και, τέλος, μια γενικότερη «κρίση εμπιστοσύνης». Από κοινού με αυτούς τους παράγοντες, η ανάπτυξη του μη κυβερνητικού παράγοντα ενισχύθηκε από το αίτημα του φιλελευθερισμού για περιορισμό της κρατικής παρέμβασης, αρχικά στην οικονομικά και τη συνέχεια και στην κοινωνική δραστηριότητα. Σε αυτές τις συνθήκες, οι ΜΚΟ προέκυψαν ως «φυσική» εναλλακτική λύση στην παραγωγή τόσο ανεξάρτητων πληροφοριών όσο και άμεσων απαντήσεων σε επιτακτικά ζητήματα[36]. Από την άλλη πλευρά, δεν παύουν να διατυπώνονται ερωτήματα για την καταλληλότητα των ΜΚΟ σε σχέση με τη φύση των ρόλων που αναλαμβάνουν, την αύξηση της δύναμής τους και την ηθική δέσμευση προς τους στόχους τους[37].

Ειδικότερα, η θέση των ΜΚΟ άλλαξε μετά το ’90. Η συμμετοχή τους στις επίσημες διαδικασίες των διεθνών οργανισμών συνέβαλε στη διάδοση των αξιών τους σε παγκόσμιο επίπεδο, με αποτέλεσμα να γίνουν πλέον «ορατές» και να εξασφαλίσουν καλύτερη τυπική και άτυπη πρόσβαση στην πολιτική[38]. Με αυτόν τον τρόπο άλλαξε η εικόνα του πεδίου: η ανάμειξη των ΜΚΟ με την πολιτική, τους έδωσε πλέον θέση στις διαδικασίες επιρροής και τις σχέσεις ανταγωνισμού. Στη συνέχεια, ιδίως μετά την 11η Σεπτεμβρίου, προέκυψαν νέα κοινωνικά ζητήματα προς διευθέτηση, όπως η τρομοκρατία, η κατάχρηση εξουσίας από τα κράτη προς τους πολίτες και οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο όνομα της ασφάλειας, τα οποία έδωσαν νέους ρόλους και ευθύνες στις ΜΚΟ ως πρωταγωνιστές. Επιπλέον, η αναγωγή της ευθύνης και της λογοδοσίας σε σημαντικές έννοιες στην παγκόσμια κοινωνία, δημιούργησε περαιτέρω υποχρεώσεις στις ΜΚΟ[39]. Πιο συγκεκριμένα, η *«κρίση διαφάνειας και λογοδοσίας στις ΜΚΟ»*, αναφέρεται σε οικονομικά θέματα και σε θέματα οργάνωσης της ημερήσιας διάταξης, προκειμένου να θεωρηθούν πως «εκπληρώνουν αποτελεσματικά τον κρίσιμο ρόλο που έχουν στη δημοκρατική κοινωνία πολιτών»[40].

Με βάση τις αναλύσεις στην Ελλάδα, το κράτος εξακολουθεί να είναι διογκωμένο σε τομείς όπως ο εργασιακός κι ο επαγγελματικός, ενώ το πελατειακό σύστημα φαίνεται πως συνεχίζει να είναι από τους κύριους τρόπους συμμετοχής των πολιτών στις πολιτικές διαδικασίες, αιτίες για την ανίσχυρη, ακόμη, κοινωνία πολιτών[41]. Ωστόσο, εκτός από τα προβλήματα εμπιστοσύνης στις συλλογικές διαδικασίες, οι οποίες προκύπτουν από το πελατειακό σύστημα, υπάρχουν και ουσιαστικά προβλήματα συνεργασίας. Έτσι, αφού το κράτος αδυνατεί να καλύψει τις καθημερινές ανάγκες των πολιτών, παρουσιάζεται σαν

[36] ό.π., σελ. 4.

[37] Vedder A., χ.χ., σελ 2.

[38] Graubart J., χ.χ.

[39] McGann J. & Johnstone M., 2005, σελ. 1.

[40] ό.π., σελ. 2.

[41] Lambropoulou E., σελ. 80-90.

εμπόδιο. Συνεπώς, οι πολιτικοί, οι οποίοι έχουν το ρόλο διαμεσολαβητή μεταξύ κράτους και πολιτών, σε αυτήν την περίπτωση μεσολαβούν ώστε να παρακαμφθούν τα εμπόδια που θέτει το κράτος για την επίτευξη ιδιωτικών συμφερόντων. Αυτό το σύστημα φαίνεται πως έχει καλλιεργήσει δυσπιστία προς τις πολιτικές διαδικασίες και έχει οδηγήσει σε μείωση της πολιτικής συμμετοχής[42]. Ως εκ τούτου, η συμμετοχή της κοινωνίας πολιτών μέσω των ΜΚΟ στη διακυβέρνηση και λήψη αποφάσεων φαίνεται ως ευκαιρία αποδέσμευσης από τα κόμματα και το πελατειακό σύστημα που έχει αναπτυχθεί, ως μόνος τρόπος ουσιαστικής πολιτικής συμμετοχής[43].

Από την άλλη πλευρά, στην Ελλάδα υπάρχει δυσπιστία απέναντι στις ΜΚΟ, οι οποίες θεωρούνται ως συγκαλυμμένη εξυπηρέτηση συμφερόντων, οπτική στην οποία υπάρχει ενδεχόμενη παρέμβαση των πολιτικών κομμάτων, των οποίων η πρόσληψη ως «διεφθαρμένα»[44] ενδεχομένως διαποτίζει κάθε θετική προσπάθεια ενεργής συμμετοχής και πλουραλισμού[45]. Γενικά, έχει γίνει λόγος για γενικότερη δυσπιστία των ελλήνων πολιτών απέναντι στη συλλογική δράση[46], κατάσταση η οποία εν μέρει εξηγεί την αδύναμη συμμετοχή των πολιτών στις ΜΚΟ και έχει ως αποτέλεσμα την σχεδόν απόλυτη εξάρτηση των οργανώσεων αυτών από τις κυβερνήσεις εξαιτίας της έλλειψης οικονομικών πόρων. Πιο συγκεκριμένα, οι άτυπες ομάδες συμφερόντων και οι ομάδες πίεσης δραστηριοποιούνται περιστασιακά, όταν οι επίσημοι αντιπρόσωποι δεν παίρνουν θέση σε σχέση με τα ενδιαφέροντα των μελών των ομάδων αυτών[47]. Περαιτέρω, η πρότερη κατάσταση της Ελλάδας ως αποδέκτη βοήθειας δεν ήταν δυνατό να παράγει κουλτούρα εθελοντισμού κι ενημέρωσης που είναι προαπαιτούμενη ώστε να αναπτύξει ισχυρή κοινωνία πολιτών[48].

Προκειμένου λοιπόν, στην περίπτωση της Ελλάδας, να κάνουμε λόγο για «ουσιαστική συνεταιριστική οργάνωση» μέσω του τρίτου χώρου, αποτελεί προϋπόθεση ο συντονισμός των δράσεων του κυβερνητικού και του μη κυβερνητικού παράγοντα, και η εκπαίδευση[49]. Οι προυποθέσεις αυτές θα επιτρέψουν το μακροπρόθεσμο σχεδιασμό πολιτικών και θα συντελέσουν στη δημιουργία ανάλογης κουλτούρας συνεργασίας. Από την πλευρά τους οι ΜΚΟ, προκειμένου να αναλάβουν τις «υπό όρους αρμοδιότητες» τους στο πλαίσιο ουσιαστικής συνεργασίας, θα πρέπει να ενισχύσουν τη συμμετοχή τους στις επίσημες διαδικασίες λήψης αποφάσεων και να διευρύνουν το συμβουλευτικό ρόλο τους. Παράλληλα, αναδεικνύεται η ανάγκη δημιουργίας ενός εξωτερικού μηχανισμού για το συντονισμό και την επίβλεψη των ΜΚΟ[50]. Γενικότερα, στην

[42] Jones N., Malesios C., Iosifides T., &Sophoulis C., 2008, σελ. 178.

[43] Βλάχος Π., 2007.

[44] Εξαιτίας του ανεπτυγμένου πελατειακού συστήματος.

[45] Βλάχος Π., 2007, επίσης: Μουζέλης Ν., 2004.

[46] Lambropoulou E., ό.π., σελ. 80-90.

[47] ό.π.

[48] *Filipaios 2002* όπως παρατίθεται από Lambropoulou E., ό.π., σελ. 80-90.

[49] Μουζέλης Ν., 2004.

[50] Βλάχος Π., 2007.

Ελλάδα, μπορούμε να ισχυριστούμε πως οι ΜΚΟ είναι σχετικά νέες δομές και χρειάζονται χρόνο για να αναπτύξουν τη δική τους οπτική στα πολύπλοκα κοινωνικά προβλήματα[51].

2.2 Οι τυπολογίες των ΜΚΟ

Μια βασική διάκριση των ΜΚΟ είναι η διάκριση σε «ΜΚΟ μελών» και «ΜΚΟ υπηρεσιών»: οι πρώτες, αφορούν μια ποικιλία μη κυβερνητικών οργανισμών που προσφέρουν εξειδικευμένες υπηρεσίες μόνο στα μέλη τους, ενώ οι δεύτερες περιλαμβάνουν τους οργανισμούς που δρουν στο όνομα και για λογαριασμό άλλων, όπως μειονοτικές ομάδες, παιδιά και γενικά όσους χρειάζονται ενδυνάμωση προκειμένου να διεκδικήσουν τα συμφέροντά τους[52]. Οι ΜΚΟ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανήκουν στη δεύτερη κατηγορία καθώς διαπραγματεύονται τη διανομή πόρων στη βάση ειδικών αναγκών και αιτημάτων συγκεκριμένων ομάδων οι οποίες βρίσκονται κατά κύριο λόγο σε μειονεκτική θέση.

Μια ακόμη κατηγοριοποίηση αφορά τις στρατηγικές και τον τύπο δράσης των ΜΚΟ: η πρώτου βαθμού δράση περιλαμβάνει την κάλυψη άμεσων αναγκών (διατροφή και ρουχισμός) σε περιπτώσεις κρίσεων, και είναι το παράδειγμα παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας, η δράση δεύτερου βαθμού προχωρά ένα βήμα, στην κάλυψη εξατομικευμένων αναγκών, και τέλος, η τρίτη κατηγορία αφορά στην εμπλοκή των ΜΚΟ στο ευρύτερο θεσμικό και πολιτικό πλαίσιο με γενικότερο «σχέδιο ανάπτυξης ή συμμετοχής»[53]. Μπορούμε να ισχυριστούμε ότι οι τρεις κατηγορίες που περιγράψαμε παραπάνω, αν και στην πραγματικότητα συνυπάρχουν και δρουν παράλληλα, στην ουσία, περιγράφουν τη χρονική εξέλιξη της δράσης των μη κυβερνητικών οργανισμών, με σημείο έναρξης την άμεση συνεισφορά, για να στραφεί τελικά στην προσπάθεια αλλαγής των συνθηκών που προκαλούν διακρίσεις, ανισότητα, αδικία.

Παρά τις πολλές και διαφορετικές απόπειρες ταξινόμησης των ΜΚΟ, αυτές τις οποίες περιγράψαμε είναι αρκετές για την κατανόηση των θεμάτων που θα ακολουθήσουν στη συνέχεια. Τελικά, ως ουσιαστική παρατήρηση, παραμένει, ότι μολονότι εξυπηρετούν κοινούς στόχους κι αναφέρονται σε πεδία φαινομενικά ομοιογενή, όπως για παράδειγμα το πεδίο των δικαιωμάτων του ανθρώπου, οι ΜΚΟ διατηρούν διαφορετικά μεταξύ τους κίνητρα και διαβαθμίσεις πολιτικής συμμετοχής, συνεργασίας με κυβερνήσεις, ιδεολογίες και βαθμό αποκλειστικής δέσμευσης προς επιμέρους στόχους[54]. Στην Ελλάδα,

---

[51] Lambropoulou E., σελ. 80-90.

[52] Atack I., 1999, σελ. 855.

[53] *Korten, 1987,* όπως παρατίθεται στο Atack I., 1999, σελ.856.

[54] Montgomery B., σελ. 26.

οι ΜΚΟ διαθέτουν ποικιλία θεματικών και επιπέδων δράσης[55]. Συνολικά, δραστηριοποιούνται 64 εθνικές και διεθνείς ΜΚΟ[56] με γενικό θέμα τα ανθρώπινα δικαιώματα και ειδικότερα: μετανάστες και πολιτικούς πρόσφυγες, θύματα κακοποίησης και βασανιστηρίων, παιδιά και νέους, κρατούμενους, γυναικεία δικαιώματα, ομοφυλόφιλους, πολιτισμό και ανάπτυξη.

2.3 Η θέση και ο ρόλος των ΜΚΟ

Η πρωτοβουλία του μη κυβερνητικού παράγοντα μέσω της σύστασης ΜΚΟ συνδέεται κατά κύριο λόγο με την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών, ως απόπειρα κάλυψης του κενού μεταξύ κράτους και πολιτών, μέσω της παροχής οικονομικής και κοινωνικής στήριξης σε αποκλεισμένες, κατά κύριο λόγο, ομάδες. Εφόσον οι ΜΚΟ διαθέτουν πρόσβαση στις ομάδες αυτές και την απαραίτητη πληροφόρηση, η συνεισφορά τους μπορεί να δώσει λύσεις σε επιτακτικά προβλήματα κι ελλείψεις. Μάλιστα, η δυνατότητα αυτή των ΜΚΟ εξυπηρετεί τις κυβερνήσεις, των οποίων το βλέμμα έχει την τάση να μην διεισδύει σε αυτό το βάθος ανάλυσης[57]. Συνεπώς, οι ΜΚΟ, μπορούν να τοποθετηθούν στους τομείς εκείνους όπου τα επίπεδα διακυβέρνησης (τοπικό, εθνικό και διεθνές) συνδέονται μεταξύ τους, και διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε αυτή τη σύνδεση. Από την άλλη πλευρά, επειδή το έργο τους χαρακτηρίζεται από εξειδίκευση, οι ΜΚΟ δεν μπορούν να εκφράσουν και να καλύψουν τις ανάγκες των κοινοτήτων, όπως μπορούν οι επίσημες κρατικές πολιτικές[58]. Ωστόσο, το κράτος, και γενικότερα το δημοκρατικό πολίτευμα, επικεντρώνει πρωτίστως στην ισότητα, μέσω της εξυπηρέτησης των συμφερόντων των πλειοψηφιών, ενώ οι ΜΚΟ συμβάλλουν στη διαχείριση των ενδεχόμενων ανισοτήτων και των αποκλεισμών που προκύπτουν εντός αυτού του συστήματος. Τελικά, οι ΜΚΟ, παρόλο που δεν θεωρούνται εκφραστές *κοινών* αναγκών, αναλαμβάνουν στην ουσία έναν άλλο κρίσιμο ρόλο: το ρόλο της διαχείρισης και εξέλιξης της συζήτησης περί των κανόνων διανομής των πόρων και των αγαθών, μέσω του καθορισμού της «ανάγκης» και περαιτέρω του «δικαιώματος» ως κριτήρια της διανεμητικής δικαιοσύνης[59].

---

[55] Δούκας Χ.&Δούκα Α., 2007.

[56] Η αναζήτηση πραγματοποιήθηκε στο www.anthropos.gr (*Ιούνιος 2010).*

[57] Collingwood V., 2006, σελ.443.

[58] Collingwood V., 2006, σελ 450.

[59] Σχετικά με τις «νόρμες διανομής της δικαιοσύνης»: το μοντέλο της διανεμητικής δικαιοσύνης προτάθηκε αρχικά ως διανομή στη βάση της ευθυδικίας, δηλαδή της ανταπόδοσης στη βάση της συνεισφοράς καθενός, από τον Adams, ενώ στη συνέχεια από τον Deutsch προστέθηκαν κι άλλα κριτήρια όπως η διανομή των πόρων στη βάση της ανάγκης, βλ. Καψιώτη Ι., σελ. 16-17.

Οι ΜΚΟ, οι οποίες προέρχονται απευθείας από την κοινωνία των απλών πολιτών [60] , μεσολαβούν μεταξύ κράτους και ομάδων τις οποίες αντιπροσωπεύουν, έχοντας χαρακτήρα τόσο μη-κυβερνητικό όσο και μη-κερδοσκοπικό [61] . Σε γενικές γραμμές, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις προσλαμβάνονται θετικά από την κοινή γνώμη και έχουν την εμπιστοσύνη του κοινού[62], προπάντων επειδή θεωρούνται ανεξάρτητες από την εξουσία και αντικειμενικές πηγές πληροφόρησης, ενώ, για τον ίδιο λόγο, αναγνωρίζονται ως «ουδέτεροι ειδικοί» στα επιτακτικά κοινωνικά προβλήματα[63]. Ακριβώς επειδή επικεντρώνουν σε ένα θέμα κάθε φορά και έχουν την απαραίτητη γνώση και κατάρτιση σχετικά με αυτό, οι ΜΚΟ είναι σε θέση να παρακολουθούν τις κυβερνήσεις και να δημιουργούν πίεση σε αυτές, με τη συνεργασία των ΜΜΕ, για την αλλαγή νομοθεσιών ή πρακτικών[64]. Με αυτόν τον τρόπο οι ΜΚΟ πιέζουν σε λογοδοσία τις κυβερνήσεις των κρατών σε θέματα όπως συνθήκες εργασίας, περιβάλλον, δικαιώματα κ.ά. αλλά και σε ευρύτερα θέματα που αναφέρονται σε ηθικές αρχές[65] . Από την ίδια θέση, οι ΜΚΟ μπορούν να ακολουθήσουν την τακτική της δημοσιοποίησης και «κατονομασίας» των παραβατών και των υπαιτίων των παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων[66]. Σε συμβολικό επίπεδο, οι ΜΚΟ, με την δράση τους για ένταξη των περιθωριοποιημένων ομάδων ανταποκρίνονται στην υπόσχέση τους περί δικαιοσύνης και αποκατάστασης της ισότητας, δράση η οποία, σε ένα άλλο επίπεδο, μπορεί να γίνει αντιληπτή κι ως «αντισυστημική», δηλαδή ως συγκρουσιακή προς την εξουσία και ως αγώνας για αλλαγή της καθεστηκυίας τάξης πραγμάτων[67].

Όπως και οι κυβερνήσεις, οι ΜΚΟ επιδιώκουν την κάλυψη κοινωνικών αναγκών και τη διάδοση συγκεκριμένων αξιών, ενώ συμμετέχουν στην πολιτική στο βαθμό που διαπραγματεύονται την ένταξη των θεμάτων που κρίνουν ως προτεραιότητες στην ημερήσια διάταξη. Έτσι, οι ΜΚΟ, με την επίσημη συμπερίληψή τους στις επίσημες διαδικασίες λήψης αποφάσεων των διεθνών οργανισμών έχουν τη δύναμη να (επανα)φέρουν στον πολιτικό λόγο θέματα είτε στάσιμα είτε επιτακτικά είτε απαραίτητα[68]. Επιπλέον, οι ΜΚΟ, όντας κατά κανόνα αυτόνομες[69], αποτελούν μια εναλλακτική προσέγγιση στη διανομή των αγαθών. Πιο συγκεκριμένα, η δράση των ΜΚΟ λειτουργεί

---

[60] Ως «απλοί πολίτες»: αυτοί που δεν συμμετέχουν ως πολιτικά πρόσωπα στον κυβερνητικό τομέα.

[61] Atack I., σελ. 855.

[62] Lehr-Lehnard R., 2005.

[63] Ronald J., Ramos H. & Rodgers K., 2005, σελ. 557-587.

[64] Lehr-Lehnard R., 2005, σελ. 43.

[65] ό.π., σελ. 44.

[66] ό.π., σελ. 45.

[67] Graubart J., χ.χ.

[68] Δούκας Χ. & Δούκα Α., 2007.

[69] Atack I., 1999, σελ. 858.

αντισταθμίζοντας τον αγώνα των κυρίαρχων κοινωνικών ομάδων, οι οποίες αποκτούν τα αγαθά στη βάση του ελεύθερου ανταγωνισμού, προωθώντας πρότυπα διανομής τα οποία βασίζονται στην ανάγκη και στα ανθρώπινα δικαιώματα. Γι' αυτό εξάλλου, οι ΜΚΟ έχουν συνδέσει τη δραστηριότητά τους με τις μειονοτικές ομάδες, τους φτωχούς και γενικά με τις ομάδες που βρίσκονται εκτός εξουσίας[70] . Τελικά, η θέση των ΜΚΟ στη σύγχρονη διακυβέρνηση οφείλεται στη δυνατότητα που έχουν για αντίληψη νέων αναγκών, άμεση κινητοποίηση και γρηγορότερη απάντηση σε νέα αιτήματα[71].

Μάλιστα, επειδή ΜΚΟ προέρχονται απευθείας από την κοινωνία πολιτών και δεν εκφράζουν επιχειρηματικά συμφέροντα[72], θεωρούνται αξιόπιστοι φορείς και χαρακτηρίζονται αυθεντικό «εργαστήρι ιδεών και κέντρο παραγωγής προβληματισμών και ανάδειξης ενεργών πολιτών[73]». Μια ένδειξη σχετική με τη θέση των ΜΚΟ στις σύγχρονες κοινωνίες είναι ότι η «κοινωνία πολιτών» τείνει να υπολογίζεται με βάση τον αριθμό των ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται σε μια χώρα[74], εφόσον οι οργανισμοί αυτοί είτε ταυτίζονται με την κοινωνία πολιτών είτε αποτελούν αντικειμενικό δείκτη μέτρησης της ελευθερίας άσκησης των πολιτικών δικαιωμάτων[75]. Ο ρόλος των ΜΚΟ, ως ολοκληρωμένων δρώντων της παγκόσμιας πολιτικής σκηνής, καθίσταται διαρκώς πιο σημαντικός στην διασπορά των ιδεών, της γνώσης και των αξιών καθώς και στη διάδοση της συνεργασίας[76]. Επιπλέον, οι ΜΚΟ έχουν επιτύχει όχι μόνο την οριζόντια δικτύωση με τοπικούς φορείς αλλά και σημαντική συνεισφορά στην προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξαιτίας της πρόσβασης που έχουν εξασφαλίσει στους υπερκρατικούς οργανισμούς. Στα Ηνωμένα Έθνη, η πρόσβαση των ΜΚΟ εκφράζεται με την καθιέρωση του επίσημου «συμβουλευτικού καθεστώτος»[77], δηλαδή της αναγνώρισης δικαιώματος σε κάποιες διεθνείς ΜΚΟ να έχουν παρουσία και λόγο στις μεγάλες συναντήσεις λήψης αποφάσεων.

Από μια άλλη οπτική, η κριτική στις ΜΚΟ αφορά τη (μη ουσιαστική) συμμετοχή τους στις επίσημες διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Πιο συγκεκριμένα, η κριτική αυτή, αναφέρεται στην άνιση θέση των ΜΚΟ σε σχέση με τους έτερους μετόχους της διακυβέρνησης, δηλαδή τα κράτη και τους διεθνείς οργανισμούς. Στις επίσημες συναντήσεις αυτών των φορέων, η ανίσχυρη θέση των ΜΚΟ, δεν τους επιτρέπει να επηρεάσουν τις αποφάσεις που λαμβάνονται. Υπ' αυτήν την οπτική, οι ΜΚΟ φαίνεται ότι λειτουργούν –άλλοτε περισσότερο κι άλλοτε λιγότερο σκόπιμα- ως μέρος του συστήματος διαχείρισης, το οποίο προωθεί τελικά την ομοιομορφία και συμμόρφωση προς

[70] Lehr-Lehnard R., 2005, σελ. 41.

[71] ό.π., σελ. 40.

[72] Ronald J., Ramos H.. &Rodgers K., 2005, σελ. 557-587.

[73] *Καραμανλής Κ., 2004* όπως παρατίθεται στο Βερβερίδης Σ., 2009.

[74] Ronald J., Ramos H. &Rodgers K., 2005, σελ. 572.

[75] Landman T., σελ. 171-183.

[76] Martens K., 1999, σελ. 68.

[77] Tsutsui K. & Wotipka C., 2004, σελ. 588.

τα δυτικά πρότυπα πίσω από τη ρητορική για δημοκρατία κι αλληλεγγύη[78]. Παράλληλα, η παρουσία των ΜΚΟ στις συναντήσεις αυτές, προσφέρει νομιμοποίηση στις αποφάσεις των «ισχυρών» φορέων εξουσίας, ενισχύοντας την κριτική για αμφιλεγόμενο ρόλο των ΜΚΟ. Οι καταγγελίες αφορούν την περιστασιακή εκμετάλλευση της θέσης των ΜΚΟ, εφόσον η συμμετοχή του τρίτου παράγοντα στη λήψη των αποφάσεων είναι επιβεβλημένη, με το να εμπορεύονται τη συναίνεσή τους ώστε να αποκομίσουν οικονομικά ή άλλα οφέλη. Υπάρχουν επίσης καταγγελίες και για ΜΚΟ οι οποίες δημιουργούνται και στηρίζονται εξολοκλήρου στη βάση διεφθαρμένων συμφερόντων, όπως είναι η εξασφάλιση της πλάγιας πρόσβασης[79] στην πολιτική. Γι' αυτούς τους λόγους, επειδή πρέπει να διαχωριστούν οι ΜΚΟ που επιτελούν ορθά και ανεξάρτητα το έργο τους, τους επιβάλλεται ένα σύνολο υποχρεώσεων και δεσμεύσεων προκειμένου να αξιολογούνται σε σχέση με το βαθμό στον οποίο ,και τα μέσα με τα οποία, εκπληρώνουν το έργο τους. Μάλιστα, η συγκεκριμένη διαδικασία αξιολόγησης και λογοδοσίας των ΜΚΟ εντάσσεται στο γενικότερο αγώνα κατά της διαφθοράς παγκοσμίως. Προς την ίδια κατεύθυνση, ο έλεγχος της αυτονομίας των ΜΚΟ διεξάγεται επίσης μέσω εκτεταμένων ερευνών των οικονομικών σε σχέση με τα έργα τους[80].

Σε αυτήν την παρουσίαση, δόθηκε περισσότερη έμφαση στο χαρακτηριστικό της αμερόληπτης δράσης του μη κυβερνητικού τομέα καθώς και στις δυνατότητές του για συμπληρωματική παροχή κοινωνικών υπηρεσιών. Περαιτέρω, εάν απομακρυνθούμε ένα βήμα από το πρακτικό κομμάτι της συνεισφοράς των ΜΚΟ στην κάλυψη των άμεσων αναγκών σε περιπτώσεις κρίσεων, οι οργανισμοί αυτοί δρουν σε συμβολικό επίπεδο ως προστάτες των ηθικών αξιών και της αλήθειας. Με αυτήν την έννοια, οι ΜΚΟ, παραμένοντας εκτός των κυβερνήσεων, δύνανται να προσκομίσουν θέματα όπως η κατάχρηση εξουσίας και οι παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο «δικαστήριο της κοινής γνώμης» [81] . Ως «εναλλακτικοί» φορείς εξουσίας στις περιπτώσεις καταπιεστικών καθεστώτων, οι ΔΜΚΟ αποτελούν την αντίθετη δύναμη προκειμένου να διατηρηθεί και να είναι προσιτή η «αλήθεια», ενάντια σε διαδικασίες διαχείρισης που αποσκοπούν στον έλεγχο της μνήμης των πολιτών[82]. Γι' αυτόν το λόγο οι ΜΚΟ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν μεγάλη επιρροή ως αντικειμενικότεροι συντάκτες χρονικών στη σύγχρονη κοινωνία[83], ρόλος ο οποίος συνοδεύεται, αναμφισβήτητα, από μεγάλη ευθύνη κι απαιτήσεις.

Και στην Ελλάδα, ο ρόλος των ΜΚΟ είναι σημαντικός στο δημόσιο χώρο και στην πολιτική ζωή[84]. Μάλιστα, οι ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στον

[78] Reimann K., 2006, σελ. 59-60.

[79] Αυτές οι ΜΚΟ χαρακτηρίζονται «Δούρειοι Ίπποι».

[80] Για παράδειγμα, μια τέτοια επιτροπή συστάθηκε από τον ΟΗΕ και είναι το ECOSOC.

[81] Montgomery B., σελ. 25.

[82] ό.π.

[83] ό.π., σελ. 49-50.

[84] Δούκας Χ. & Δούκα Α., 2007, ό.π.

ελληνικό χώρο, αν και οι περισσότερες έχουν δημιουργηθεί πρόσφατα, ακολούθησαν χρονική εξέλιξη η οποία συμπίπτει με την εξέλιξη των ΜΚΟ διεθνώς. Ξεκινώντας από την αρωγή αδύναμων κοινωνικών ομάδων[85], τομέας στον οποίο έδρασαν, αρχικά, ανεξάρτητες από την εξουσία, όπως επισημαίνει ο Νικήτας Λιοναράκης (2005)[86], οι ΜΚΟ του ελληνικού χώρου πέρασαν, στη συνέχεια, σε μια δεύτερη φάση «ενδυνάμωσης»[87]. Η μετάβαση αυτή, ακολουθεί την διεθνή τάση της ενασχόλησης με βαθύτερες αιτίες των κοινωνικών αποκλεισμών, δραστηριότητα που βρίσκεται πιο κοντά στην πολιτική, και μπορεί να μεταφραστεί ως «ανάληψη δημόσιας ευθύνης […] παράλληλα με το κράτος»[88]. Σήμερα, διανύουμε την τρίτη περίοδο εξέλιξης των ΜΚΟ: οι ΜΚΟ «τρίτης γενιάς» έχουν αποκτήσει περισσότερο παρεμβατικό ρόλο ως διαμεσολαβητές μεταξύ των ομάδων που αντιπροσωπεύουν, της κοινωνίας πολιτών και των επίσημων φορέων εξουσίας, με έμφαση στις ενέργειες δικτύωσης [89] , δηλαδή στην ανάπτυξη διαύλων οριζόντιας και κάθετης επικοινωνίας η οποία έχει ως στόχο της την κοινή κατανόηση και σύνθεση ολοκληρωμένων παρεμβάσεων. Καταλήγοντας, σε σχέση με τη δικτύωση των ΜΚΟ με άλλους φορείς, μπορούμε να σημειώσουμε την ανάγκη για ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων από την πλευρά των ΜΚΟ προκειμένου να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις αυξανόμενες απαιτήσεις του ρόλου τους. Συγκεκριμένα, η κατάστασή τους ως επίσημοι συμμέτοχοι στη διακυβέρνηση και ο παρεμβατικός ρόλος τους, επιβάλλουν την «επαγγελματοποίηση» των ΜΚΟ, η οποία σε γενικές γραμμές αναφέρεται στη συστηματοποίηση της δράσης τους[90].

2.4 ΜΚΟ και εξουσία: σχέσεις και προοπτικές

Τυπικά, οι ΜΚΟ κρατούν απόσταση, διαχωρίζοντας τη θέση τους από τις κυβερνήσεις. Αυτή η κατάσταση, επιτρέπει στις ΜΚΟ να στέκονται κριτικά απέναντι στις πρακτικές των κρατών και να αμφισβητούν τα κριτήρια διανομής των αγαθών, ώστε να αποτελούν μια «εναλλακτική» στην κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών. Ωστόσο, παρόλο που παρουσιάζονται ως ουδέτεροι φρουροί της δημοκρατίας και των ατομικών δικαιωμάτων, οι ΜΚΟ, ακριβώς

[85] ό.π.

[86] Λιοναράκης Ν., 2005.

[87] Η «ενδυνάμωση» αναφέρεται στην ικανότητα και την αυτό-αποτελεσματικότητα των ομάδων, βλ. και Δούκας Χ. & Δούκα Α., 2007.

[88] Λιοναράκης Ν., 2005.

[89] Δούκας Χ., Δούκα Α., 2007.

[90] Δούκας Χ. & Δούκα Α., 2005.

επειδή θίγουν θέματα καλής κοινωνίας και όρων συνύπαρξης, δεν κατορθώνουν εύκολα να διαχωρίσουν τη θέση τους από την πολιτική. Η διαχρονική πορεία τους, δείχνει πως οι ΜΚΟ πέρασαν, από το περιθώριο της πολιτικής, εντός των επίσημων διαδικασιών της, επιτυγχάνοντας τη δικτύωση η οποία είχε ως αποτέλεσμα την ακρόαση του λόγου τους και τη μετάφραση των προτάσεών τους σε πολιτική. Με αυτόν τον τρόπο, οι επαφές που δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο της διεύρυνσης του ρόλου των ΜΚΟ, γέννησαν νέες σχέσεις και δυναμικές ενώ, ειδικά η ανάμειξή των ΜΚΟ με την εξουσία, αναμφισβήτητα επηρέασε το χαρακτήρα του έργου τους.

Πιο συγκεκριμένα, η πρόθεση των ΜΚΟ, ως κοινωνικά κινήματα, να επηρεάσουν τα δρώμενα και το σχεδιασμό πολιτικής προς τα θέματα εκείνα τα οποία ενδιαφέρουν τις ομάδες που αντιπροσωπεύουν, είναι εκείνη που έφερε τις ΜΚΟ σε επαφή με την εξουσία, τόσο με τυπικούς όσο και με άτυπους τρόπους, επαφή η οποία αναπόφευκτα οδήγησε, στη συνέχεια, σε αμοιβαία επιρροή. Τα αποτελέσματα αυτής της σχέσης επιρροής, περιλαμβάνουν αλλαγές στα χρησιμοποιούμενα μέσα και τη μεταχείρισή τους κι από τις δυο πλευρές, αλλαγές σε ιδεολογικό επίπεδο και ανακατάταξη των προτεραιοτήτων. Δηλαδή, την ίδια στιγμή που οι ΜΚΟ, μέσω των δεσμών που συνάψανε με τους επίσημους φορείς εξουσίας, από τη μια πλευρά κέρδισαν αναγνώριση, από την άλλη πλευρά, επειδή υιοθέτησαν σταδιακά το «προφίλ της ελίτ», στερήθηκαν τον αυθεντικό δεσμό με τους πληθυσμούς τους οποίους αντιπροσωπεύουν[91].

Η τοποθέτηση των μη κυβερνητικών οργανισμών στις σχέσεις των συμφερόντων μπορεί να προσληφθεί από τον κοινωνικό ρεαλισμό και ως «νομιμοποίηση» της ανισότητας Βορρά-Νότου: εφόσον η κατεστημένη τάξη πραγμάτων εξακολουθεί να μην αμφισβητείται από τη συμμετοχή των ΔΜΚΟ οι οποίες εξυπηρετούν τα συμφέροντα του Νότου, και τα κυρίαρχα πρότυπα παραμένουν τα δυτικά, αποδεικνύεται ότι, αντί να διενεργείται επί της ουσίας αλληλεπίδραση, οι ΜΚΟ του Νότου παραμένουν ως ανενεργοί συνεργάτες των ΔΜΚΟ[92]. Πρόκειται για διαιώνιση των σχέσεων ανισότητας, σε ένα πλαίσιο όπου ουσιαστικά δεν παρέχεται περιθώριο αλλαγής. Στην οπτική αυτή, οι ανισότητες καταλήγουν να οξύνονται, ενώ ο παγκόσμιος χαρακτήρας της συμμετοχής καθιστά τους αδύναμους πιο ανήμπορους και την περιθωριοποίηση πιο έντονη[93]. Παρόλο που, με αυτήν την κριτική, αίρεται ο χαρακτηρισμός της απόκτησης πρόσβασης από την πλευρά των ΜΚΟ στις πολιτικές διαδικασίες ως «νίκη», δεν είναι τόσο απλό να εξάγουμε συνολικά συμπεράσματα για την έκβαση της συμμετοχής του τρίτου παράγοντα: αυτό το οποίο μεταβάλλεται από την ένταξη των ΜΚΟ, είναι η δυνατότητα των ομάδων που αυτές εκπροσωπούν να έχουν λόγο και βήμα, δηλαδή δυνατότητα επιρροής στη λήψη αποφάσεων [94] , ενώ δεν μεταβάλλονται οι σχέσεις εξουσίας. Η εξουσία παραμένει αδιαπραγμάτευτη, όπως και ο «κανόνας» ότι τα οικονομικά συμφέροντα είναι εκείνα που επιβάλλουν τις ηθικές αξίες παγκοσμίως[95].

[91] Lehr-Lehnard R., 2005, σελ. 22.

[92] Graubart J., ό.π.

[93] Graubart J., ό.π.

[94] όπου επιρροή είναι αντιληπτή ως μια μικρή μεταστροφή, μια δυνατότητα να ληφθούν λιγότερο ακραίες ή περισσότερο μετριοπαθείς αποφάσεις μέσω της ζύμωσης των αντίθετων απόψεων…

[95] Graubart J.

Περιγράφεται δηλαδή μία κατάσταση στην οποία, κάποιες ΜΚΟ συμβιβάζονται με τους όρους της εξουσίας προκειμένου να εισακούεται η φωνή τους, ενώ κάποιες άλλες, οι οποίες επιζητούν να κερδίσουν πολιτικό έδαφος, παρασκευάζουν τις «προσφιλείς στη Δύση παρεμβάσεις» [96]. Μάλιστα, στις μαρξιστικές προσεγγίσεις, ο συμβολικός χαρακτήρας της συμμετοχής των ΜΚΟ, που μεταφράζεται σε άνιση φωνή και δράση, διαιωνίζει (και μέσω των ΜΚΟ) τη δομική ανισότητα της κατανομής των δυνάμεων στο status quo, καθώς η ισότητα της συμμετοχής σε αυτό το σύστημα δεν διασφαλίζεται με την ύπαρξη ενός μηχανισμού ο οποίος περιορίζει τις ανισότητες της ισχύος εξασφαλίζοντας την ουσιαστική συμμετοχή και την «προς-τα κάτω» λογοδοσία[97].

Τελικά, εξαιτίας της ασάφειας που στην πραγματικότητα μεταφέρει ο ρόλος των μη κυβερνητικών οργανισμών, ανάλογα με τις σχέσεις που διατηρούν με την εξουσία, ενδέχεται να περιγράφονται ως: «ενδιαφέροντες» συνεργάτες του κυβερνητικού τομέα, «στρατηγικοί σύμμαχοι» για τη νομιμοποίηση των αποφάσεων[98] ή «απεγνωσμένες ΜΚΟ που επιδιώκουν την προσοχή (κυβερνήσεων, κοινού και ΜΜΕ) για οικονομική ενίσχυση κι ευαισθητοποίηση»[99]. Ωστόσο, για τις ΜΚΟ, φαίνεται πως οι αρχές είναι πιο σημαντικές σε σχέση με την απόκτηση εξουσίας και η εμπιστοσύνη του κοινού επαρκεί για τη νομιμοποίησή τους[100] .

2.5 Βασική κριτική κι ερωτήματα σε σχέση με το ρόλο και τη συνεισφορά των ΜΚΟ

Χωρίς να επιδιώκουμε, ή και να μπορούμε να παραβλέψουμε, τη θετική συμβολή του μη κυβερνητικού παράγοντα και τη συνεισφορά του στην κοινωνική αλλαγή, υπάρχουν και οι περιπτώσεις στις οποίες οι ΜΚΟ έχουν κατηγορηθεί για κατάχρηση οικονομικών πόρων, πρόταξη του προσωπικού συμφέροντος, μη-δημοκρατική δομή, έλλειψη ευαισθησίας στον πολιτισμικό πλουραλισμό, τη θρησκεία και την ιστορία[101]. Σε γενικές γραμμές, αυτοί είναι οι άξονες της βασικής κριτικής στις ΜΚΟ, ενώ τα καίρια ερωτήματα που τίθενται είναι α) «που πηγαίνουν τα χρήματα των ΜΚΟ;» και β) «ποια είναι η

---

[96] ό.π.

[97] Ebrahim A., 2003, σελ. 819.

[98] Arenas D., Lozano J., &Albareda L., 2009, σελ. 183.

[99] Ronald J., Ramos H. &Rodgers K., 2005, σελ. 558.

[100] Graubart J.

[101] Lehr-Lehnard R., 2005, σελ. 39.

συνεισφορά των προγραμμάτων τα οποία υλοποιούνται από τις ΜΚΟ;»[102]. Τονίζεται δε, η διάσταση του λόγου των ΜΚΟ περί αρχών και αναγκών σε σχέση με την πρακτική εφαρμογή και την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων τους, σε συνδυασμό με την έλλειψη κατάρτισης και συστηματικής μεθοδολογίας των ΜΚΟ σε ζητήματα αξιολόγησης στη βάση αρχών και προτύπων[103].

Η κριτική αφορά το ότι οι ΜΚΟ μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την έμμεση συμμετοχή στην πολιτική και την άσκηση εξουσίας. Μάλιστα, οι ΜΚΟ έχουν χαρακτηριστεί ως «δούρειοι ίπποι [104] » εξαιτίας της πολιτικής ουδετερότητας τους, του πλεονεκτήματος της χαλαρής λογοδοσίας (εφόσον οι ΜΚΟ έχουν την υποχρέωση να λογοδοτούν μόνο στα μέλη τους), και της δυνατότητας νόμιμης εξασφάλισης των πόρων συντήρησης και δράσης τους[105]. Για τους παραπάνω λόγους, κάποιες ΜΚΟ θεωρούνται αμφιβόλου ρόλου και προέλευσης ομάδες, οι οποίες πραγματοποιούν αδιαφανείς οικονομικές συναλλαγές και συντάσσουν αμφιλεγόμενες αναφορές παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων[106]. Μια ακόμη παρατήρηση, η οποία εντείνει την αμφιβολία για τις ΜΚΟ είναι ότι «απλώς προωθούν τις ιδέες και τα ενδιαφέροντά τους, μάλιστα χωρίς να συναντούν αντίσταση»[107], εξαιτίας της δυνατότητας που έχουν να ελίσσονται στο μεταίχμιο του πολιτικού χώρου, χωρίς η επιρροή τους να παρεμποδίζεται. Επομένως, είναι επιτακτικής σημασίας να τεκμηριώνεται η ανεξαρτησία των ΜΚΟ, με πολιτικά, οικονομικά και μεθοδολογικά κριτήρια. Εξάλλου, η δυνατότητα απόδειξης της αυτονομίας των ΜΚΟ είναι καθοριστικός παράγων ευόδωσης του έργου τους: ο κομβικός ρόλος που έχουν στην αντιμετώπιση των διακρίσεων και την προώθηση δικαιότερων κανόνων και πρακτικών κατανομής των πόρων, αποσκοπεί στην άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων.

Ένα ακόμη σημείο κριτικής αφορά την πολιτισμική ευαισθησία των ΜΚΟ: προβάλλοντας ως ανώτερο σκοπό τους την «ανάπτυξη του Νότου», απορρίπτουν τις μη-δυτικές πολιτισμικές και θρησκευτικές αξίες των πληθυσμών και προωθούν τις οπτικές και τα σχέδια ανάπτυξης της Δύσης. Από αυτή την άποψη, θίγεται η έννοια της συμμετοχής και της έκφρασης των αναγκών από τους ίδιους τους πληθυσμούς που εκπροσωπούνται από τις ΜΚΟ και επηρεάζονται από το έργο τους. Επιπλέον, η απόσταση από τον πληθυσμό τονίζεται καθώς, όσοι ασχολούνται με τις ΜΚΟ, θεωρούν τους εαυτούς τους ως προνομιούχους και φέρονται σαν ελίτ, ενώ υιοθετώντας όλο και περισσότερο το «προφίλ του επαγγελματία», απομακρύνονται από το διάλογο με τις φτωχές κι αγράμματες ομάδες στις οποίες προσφέρουν τις υπηρεσίες τους[108]. Επίσης,

[102] Christensen J., 2004.

[103] σε σχέση με ζητήματα κατά της διαφθοράς των ΜΚΟ, κριτική των πρακτικών τους και προτάσεις βελτίωσης, βλ. U4 Expert Answer, Anti-Corruption Resource Centre, Transparency International, CMI, Developing a code of conduct for NGOs, 2009, σελ. 4.

[104] *Wallace*, 2005, όπως παρατίθεται από Lambropoulou E., σελ. 80-90.

[105] Lambropoulou E., σελ. 80-90.

[106] Καρκαλέτσης Σ., 2006.

[107] Lehr-Lehnard R., 2005, σελ. 15.

[108] ό.π., σελ. 22.

είναι ορατός ο κίνδυνος εξάπλωσης των αρχών συγκεκριμένων πολιτισμών έναντι άλλων, μέσω της δράσης των ΔΜΚΟ, και σε αυτήν την περίπτωση κάνουμε λόγο για *ιμπεριαλισμό*.

Τελικά, είναι ανάγκη να ξεκαθαριστεί ποιες ΜΚΟ, και σε ποιο βαθμό, λειτουργούν δίνοντας προτεραιότητα σε σκοπούς οι οποίοι απέχουν από τις ανάγκες και τις επιθυμίες των πληθυσμών που αντιπροσωπεύουν. Επιπλέον, επειδή οι βλέψεις των ΜΚΟ να αποκτήσουν δεσμούς «προς-τα-πάνω», δηλαδή με τις κυβερνήσεις, τις οδηγούν σε από-επένδυση από τους πληθυσμούς τους οποίους εκπροσωπούν, είναι απαραίτητο να αποσαφηνιστεί ο τρόπος με τον οποίο οι ΜΚΟ δεσμεύονται σε αξίες σκοπό και σχέση με τους πληθυσμούς, ιδιαίτερα όταν βρίσκονται τόσο κοντά σε κυβερνήσεις[109]. Τέλος, συγκεκριμένα οι ΜΚΟ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ακριβώς επειδή έχουν ευρύτητα στο έργο τους (από την άμεση παροχή της βοήθειας σε περιπτώσεις κρίσεων, έως και το να λειτουργούν ως ελεγκτικοί μηχανισμοί των κυβερνητικών πρακτικών) απαιτείται να έχουν ξεκάθαρη σχέση με τους φορείς που κρίνουν: η κριτική αφορά τη συνύπαρξη της ιδιότητας των οργανισμών αυτών ως «ελεγκτές» με την κατάσταση της οικονομικής εξάρτησης από τους ίδιους φορείς τους οποίους ελέγχουν[110]. Κι αυτό γιατί ο ρόλος των ΜΚΟΑΔ ως «ελεγκτές» προϋποθέτει ως εγγύηση την απόσταση και την ανεξαρτησία. Κατά συνέπεια, ο αντιφατικός αυτός ρόλος λειτουργεί σε βάρος των ΜΚΟ ως πηγή αμφισβήτησης της αντικειμενικότητάς τους και όντας υπεύθυνος για την «καχυποψία» απέναντί τους[111].

---

[109] Edwards M. &Hulme D., 1998, σελ. 14.

[110] Arenas D., Lozano J. &Albareda L., 2009, σελ. 185.

[111] ό.π., σελ. 189.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:
Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

3.1 Ορισμός, έννοιες και προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τους από τις ΜΚΟ

Δικαίωμα αποτελεί απαίτηση-αξίωση η οποία απορρέει από κοινωνικούς κανόνες, είτε γραπτούς είτε ή άγραφους[112]. Με αυτή την έννοια, υπάρχει περιορισμός ως προς τη δυνατότητα επίκλησης των αξιώσεων από τις κοινωνικές ομάδες, καθώς οι αξιώσεις αυτές, προκειμένου να είναι δικαιολογημένες, θα πρέπει να έχουν αναφορά στα συστήματα νόμων. Από μια άλλη άποψη, οι κανόνες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θέτουν τα πρότυπα και τοποθετούν το σημείο έναρξης νέων σχέσεων και ανάδειξης νέων αιτημάτων[113]. Ωστόσο, αν και η έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει αμφισβητηθεί εξαιτίας των αφαιρέσεων της έννοιας «άνθρωπος»[114], τα ανθρώπινα δικαιώματα εξακολουθούν να είναι ένα σύμβολο νίκης που εκφράζει τη ρήξη η οποία πραγματοποιήθηκε με την επικύρωσή τους, ως εγγύηση της ισότητας όλων των ανθρώπων μεταξύ τους και ως *όριο* στην εξουσίας. Όμως, η επίκληση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει ακόμα μια συμβολική διάσταση, εφόσον η έννοιά τους συντηρεί τη «σύγκρουση» της ενημέρωσης και διεκδίκησης ενάντια στην καταπίεση[115]. Τοποθετώντας τα ανθρώπινα δικαιώματα πάνω από κάθε εξουσία, προέκυψε η δυνατότητα να βρίσκονται υπόλογες οι κυβερνήσεις, ενώ χάρη σε αυτή τη διάσταση, οι ΜΚΟ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ανέλαβαν έναν κρίσιμο ρόλο της διασφάλισης τους[116]. Ο ρόλος αυτός έγινε αιτία ώστε οι ΜΚΟ να αποκτήσουν ισχύ στα σύγχρονα συστήματα διακυβέρνησης: καθώς διαχειρίζονται ευαίσθητες και ηθικά φορτισμένες έννοιες, έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν την καθεστηκυία τάξη πραγμάτων και να θέτουν σε διακριτή θέση ομάδες και συγκεκριμένα ζητήματα, με αποτέλεσμα να αποδίδεται περισσότερη αξία στις διαδικασίες αξιολόγησης, αξιοπιστίας και νομιμοποίησης τους. Ωστόσο, πέραν της συνεισφοράς των ΜΚΟ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η προστασία των δικαιωμάτων διασφαλίζεται από τις διακρατικές σχέσεις και το καθεστώς προστασίας που αναπτύσσεται διεθνώς,

[112] Γιανναράς Χ., 1998, σελ. 15.

[113] Hilhorst D., 2002, σελ. 199.

[114] Αυτό το οποίο έχει αμφισβητηθεί είναι η οικουμενικότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεδομένης της ποικιλίας κοινωνικών σχέσεων και των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων, ενδεικτικά, *de-Maistre J., 1797*, όπως παρατίθεται από Lallement M., 2004, σελ. 63-64.

[115] βλ. Πάσχουλα Μ., συνέντευξη Δανέζη Σωτήρη, 2009.

[116] Bell C. &Keenan J., 2004, σελ. 334.

καθιστώντας δύσκολο για την εξουσία να καταργήσει ή να τροποποιήσει τις διατάξεις[117], σύστημα το οποίο προωθούν οι ΜΚΟ.

Στην πραγματικότητα, η έννοια της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς, όπως τη συναντούμε σήμερα, ξεκίνησε το 1945, όταν 42 αμερικανικοί οργανισμοί, οι οποίοι τότε είχαν προσκληθεί ως «σύμβουλοι»[118], έκαναν για πρώτη φορά λόγο για το ρόλο της Κοινωνίας των Εθνών[119] στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως προϋπόθεση για την επίτευξη ειρήνης και την πρόληψη των συγκρούσεων[120]. Ωστόσο, ως το 1948, δηλαδή ως τη Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (η οποία αναφέρεται στα αστικά και πολιτικά δικαιώματα, την ελευθερία του λόγου, την ανεξιθρησκία και τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα), η Κοινωνία των Εθνών δεν είχε τη δύναμη να αναλάβει δράση για την αντιμετώπιση των παραβιάσεων των ΔτΑ. Στη συνέχεια, μετά τον Ψυχρό Πόλεμο ανανεώθηκε το ενδιαφέρον σε σχέση με παραβιάσεις δικαιωμάτων από τα ισχυρά κράτη κι επίσης σε σχέση με την αναζήτηση ισότητας στις πρακτικές, ενώ το πεδίο των ΔτΑ διευρύνθηκε σε θέματα όπως η θανατική ποινή, το περιβάλλον κ.ά.[121]. Έτσι, η βουή για τα δικαιώματα, η οποία ακολούθησε τη δεκαετία του '90, αντιστάθμισε τη σιωπή του Ψυχρού Πολέμου[122]. Σε αυτό το κλίμα, τα ανθρωπιστικά κινήματα αναπτύχθηκαν θεαματικά σε σύγχρονη τάση, επηρεάζοντας τους στόχους, την ημερήσια διάταξη και γενικά το σχεδιασμό πολιτικών των διεθνών οργανισμών[123]. Μάλιστα, είναι χαρακτηριστική η αύξηση του αριθμού των ΜΚΟ στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως και η συνεισφορά τους στην ανάπτυξη προτύπων στον τομέα των ΔτΑ παγκοσμίως. Ωστόσο, στο βαθμό που οι ΜΚΟ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκκινούν τις διαδικασίες διεύρυνσης των διεθνών κριτηρίων, εμπλέκονται στις πολιτικές διαδικασίες, με θετικές κι αρνητικές επιπτώσεις[124].

Αρχικά, η παρέμβαση των ΜΚΟ για την προστασία των βασικών ανθρώπινων δικαιωμάτων αλλά και των πολιτικών ελευθεριών, ήρθε να καλύψει τις ανάγκες τις οποίες μετά τον πόλεμο δεν μπορούσε να αναλάβει η πολιτεία. Στη συνέχεια, η μείωση του κράτους περιόρισε και τη δυνατότητά του για την εγγύηση των δικαιωμάτων των πολιτών. Μάλιστα, σε μερικές περιπτώσεις ήρθαν στο φως και καταχρήσεις εξουσίας των φορέων του. Όμως, η ανάγκη για διεκδίκηση οργανωμένων συμφερόντων απευθείας από την κοινωνία πολιτών εντάθηκε και από την προώθηση της ατομικής ανάληψης

[117] Μάνεσης Α., 1979, σελ. 57.

[118] Απ' όπου προκύπτει και το «συμβουλευτικό καθεστώς» όπως καθιερώθηκε αργότερα να δίδεται στις ΜΚΟ προκειμένου να συμμετέχουν στις συναντήσεις των διεθνών οργανισμών (και στο οποίο θα αναφερθούμε σε επόμενο υποκεφάλαιο στη συνέχεια).

[119] Πρόκειται για το σημερινό ΟΗΕ.

[120] Gaer F., 1995, σελ. 390.

[121] Ronald J., Ramos H., &Rodgers K., 2005, σελ. 571, κι επίσης Martens K., 1999, σελ. 69.

[122] Minear L., 1999, σελ. 63.

[123] Chandler D., 2001, σελ. 678.

[124] Martens K., 2003, σελ. 3.

ευθυνών και της απόδοσης ευθυνών για επιτυχή ή αποτυχημένη διεκδίκηση δικαιωμάτων στις ίδιες τις ειδικές ομάδες τις οποίες αφορούν, σε ένα πλαίσιο όπου η πρόταξη νέων στόχων όπως η ασφάλεια μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις στα ανθρώπινα δικαιώματα. Έτσι, οι οργανισμοί και οι ομάδες ακτιβιστών με θέματα την παγκόσμια ειρήνη και δικαιοσύνη και την περίθαλψη των θυμάτων πολέμου, εξελίχθηκαν σε ΜΚΟ προστασίας δικαιωμάτων, καθώς ανέλαβαν πιο ενεργό ρόλο και μόνιμη θέση και καθήκοντα με την αλλαγή παγκόσμιας διακυβέρνησης[125].

Πυρήνας του ρόλου των οργανώσεων αυτών είναι η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως ορίζονται διεθνώς, ενώ δεν εξαιρούνται επιμέρους στόχοι όπως τα δικαιώματα περιθωριοποιημένων ομάδων ή ακόμη και γενικότεροι σκοποί όπως ισότητα, ανάπτυξη, εκδημοκρατισμός κ.ά.[126]. Σε γενικές γραμμές, το θετικό προφίλ των οργανισμών αυτών έγκειται στην «παγκοσμιότητα και την πολιτική ουδετερότητα του έργου τους» καθώς και στην «πραγματική παροχή βοήθειας… με έμφαση στα χαμηλά στρώματα»[127]. Τα μέλη των ΜΚΟΑΔ αναγνωρίζουν ως σκοπούς τους την εποπτεία και τη σύνταξη αναφορών σχετικά με τις πρακτικές των κυβερνήσεων απέναντι στα ανθρώπινα δικαιώματα και γενικά την προώθηση των ΔτΑ, κυρίως μέσω της πίεσης και της οργάνωσης ενός μηχανισμού για την παύση των παραβιάσεων[128]. Στην πράξη, οι ΜΚΟΑΔ «μπορούν να καλοπιάνουν τις κυβερνήσεις, να εποπτεύουν, να διανέμουν πληροφορίες ή να διαμαρτύρονται, ώστε οι κυβερνήσεις να δρουν σύμφωνα με κανόνες της κοινωνικής δικαιοσύνης»[129]. Πιο συγκεκριμένα, η δραστηριότητά των οργανώσεων αυτών περιλαμβάνει την έκθεση και δημοσιοποίηση των στοιχείων σχετικά με τις παραβιάσεις, την επικοινωνία με τους αρμόδιους της λήψης αποφάσεων και την παροχή υπηρεσιών όπως αρωγή, ενημέρωση και νομικές συμβουλές στα θύματα των παραβιάσεων[130]. Ταυτόχρονα, μέσα από τη δράση τους, οι ΜΚΟΑΔ ανέδειξαν νέα θέματα όπως θέματα ορισμών και επέκτασης των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ δεν αποκλείεται και η ανάδειξη νέων ομάδων η οποία έχει ως αποτέλεσμα την αλλαγή των όρων του παιχνιδιού. Άλλωστε, είναι χαρακτηριστικό ότι με την εμπλοκή ΜΚΟ, τα κοινωνικά θέματα από μειονοτικά αναδεικνύονται σε κυρίαρχες τάσεις[131].

Στην ουσία, ο ρόλος των ΜΚΟ είναι συμπληρωματικός των επίσημων διαδικασιών των κυβερνήσεων: οι κυβερνήσεις, μέσω των δεσμεύσεων τους στους διεθνείς οργανισμούς, οφείλουν να παρακολουθούν τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ οι ΜΚΟ συντάσσουν τις δικές τους αναφορές

[125] Graubart J.

[126] Bell C. &Keenan J., 2004, σελ. 336-337.

[127] Chandler D., 2001, σελ. 680-681.

[128] Gaer F., 1995, σελ. 394-396.

[129] …κανόνες στων οποίων τον προσδιορισμό επιδιώκουν να συμμετέχουν οι ΜΚΟΑΔ…, ενδεικτικά, βλ. Graubart J.

[130] Gaer F., 1995, σελ. 395-396.

[131] Bell C. &Keenan J., 2004, σελ. 337.

και μπορούν να δημοσιοποιήσουν τις πληροφορίες τους διεθνώς [132]. Ένας ακόμη λόγος που προωθεί την αποτελεσματικότερη υποστήριξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις διεθνείς ΜΚΟ είναι η ίδια η θέση τους: καθώς οι εθνικές κυβερνήσεις δεν είναι διατεθειμένες να επεμβαίνουν στον έλεγχο των παραβιάσεων άλλων κρατών [133], οι ΜΚΟ παρουσιάζονται ως κατάλληλοι φορείς οι οποίοι νομιμοποιούνται να παρεμβαίνουν σε εσωτερικά θέματα των κρατών εξαιτίας της ανεξαρτησίας τους, ενώ σε αυτό το έργο, οι διεθνείς με τις τοπικές ΜΚΟ λειτουργούν συμπληρωματικά. Τελικά, ο ρόλος των ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι να εντάσσουν και να ερευνούν τις διαδικασίες ένταξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα πολιτικά συστήματα προκειμένου να βελτιώσουν τις δημοκρατικές πλουραλιστικές κοινωνίες[134].

Το καθεστώς μιας ΜΚΟ δηλώνει ότι αποτελείται από απλούς πολίτες, χωρίς σχέση με τις κυβερνήσεις, ενώ οι ΔΜΚΟ μπορεί να έχουν μέλη από δυο και άνω χώρες[135]. Ως κύριο έργο τους, οι ΔΜΚΟ, έχουν τη συστηματική παρακολούθηση της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την εγγύηση της ασφάλειας των πολιτών, τη βελτίωση της πρόσβαση στις ανθρωπιστικές υπηρεσίες και την αντιμετώπιση του αντίκτυπου των πολέμων και των συγκρούσεων, ιδιαίτερα σε συγκεκριμένες ομάδες όπως γυναίκες και παιδιά[136]. Μπορούμε επίσης να θέσουμε τη διαφορά της παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας, η οποία αφορά την κάλυψη άμεσων αναγκών που στρέφεται στις Νότιες χώρες, από τις ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων οι οποίες έχουν ως έργο την προώθηση της ένταξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις εσωτερικές και διεθνείς νομοθεσίες και πρακτικές[137].

Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι μια συνεχής διαδικασία: εξαρτάται από πολλές διακυμάνσεις παγκοσμίως [138], ενώ σε αυτές παρεμβαίνουν επίσης ηθικής και πολιτισμικής ευαισθησίας θέματα. Κι αυτό γιατί η αποδοχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων περνά μέσα από κάποια στάδια: επικύρωση συμφωνιών, ανάπτυξη της ηθικής που επιβάλλεται από το νόμο, αναφορές των παραβιάσεων, λογοδοσία υπευθύνων και μέτρα τιμωρίας της μη-συμμόρφωσης, αλλαγές σε πολιτικές προς τη συμμόρφωση με τις επιταγές των δικαιωμάτων. Επιπλέον, το γεγονός ότι η ένταξη των ΔΤΑ συνιστά δυναμική διαδικασία, εξηγεί τις διαβαθμίσεις αποδοχής και διαφορετικότητας για κάθε κράτος[139] . Σε αυτή τη διαδικασία, ο νόμος έχει κρίσιμο ρόλο, ο οποίος μέσω της επιβολής κυρώσεων εδραιώνει τη θέση του και λειτουργεί επιβεβαιώνοντας τη δέσμευση των κρατών με τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ, σε διαφορετική

[132] Goodman R., χ.χ., σελ. 177.

[133] Tsutsui K. &Wotipka C., 2004, σελ. 590.

[134] Montgomery B., σελ. 28.

[135] Tsutsui K. &Wotipka C., 2004,σελ. 591.

[136] Graubart J.

[137] Ronald J., Ramos H. &Rodgers K., 2005, σελ. 574.

[138] Leader N., χ.χ., σελ 289.

[139] Goodman R. &Jinks D., ό.π., σελ. 174.

περίπτωση, θα υπήρχε πολιτική πίεση για τη διαχείριση των θεμάτων αυτών[140]. Πράγματι, εντός του πολιτικού χώρου έχουν την τάση να συγκρούονται οι απόψεις των δρώντων, ενώ στο διάλογο αυτό οι ΜΚΟΑΔ υποστηρίζουν τις δικές τους αξίες σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα[141]. Έτσι, οι ΜΚΟ έχουν σημαντικό ρόλο στις διαδικασίες πληροφόρησης, στη σύνθεση της διεθνούς ημερήσιας διάταξης κοινωνικών θεμάτων και στην αυτορρύθμιση μέσω της ανάπτυξης μηχανισμών παρακολούθησης[142].

Περαιτέρω, η επικύρωση των συμφωνιών από τα κράτη, οδηγεί στην αύξηση του διαλόγου και της πληροφόρησης σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, γεγονός το οποίο στη συνέχεια συντελεί στην αύξηση των καταγγελιών, η οποία ενδεχομένως συνδέεται με τη μείωση του σκοτεινού αριθμού των παραβιάσεων[143]. Επίσης, μέσω της επικύρωσης των συμφωνιών, επιβάλλεται ένα καθεστώς αμοιβαίου ελέγχου μεταξύ των κρατών. Έτσι, εάν ένα κράτος δεν κυρώσει τη συμφωνία, τότε εντείνονται οι εξωτερικές πολιτικές πιέσεις και είναι υπαρκτή η απειλή των εξωτερικών παρεμβάσεων για τη διευθέτηση θεμάτων που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Από την άλλη πλευρά, όταν ένα κράτος κυρώσει τη συμφωνία, η αύξηση της πληροφόρησης και του διαλόγου που οδηγούν σε αύξηση των καταγγελιών των παραβιάσεων, υπόκειται και πάλι σε έλεγχο προς χάρη της διαφάνειας. Τελικά, με την επικύρωση των συμφωνιών, οι ΜΚΟ κερδίζουν πολιτικό έδαφος διατηρώντας τη δυνατότητα που έχουν να πιέζουν τα κράτη[144].

Κατ' αυτόν τον τρόπο, φαίνεται πως η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως διαδικασία ενδυνάμωσης είναι διαφορετικός στόχος από τον έλεγχο της τήρησης των διακηρύξεων και συμβάσεων. Κι αυτό γιατί η κύρωση των συμφωνιών, οι οποίες αφορούν τα «ελάχιστα προαπαιτούμενα[145]» των ΔτΑ, ενδέχεται να είναι αποτέλεσμα εξωτερικών πολιτικών πιέσεων[146], ενώ δεν μπορεί ουσιαστικά να επιβληθεί η ηθική υποχρέωση της τήρησής τους. Ένα ακόμη θέμα το οποίο προκύπτει είναι το είδος των παραβιάσεων οι οποίες τείνουν να προβάλλονται περισσότερο, σε βάρος ποιων άλλων παραβιάσεων αναδεικνύονται, όπως και το εάν τα ΔτΑ έχουν χάσει το νόημά τους.

---

[140] ό.π., σελ. . 173.

[141] Mertus J., 1999, σελ. 1366.

[142] ό.π., σελ. 177.

[143] ό.π., σελ. 176.

[144] ό.π., σελ 176.

[145] Hilhorst D., 2002..

[146] Ή και να προέρχονται από εσωτερικές ομάδες πίεσης.

3.2 Η νομιμοποίηση των ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Η έννοια της νομιμοποίησης αναφέρεται στις διαδικασίες απόκτησης και τα μέσα άσκησης του δικαιώματος που έχει ένας φορέας εξουσίας να οργανώνει, να ηγείται, και να διαχειρίζεται πόρους[147]. Η νομιμοποίηση, κατά κύριο λόγο, αποτελεί προϋπόθεση για τη δράση των επίσημων, αναγνωρισμένων φορέων εξουσίας, γι' αυτό και για τις ΜΚΟ αναδείχθηκε σε ιδιαίτερης βαρύτητας θέμα μετά την αριθμητική τους αύξηση και τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων. Σε γενικές γραμμές, μπορεί να λεχθεί πως η νομιμοποίηση των ΜΚΟ πηγάζει, σε ένα μεγάλο βαθμό, από τα θεσμικά χαρακτηριστικά του ρόλου τους και συνδυάζεται με το «χάρισμα» [148] της εξειδικευμένης γνώσης και το μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα τους. Εντοπίζεται, επιπλέον, ένας τύπος νομιμοποίησης ο οποίος αναφέρεται στη στενή εξάρτηση των ΜΚΟ με τους άλλους φορείς εξουσίας ως συμμετέχοντες στη διακυβέρνηση: εφόσον η εξουσία εξασφαλίζεται πια από κοινού, η νομιμοποίηση της στηρίζεται περισσότερο στη σχέση μεταξύ των συμμέτοχων, και γι' αυτό το λόγο καθίσταται θέμα ευαίσθητο κι εύθραυστο. Με την έννοια «κρίση νομιμοποίησης» στην παγκόσμια κοινωνία, περιγράφεται το κενό που δημιουργείται από την έλλειψη ιεραρχικά ανώτερης, αναγνωρισμένης, εξουσίας η οποία να ελέγχει τη νομιμοποίηση όσων εξυπηρετούν μεμονωμένα συμφέροντα[149].

Αρχικά, οι ΜΚΟ, ως φορείς διατεθειμένοι να καλύψουν ένα κενό, αυτό της υποχώρησης των κοινωνικών υπηρεσιών του κράτους, νομιμοποιούνται στη βάση του μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα τους και της διάθεσής τους να παραμένουν εκτός της διεκδίκησης εξουσίας. Τελικά, οι ΜΚΟ προσλαμβάνονται από τους πολίτες ως νομιμοποιημένες καθώς: «έχουν "καλά" κίνητρα και θυσιάζονται για να εξυπηρετήσουν … (τουλάχιστο) έως τη στιγμή που θα θεωρηθεί ότι εισήχθη ο παράγων "προσωπικό συμφέρον" και θα αλλάξει η εικόνα τους» [150]. Ένας τρόπος με τον οποίο εξασφαλίζεται η νομιμοποίηση αυτή είναι η κινητοποίηση του κοινού και η ύπαρξη μελών ως εγγύηση του ελέγχου των ΜΚΟ[151].

Στη συνέχεια όμως, η ουδετερότητα που απαιτούσε αυτού του είδους η προσέγγιση στα κοινωνικά προβλήματα, δημιούργησε ένα διχασμό μεταξύ των ΜΚΟΑΔ σχετικά με το πόσο ηθική είναι η μη-παρέμβαση σε κοινωνικά θέματα των πληθυσμών[152]. Ως συνέπεια της απόκτησης πρόσβασης στις επίσημες πολιτικές διαδικασίες, από μια μεγάλη μερίδα των ανθρωπιστικών ΜΚΟ, προέκυψε η απαίτηση να συμμετέχουν στα κριτήρια νομιμοποίησης των επίσημων φορέων εξουσίας. Στην πραγματικότητα, τα σχετικά με τη

[147] Atack I., 1999, σελ. 857.

[148] Για το Weber η εξουσία νομιμοποιείται στη βάση παραδοσιακών, χαρισματικών ή/ και ορθολογικών-νομικών κριτηρίων, ενδεικτικά βλ. Weber M., 2001.

[149] Collingwood V., 2006, σελ. 445-446.

[150] Lehr-Lehnard R., σελ. 2.

[151] Collingwood V., 2006, σελ. 448.

[152] Ο Ερυθρός Σταυρός, για παράδειγμα, ήταν κατά της παρέμβασης και λήψης θέσης.

νομιμοποίηση θέματα, προέκυψαν από τη στιγμή που οι ΜΚΟ αναμείχθηκαν στο σχεδιασμό πολιτικής, κι αναφέρονται σε μεγαλύτερο βαθμό στη δυνατότητα που αποκτούν να λειτουργούν ως εναλλακτική της εξουσίας και να επηρεάζουν τις ζωές ανθρώπων, σε κάποιες περιπτώσεις άκρως διαφορετικού πολιτισμικού υποβάθρου, επικαλούμενες τον ασαφή όρο της *ηθικής*. Όμως, η νομιμοποίηση, τουλάχιστο στο βαθμό στον οποίο αφορά τους επίσημους συμμετέχοντες της εξουσίας, μπορεί να μην είναι απαραίτητη σε όλες τις ΜΚΟ. Εξάλλου, οι ΜΚΟ διαφέρουν μεταξύ τους ως προς το βαθμό νομιμοποίησης, και αυτονομίας[153]. Η νομιμοποίηση με την ευρεία έννοια, αφορά περισσότερο τους φορείς εκείνους οι οποίοι δρουν στο όνομα του κοινού καλού και σε διαδικασίες οι οποίες δεν είναι εύκολο να ελεγχθούν τόσο άμεσα όσο οι ΜΚΟ ελέγχονται από τα μέλη τους. Επομένως, είναι αυτονόητο ότι η έννοια της νομιμοποίησης των ΜΚΟ έχει τουλάχιστο πιο στενή έννοια σε σχέση με εκείνη των κρατών[154].

Περαιτέρω, η ασάφεια, η οποία αφορά τη θέση *ορίων* στα πλουραλιστικά συστήματα, όπου υφίστανται παράλληλες αρμοδιότητες κι αλληλοεπικαλύψεις εξουσιών, λαμβάνει την εξής απάντηση στο κείμενο της γαλλικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: τα όρια της ατομικής ελευθερίας τίθενται στην πραγματικότητα από τον άλλο. Οι ΜΚΟ, νομιμοποιούνται να συμμετέχουν στον προσδιορισμό των ορίων αυτών, στο βαθμό που προσλαμβάνονται ως αντιπρόσωποι των συμφερόντων των «άλλων». Όμως, αν και η κριτική σχετικά με το δικαίωμα επέμβασης στη ζωή άλλων ατόμων είναι, κατά κύριο λόγο, ηθικής φύσης, η νομιμοποίηση περιλαμβάνει τόσο την ηθική (πεποιθήσεις), όσο και μια νομική (σύνολο κανόνων) κι επίσης μια κοινωνιολογική (συναίνεση) διάσταση[155]. Σύμφωνα με το Weber, η νομιμοποίηση της εξουσίας μπορεί να έχει τη βάση της στην παραδοσιακή εξουσία, δηλαδή εκείνη η οποία περνά από γενιά σε γενιά, στο χάρισμα, δηλαδή στην ικανότητα του ηγέτη, και τέλος σε νομικά-ορθολογικά κριτήρια, είτε ακόμη στο συνδυασμό των παραπάνω, γεγονός που δημιουργεί διαφορετικά επίπεδα και βαθμούς νομιμοποίησης[156].

Καθώς η νέα τάξη πραγμάτων έχει φέρει αλλαγές στην ισχύ και τη διανομή των εξουσιών, με δυνατότητες να επηρεάσουν μεγαλύτερο πεδίο με τις συνέπειες των αποφάσεων και των δράσεων τους, παρουσιάζονται διαστάσεις μεταξύ των πραγματικών και ιδεατών προτύπων νομιμοποίησης και λογοδοσίας, καθιστώντας τη νομιμοποίηση από ανέφικτη έως μη επαρκή[157]. Το θέμα λοιπόν για το οποίο η νομιμοποίηση είναι εξέχουσας σημασίας προκειμένου να αποτιμήσουμε το ρόλο και τη θέση των ΜΚΟ, και στη συνέχεια τη συνεισφορά τους, είναι η ανάδειξη του αιτήματος για διαφάνεια, λογοδοσία και δημοκρατία, όσων εμπλέκονται σε πολιτικές διαδικασίες και λήψη αποφάσεων, ειδικά όταν επικαλούμαστε κοινωνικά προβλήματα και υπάρχουν αντιρρήσεις στα στοιχεία των παραβιάσεων, όπως και ο κίνδυνος να αδικηθούν κάποιες ομάδες από τις αποφάσεις. Επιπλέον, ο πλουραλισμός και η διασπορά των δυνάμεων

[153] Βερβερίδης Σ., σελ. 11.

[154] Arenas D., Lozano J. &Albareda L., 2009, σελ. 187.

[155] Σχετικά με τις διαστάσεις της νομιμοποίησης: Vedder A., χ.χ., σελ. 3-4.

[156] Ball A. &Peters B., 2001, *ό.π.,* σελ. 79-80.

[157] Collingwood V., 2006, σελ. 446.

δημιούργησε και πλουραλισμό των κανόνων, οι οποίοι δεν κατευθύνονται, απαραίτητα, προς το ίδιο πνεύμα, δηλαδή υπάρχει ενδεχόμενο να είναι αντιφατικοί[158], γεγονός που εντείνει τη διαμάχη αλλά και το υποκειμενικό και ασαφές στοιχείο που διακατέχει τον όρο «νομιμοποίηση». Πιο συγκεκριμένα, αναφερόμαστε σε τρόπους με τους οποίους η λογοδοσία, με έμφαση στη λογοδοσία προς τα κάτω, μπορεί να γίνει πιο άμεση και με ποιους τρόπους επιτυγχάνεται η εφαρμογή του αντίστοιχου μοντέλου στην περίπτωση των ΜΚΟ, όταν, στο οικείο μοντέλο της λογοδοσίας, τα κράτη λογοδοτούν στους ψηφοφόρους τους[159] και το ερώτημα εάν είναι αρκετή η λογοδοσία των ΜΚΟ στα μέλη τους ή στους πληθυσμούς που εκπροσωπούν.

Συνολικά, αναφέρονται τέσσερα κριτήρια νομιμότητας εκ των οποίων τα δυο τοποθετούνται ως «ουσιαστικά» και δύο ως «τυπικά» (διαδικαστικά): τα διαδικαστικά κριτήρια είναι η *αντιπροσώπευση* και οι *διακριτές αρχές* των ΜΚΟ, ενώ τα τυπικά κριτήρια περιλαμβάνουν την *αποτελεσματικότητα* και την *ενδυνάμωση*[160] . Η αντιπροσώπευση αποτελεί προϋπόθεση για τις αρχές της διαφάνειας, λογοδοσίας και συμμετοχής[161]. Η διαδικαστική αρχή των διακριτών αξιών, υπαγορεύεται από την ιδιαιτερότητα των συμφερόντων κι αναγκών των πληθυσμών που οι ΜΚΟ εξυπηρετούν, ενώ ως οργανωτική αρχή προβάλλεται ο εθελοντισμός έναντι της εξουσίας και της αποκόμισης κέρδους, ο οποίος εκπορεύεται από κοινές αξίες προκειμένου να κινητοποιήσει τους ανθρώπινους πόρους και να αποσπάσει τη δέσμευση που βασίζεται στις αξίες αυτές[162] . Το μέγεθος της ΜΚΟ θεωρείται σε ορισμένες περιπτώσεις μια αιτία η οποία υπονομεύει τη διάδοση των παραπάνω αξιών, καθώς η διάδοση τους παρουσιάζεται αντιστρόφως ανάλογη του μεγέθους των ΜΚΟ[163]. Στη συνέχεια, το κριτήριο της αποτελεσματικότητας, αναφέρεται στην κάλυψη του κενού που αφήνει το κράτος και η οικονομία, με άξονα την αλληλεγγύη, και την αποδοτική κάλυψη των αναγκών στο μικροεπίπεδο όπου έχουν τη δυνατότητα να δρουν οι ΜΚΟ, εφόσον στο μακροεπίπεδο, οι ανάγκες καλύπτονται από τις κυβερνήσεις[164]. Τέλος, το κριτήριο της ενδυνάμωσης, είναι επίσης κρίσιμο για την εκπλήρωση του ρόλου και της νομιμοποίησης των ΜΚΟ καθώς περιλαμβάνει τις διαδικασίες ενίσχυσης της αυτοβοήθειας, στήριξης, συνεργασίας και συμμετοχής, οι οποίες έχουν ως στόχο την ανάκτηση του ελέγχου και την αυτοδυναμία των εξαρτημένων πληθυσμών, ενδυνάμωση η οποία επιτυγχάνεται με ενεργό συμμετοχή και προσανατολίζεται στα ενδιαφέροντα του πληθυσμού: επομένως ο προσανατολισμός των ΜΚΟ είναι αντί για την εξουσία και τον έλεγχο, η αυτονομία και λήψη αποφάσεων «από-κάτω»[165].

---

[158] Collingwood V., 2006, σελ. 447.

[159]Collingwood V., 2006, σελ.446.

[160] Atack I., 1999, σελ. 858.

[161] ό.π., σελ. 859.

[162] ό.π., σελ. 859-860.

[163] ό.π.

[164] ό.π., σελ. 861.

[165] ό.π., σελ. 862.

Μια ακόμη διάσταση της νομιμοποίησης, η οποία υπάγεται στις διακριτές αρχές των ΜΚΟ, είναι η οικονομική και πολιτική ανεξαρτησία στη βάση αποδείξεων. Για παράδειγμα, η Διεθνής Αμνηστία και η Human Rights Watch δεν δέχονται καμία άμεση ή έμμεση εισφορά από κυβερνήσεις[166]. Σε αυτήν την περίπτωση, οι ΜΚΟ θέλουν να δείχνουν ότι έχουν αντικειμενική δράση, χωρίς να παρεμβάλλονται στο έργο τους τα κρατικά συμφέροντα και αποδεικνύοντας ότι τοποθετούνται σε διαφορετική, παράλληλη, θέση. Εξαιτίας της θέσης αυτής, για τους μη κυβερνητικούς οργανισμούς προβλέπεται μια πιο ελαστική, επιεικής νομιμοποίηση σε σχέση με τον τρόπο που την ορίζουμε στην περίπτωση των κρατών: ακριβώς επειδή δεν μπορούν να εκληφθούν ως επίσημες πολιτικές δομές στο βαθμό που τα κράτη μπορούν, και παρότι τοποθετούνται στους τομείς σύνδεσης των επιπέδων διακυβέρνησης, οι ΜΚΟ δεν λογοδοτούν με τον ίδιο τρόπο που λογοδοτούν τα κράτη ως εκφραστές αναγκών και δικαιωμάτων, αλλά η λογοδοσία τους περιορίζεται σε θέματα αποτελεσματικότητας και συνεπειών της δράσης τους[167]. Άλλωστε, διαχρονικά συναντούμε κι άλλους φορείς οι οποίοι έλκουν τη νομιμοποίησή τους σε βάση διαφορετική από τη δημοκρατία ή τη διαφάνεια τους (π.χ. εκκλησία)[168].

Τελικά, πέρα από την αντικειμενική της διάσταση, η οποία αναφέρεται σε ένα σύνολο υπαρκτών κανόνων, η νομιμοποίηση περιέχει ένα μέρος υποκειμενικότητας, διότι εξαρτάται από την πρόσληψη, τη συγκατάθεση και τη συναίνεση της κοινωνίας: για τις ΜΚΟ οι πηγές νομιμοποίησης είναι ποικίλες. Πιο συγκεκριμένα, «η δέσμευση στην προώθηση του δημόσιων αναγκών, η προσπάθεια, η λογοδοσία προς διάφορα σώματα και η συμμόρφωση με το νόμο είναι μεταξύ αυτών»[169]. Σε αυτή την περίπτωση, πρόκειται για μία επιπλέον ασάφεια η οποία τοποθετείται ως αιτία των διαφορετικών βαθμών νομιμοποίησης ανάμεσα στους συμμετέχοντες της διακυβέρνησης παγκοσμίως. Με αυτό το συνδυασμό, η νομιμότητα ως έννοια αναφέρεται σε ένα σύνολο κανόνων που όχι μόνο καθορίζει εάν κάποιος έχει το δικαίωμα να έχει θέση και ρόλο στην κοινωνία αλλά περιλαμβάνει και την πρόσληψη και κριτική του ρόλου αυτού από τους άλλους δρώντες[170]. Κι επειδή στα ζητήματα πρόσληψης, υπεισέρχονται προσωπικές αξίες και κριτήρια, πέραν των βασικών επίσημων κανόνων, η έννοια της νομιμοποίησης εξακολουθεί να διατηρεί ένα έμφυτο «ολισθηρό» κομμάτι ασάφειας και υποκειμενικότητας[171]. Σε αυτό το σημείο μπορεί να τοποθετηθεί ένα περαιτέρω ερώτημα του ποιος θέτει τους κανόνες, άλλοτε με συναινετικές και άλλοτε με συγκρουσιακές διαδικασίες, το οποίο σχετίζεται με το κατά πόσο οι κανόνες αυτοί είναι ρητοί και κατά πόσο διαφαίνεται η ηθική που τους εμπνέει, δηλαδή, εάν και σε ποιο βαθμό έχουν προηγουμένως διατυπωθεί και συστηματοποιηθεί τα κριτήρια της αξιολόγησης

---

[166] Collingwood V., 2006, σελ. 447.

[167] ό.π., σελ. 450.

[168] ό.π., σελ. 441-442.

[169] Arenas D., Lozano J. &Albareda L., 2009, σελ. 179.

[170] Collingwood V., 2006, σελ. 444.

[171] ό.π., σελ. 444.

τα οποία διέπουν τη διαδικασία της πρόσληψης. Ταυτόχρονα, η πρόσληψη της νομιμοποίησης, αναδεικνύει το ζήτημα της δημόσιας εικόνας των ΜΚΟ.

Σε γενικές γραμμές, οι ΜΚΟ είναι ο τύπος των οργανισμών που δίνει την καλύτερη εικόνα ως προς το βαθμό προσήνειας και αξιοπιστίας τους στην κοινωνία, κι έχει τη συμπάθεια των ΜΜΕ η οποία τροφοδοτεί και τροφοδοτείται από τη θετική στάση του κοινού[172] . Κάνοντας λόγο στη συνέχεια, για δημόσια εικόνα και αναπαραστάσεις, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις συμπαρασύρουν και τη νομιμοποίηση των ΜΚΟ, φαίνεται πως για τις ΜΚΟ είναι περισσότερο ωφέλιμο να διατηρούν ένα πιο ενιαίο προφίλ. Κι αυτό γιατί όσο διευρύνονται τα ενδιαφέροντά των ΜΚΟ, φαίνεται πως υστερούν σε νομιμοποίηση[173]. Ωστόσο, το καίριο σημείο της προσβολής της νομιμοποίησης των ΜΚΟ, αφορά το σύμφυτο με την απόκτηση εξουσίας ή επιρροής θέμα του σε ποια βάση οι ΜΚΟ είναι θεμιτό να κάνουν λόγο για ειδικές ομάδες, ειδικές αξίες και ειδικές ανάγκες χωρίς να οφείλουν να παρουσιάσουν μια ισόρροπη, αντικειμενική οπτική του πεδίου, επικαλούμενες συγκεκριμένα σημεία αναφοράς[174]. Σε γενικές γραμμές, η ιδιαίτερη θέση των ΜΚΟ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων διασφαλίζεται βάσει κοινών αναφορών και συμβολισμών που προέρχονται από επίσημα έγγραφα, συμφωνίες και διακηρύξεις, γνωστές συμβάσεις καθώς και μεγάλες δίκες και αλλαγές νομοθεσιών[175], αλλά και στη βάση των παρακάτω κριτηρίων:

- *Αξιοπιστία:* τα θέματα ανεξαρτησίας των ΜΚΟ τεκμηριώνονται από το γεγονός ότι οι οργανισμοί αυτοί διαχωρίζουν τη θέση τους από τις επίσημες κυβερνήσεις και την πολιτική (με τη στενή έννοια)[176].
- *Συναίνεση:* σύμφωνα με το πνεύμα της συμμετοχικής δημοκρατίας, οι ΜΚΟ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων οφείλουν να παραχωρούν το βήμα στις περιθωριοποιημένες ομάδες προκειμένου να είναι νομιμοποιημένη η δράση τους[177], να παρέχουν ουσιαστικές εγγυήσεις της αντιπροσώπευσης και τη συναίνεσης των πληθυσμών στο όνομα των οποίων δρουν και να διασφαλίζουν το δημοκρατικό χαρακτήρα των διαδικασιών με τις οποίες πραγματοποιείται η αντιπροσώπευση. Έχει σημασία να προωθηθούν οι διαδικασίες μέσω των οποίων οι πληθυσμοί τους οποίους επηρεάζουν οι αλλαγές που προτείνονται να μπορούν να έχουν λόγο και να προτείνουν[178]. Επιπλέον, η δημοκρατία ενέχει έναν περιορισμό εξαιτίας του οποίου είναι πιθανό να μην λειτουργεί σε όλα τα επίπεδα, τουλάχιστο με τον τρόπο που την αντιλαμβανόμαστε παραδοσιακά[179], καθώς συνδέεται άρρηκτα με την

[172] Arenas D., Lozano J. &Albareda L., 2009, σελ. 183.

[173] ό.π., σελ. 183.

[174] ό.π., σελ. 448.

[175] Ronald J., Ramos H., &Rodgers K., 2005, σελ. 559.

[176] π.χ. η Amnesty International και η Human Rights Watch δεν δέχονται κρατικές εισφορές, βλ. επίσης, Ronald J., Ramos H. & Rodgers K., 2005, σελ. 557-587.

[177] Collingwood V., 2006, σελ 448.

[178] ό.π., σελ 449.

[179] Lehr-Lehnard R., σελ. 3.

πλειοψηφία. Με αυτήν την έννοια, ενδεχομένως αποτελεί έως και κίνδυνο όταν την επιδιώκουμε στην περίπτωση των ΜΚΟ, άλλωστε στην περίπτωση που οι ΜΚΟ αποκτήσουν συμβατικό χαρακτήρα, παύει η ανάγκη της ύπαρξης τους για την κάλυψη του κενού[180]. Τελικά, σε δομές όπως οι ΜΚΟ, που συνδέονται με συγκεκριμένες ομάδες και ανάγκες, κυρίως μειονοτικές και περιθωριοποιημένες, οι δημοκρατικές διαδικασίες είναι προσδοκώμενες με την έννοια των διαδικασιών διαπραγμάτευσης.

- *Διαφάνεια:* το κριτήριο της διαφάνειας είναι εξαιρετικής σημασίας για τις ΜΚΟΑΔ διότι συνδέεται με την ανάγκη για λογοδοσία. Το αίτημα διαφάνειας εστιάζει κυρίως σε ό,τι αφορά οικονομικά ζητήματα[181]. Η έλλειψη διαφάνειας δημιουργεί προβλήματα στη δράση των ΜΚΟ (σχέση με ξέπλυμα μαύρου χρήματος, χρηματοδότηση τρομοκρατίας κ.ά.)[182].

3.3 Αρχές και αξίες των ΜΚΟΑΔ

Με βάση το κείμενο της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ίσα και ανεξάρτητα μεταξύ τους. Ακολούθως, οι νόμοι, οι γραπτές συμφωνίες κ.ά. παρουσιάζονται ως «αντικειμενικές» πηγές ηθικής σε θέματα αρχών σε σχέση με τα ΔτΑ[183]. Ως εκ τούτου, στο πεδίο των ΔτΑ, υπάρχει κατ' αρχάς μια ομοιομορφία καθώς τα βασικά ανθρώπινα είναι επικυρωμένα απ' όλους. Αυτοί που διαφέρουν είναι οι σκοποί, οι ιδεολογίες και τα κίνητρα των ομάδων προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως και ο βαθμός στον οποίο αναφέρονται στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα όπως αυτά είναι κατοχυρωμένα ή έχουν την τάση να εκφράζουν αιτήματα διεύρυνσής τους[184]. Στην πραγματικότητα, η προστασία των ΔτΑ από τις ΜΚΟ, αντί να επαφίεται μόνο στη βούληση των κυβερνήσεων, αναδεικνύει μια εναλλακτική και μια εγγύηση. Μάλιστα, η ουδετερότητα και ανεξαρτησία των ΜΚΟ ως φορέων προστασίας των ΔτΑ, διασφαλίζεται από τη μη ανάμειξη τους σε πολιτικά, φυλετικά, θρησκευτικά και ιδεολογικά ζητήματα, παρότι σε κάποιες

---

[180] ό.π., σελ. 24.

[181] Lehr-Lehnard R., σελ. 26.

[182] Collingwood V., 2006, σελ 449.

[183] Collingwood V., 2006, σελ.447.

[184] Montgomery B., σελ. 26.

περιπτώσεις έχει αμφισβητηθεί η δυνατότητα μη ανάμειξης τους στα ζητήματα αυτά[185].

Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις ΜΚΟ, ξεκίνησε από την κάλυψη βασικών αναγκών, σε καταστάσεις κρίσεων, από τις ανθρωπιστικές ΜΚΟ. Οι αρχές των ανθρωπιστικών ΜΚΟ επικεντρώνουν στην *ουδετερότητα* και την *αμεροληψία*. Ο Ερυθρός Σταυρός, με ιστορικά σημαντική συνεισφορά, δημιούργησε το πρώτο σύστημα αρχών ανθρωπιστικής βοήθειας, εισάγοντας την έννοια της «άμεσης βοήθειας χωρίς διάκριση και σύμφωνη με ανάγκες»: μόνο ο επείγοντας χαρακτήρας των αναγκών θα μπορούσε να δημιουργήσει προτεραιότητες και «διακρίσεις» [186]. Ως εκ τούτου, οι ανθρωπιστικές ΜΚΟ δεν μπορούσαν να παίρνουν πολιτικό και κοινωνικό μέρος, στάση η οποία στη συνέχεια συζητήθηκε αρκετά έως ότου να καταλήξει να αμφισβητηθεί και να θεωρηθεί από ανέφικτη έως και βλαπτική[187]. Έτσι, οι αρχές αυτές θεωρήθηκε αδύνατο να τηρηθούν στη συνέχεια, όπως και ο α-πολιτικός χαρακτήρας των παρεμβάσεων, εξαιτίας συγκρούσεων και δύσκολων συνθηκών όπως και χαμηλή νομιμότητα κρατών [188]. Η ικανότητα τους να δρουν ανεξαρτήτως πολιτικών πιέσεων, ήταν εκείνη η οποία στην ουσία συνέθετε την αυτονομία των οργανισμών αυτών, εκεί όπου η πολιτική «παρέλυε» τη δυνατότητα επέμβασης άλλων φορέων, αποτελώντας εγγύηση αυθεντικής συνεισφοράς στη βάση αναγκών [189].

Στη συνέχεια, οι αρχές έπαυσαν να είναι μονοπώλιο του Ερυθρού Σταυρού ή ενός μεμονωμένου φορέα, σε ένα σύστημα στο οποίο ο ανθρωπισμός έπαυσε να είναι «ξεκάθαρος και διάφανος», καθώς οι ανάγκες αυξήθηκαν και στους υποψήφιους πελάτες προστέθηκαν νέες ομάδες (ομάδες σε-ρίσκο, περιθωριοποιημένες ομάδες) και νέοι στόχοι (όχι μόνο κάλυψη βασικών αναγκών)[190]. Σε μια τέτοια μετάβαση και διεύρυνση, αυτό το οποίο δεν είναι αρκετά ξεκάθαρο είναι το από που υπαγορεύονται πλέον οι ανάγκες και σε ποια βάση καθορίζεται το επείγον σε καταστάσεις ολοένα και λιγότερο σαφείς. Επιπλέον ένα πολύ σημαντικό κομμάτι προς διαλεύκανση είναι ο τρόπος με τον οποίο η παροχή βοήθειας (από ίσο προς ίσο) μεταφράζεται σε τάση για προστασία και υπαγορεύει στη συνέχεια σχέσεις εξουσίας. Τελικά, με τη διείσδυση των νέων αρχών, αλλάζει η αντίληψη για το ρόλο των ΜΚΟ και προκύπτει η ανάγκη να διαχωρίσουμε ποιοι έχουν προτεραιότητα και ποιες ομάδες επιλέγονται, ενώ ο (νεο-)ανθρωπισμός δεν αναφέρεται πια στη βοήθεια και τις άμεσες ανάγκες, αλλά σε δικαιώματα και προστασία, ανάγοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα «σε γλώσσα ηθικής (προκειμένου να)… δικαιολογεί τις πολιτικές επιλογές του»[191].

---

[185] Minear L., 1999, σελ. 63.

[186] ενδεικτικά, http:/www.icrc.org

[187] Chandler D., 2001, σελ. 679.

[188] Hilhorst D., 2002, σελ. 195.

[189] ό.π., σελ. 681.

[190] ό.π., σελ. 682.

[191] ό.π., σελ. 683.

Η νέα εποχή, συνδέθηκε με το όνομα του Kouchner, ο οποίος, το 1971, έχοντας προηγουμένως εργαστεί για τον Ερυθρό Σταυρό, δημιούργησε τους Γιατρούς χωρίς Σύνορα. Ο Kouchner αποστασιοποιήθηκε από την αρχή της ουδετερότητας, με τον τρόπο με τον οποίο την έκανε πράξη ο Ερυθρός Σταυρός. Αντί της ουδετερότητας και της φιλανθρωπίας προέβαλε τη δικαιοσύνη, ερμηνεύοντας ως «ανήθικη σιωπή» την αμεροληψία των ανθρωπιστικών προσπαθειών ως εκείνη τη στιγμή. Μάλιστα, προκειμένου να νομιμοποιήσει τη δυνατότητα παρέμβασης στις συνθήκες που παράγουν τις ανισότητες και την αδικία, αναφέρθηκε στις αρχές της καταγγελίας και κριτικής (αντί της αποσιώπησης) και θέσπισε το «δικαίωμα παρέμβασης», με βάση τη θεωρία του Bettati[192]. Οι νέοι όροι οι οποίοι προστέθηκαν είναι πολλοί και σημασιολογικά και ηθικά φορτισμένοι: καταπίεση, ανθρώπινη αξιοπρέπεια, συναίνεση, σταθερότητα, ειρήνη, ανάπτυξη, δικαίωμα, ηθική υποχρέωση. Το ζητούμενο φαίνεται ότι είναι, να υπάρξουν ευέλικτοι οργανισμοί, οι οποίοι όντας εκτός της επίσημης πολιτικής, να κινούνται υπερβαίνοντας τα «πολλαπλά σύνορα» του νεοφιλελευθερισμού αλλά και «η απόκτηση από τις ΜΚΟ του δικαιώματος να φέρουν λόγο σχετικά με το σωστό και το δίκαιο, καθώς και (να συμμετέχουν στη διαπραγμάτευση σχετικά με το) ποιοι εντάσσονται και ποιοι αποκλείονται[193]»

Από την άλλη πλευρά, οι παρεμβάσεις απόκτησαν το χαρακτήρα ενδυνάμωσης, δηλαδή ενίσχυσης της αυτό-αποτελεσματικότητας των πληθυσμών[194]. Στο σημείο αυτό τοποθετείται κι ένας προβληματισμός, που αφορά το κατά πόσον οι όροι αυτοί προέρχονται από τη Δύση, σχετικά με τον καθορισμό του τι στην πραγματικότητα είναι «αναγκαίο» [195] . Επίσης, προστίθεται ως «ιερός σκοπός» η «ανάπτυξης[196]» ενώ η νέα θέαση των πραγμάτων, αποδίδει στα ίδια τα άτομα την ευθύνη της ανάπτυξης (ή αντίστροφα, της αποτυχίας της)[197] . Μπορούμε, τέλος, να καταδείξουμε τη στροφή στις *«βαθύτερες αιτίες»* εστιάζοντας σε στόχους πρόληψης και επίλυσης συγκρούσεων[198]. Ένα μέρος της κριτικής αφορά το πώς η ανθρωπιστική βοήθεια κατέληξε σε αυτούς τους στόχους, εγκαταλείποντας κομμάτι της κάλυψης των άμεσων αναγκών[199].

Τελικά, πέρα από τις «κλασικές αρχές ουδετερότητας, αμεροληψίας, ανεξαρτησίας κι εθελοντισμού» εξαίρεται η κοινή ηθική δέσμευση στην ισότητα και η ευθύνη της αντικειμενικής ενημέρωσης[200]. Σε αυτή τη θέαση, τα

[192] ό.π., σελ. 684-685 και 698-696.

[193] ό.π., σελ. 700.

[194] ό.π., σελ. 686.

[195] Graubart J.

[196] Chandler D., 2001, σελ. 686.

[197] ό.π., σελ. 688.

[198] ό.π., σελ. 688.

[199] ό.π., σελ. 689.

[200] Collingwood V., 2006, σελ. 447.

δικαιώματα των άλλων, συνήθως περιθωριοποιημένων ομάδων, περιπλέκονται με τις υποχρεώσεις εκείνων οι οποίοι βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση, σε ένα σύστημα όπου οι δυνατοί έχουν «ηθικό» χρέος να βοηθούν. Οι αρχές των δρώντων αυτών, ενδέχεται να πηγάζουν από πολλές κατευθύνσεις και να συνδέονται με θέματα λογοδοσίας, νομιμότητας, θέσης των στόχων και αποτελεσματικότητας των ΜΚΟ: μπορεί να πηγάζουν από δημόσια πίεση, από ανάγκη συμμόρφωσης με νόμο ή κι από «μαθήματα» που παίρνουν οι φορείς μέσα από τις διαδικασίες ανατροφοδότησης και την πρακτική τους[201]. Ωστόσο, σε ποιο βαθμό οι αρχές είναι προς την ίδια κατεύθυνση και όχι αντιφατικές μεταξύ τους και πώς διαμορφώνεται ένας κώδικας ταυτόχρονα ανοικτός σε μαθήματα και αναλλοίωτος από την αλλαγή και την παρέμβαση νέων κριτηρίων; Και ποιες είναι οι διαδικασίες με τις οποίες μπορούμε να συμπεριλάβουμε τις αξίες όλων; Πως οι αξίες αυτές μετατρέπονται σε δράσεις και τι γίνεται με τις μεταβάσεις των αξιών από το ατομικό, τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο[202];

Σε ένα σύστημα «πολλών συνόρων» και μικρής εμβέλειας των κανόνων κάθε συστήματος, οι ΜΚΟ επωφελούνται από την απουσία ξεκάθαρων κριτηρίων, σε ένα πεδίο κατά κάποιον τρόπο αρρύθμιστο, καθιστώντας δύσκολο το διαχωρισμό μεταξύ «καλών και κακών»[203], ενώ ακόμη και οι απόπειρες οριοθέτησης έχουν εθελοντικό, μη-δεσμευτικό χαρακτήρα, επομένως η μη-τήρηση δεν επιφέρει συνέπειες[204]. Σε μια πιο στενή οπτική οι ΜΚΟ θα μπορούσαν να «σφετερίζονται», εάν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτόν τον όρο, τη δημόσια δύναμη, λειτουργώντας σαν ιδιωτικοί οργανισμοί, ενώ ο μη-κερδοσκοπικός χαρακτήρας και η ανάδειξη της προσφοράς τους έρχεται να δώσει την κρίσιμη διαφορά[205].

3.4 Κριτήρια και διαδικασίες επίσημης αναγνώρισης των ΜΚΟ

Καθώς το ζήτημα του διαλόγου προβάλλει ως επιτακτικής σημασίας για την προώθηση της παγκόσμιας κοινωνίας με τη συμμετοχή όλων και την άμβλυνση των ανισοτήτων, οι πρωταγωνιστές της διακυβέρνησης (ΜΚΟ ως κοινωνία πολιτών, κράτη, διεθνείς οργανισμοί και ιδιωτικοί οργανισμοί), έχουν την υποχρέωση να δρουν σε κλίμα στενής συνεργασίας το οποίο, σε μεγάλο βαθμό, προϋποθέτει την αναφορά σε κοινές αξίες[206]. Περαιτέρω, η δυνατότητα

[201] ό.π., επίσης σελ. 195.

[202] Collingwood V., 2006, σελ 450.

[203] Hilhorst D., 2002, σελ. 196.

[204] «U4 Expert Answer», 2009, σελ. 3-4.

[205] Collingwood V., 2006, σελ.454.

[206] βλ. ενδεικτικά: Collingwood V., 2006.

αναφοράς σε κοινές αξίες, αποτελεί προϋπόθεση συστηματοποίησης και ομογενοποίησης των διαδικασιών αξιολόγησης και ρύθμισης της λογοδοσίας, και σχετίζεται, αφενός με την ανάπτυξη αξιοπιστίας και θετικής δημόσιας εικόνας των ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κι αφετέρου με την επίσημη αναγνώριση και συμμετοχή των ΜΚΟ στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων ως συμμάχων στη διακυβέρνηση.

Οι ΜΚΟ επιδιώκουν τη συνεργασία με κυβερνητικούς και διεθνείς οργανισμούς, ενώ αναγνωρίζεται η επιρροή τους στις διεθνείς σχέσεις[207]. Η αναγνώριση από ένα διεθνή οργανισμό είναι κρίσιμο σημείο για την ανάδειξή της καθώς προσφέρει στη ΜΚΟ χρηματοδότηση, ευκαιρία για συμμετοχή σε επίσημες συναντήσεις και δικτύωση[208]. Ως ένα βαθμό η αναγνώριση συντελεί σε ενιαιοποίηση ως προς τους στόχους και τα μέσα που μετέρχονται οι ΜΚΟ[209]. Ωστόσο, προκύπτουν τρία σημαντικά θέματα σχετικά με την αναγνώριση των ΜΚΟ: πρώτον, τα *κριτήρια* και, δεύτερον, το *κόστος των ελέγχων* οι οποίοι απαιτούνται για την αναγνώριση των ΜΚΟ, και τέλος, οι επιπτώσεις της στενής συνεργασίας των ΜΚΟ με επίσημους φορείς, οι οποίες αναφέρονται σε θέματα χρηματοδότησης και πολιτικής επιρροής. Σύμφωνα με μια άποψη, η μη-πολιτική φύση των διαδικασιών αναγνώρισης των ΜΚΟ μπορεί να ελεγχθεί με τη σύσταση μικτών, διεθνών επιτροπών οι οποίες θα επιλέγονται με κλήρωση και θα διαλύονται κάθε χρόνο [210]. Επιπροσθέτως, αν και οι ΜΚΟ επιδιώκουν τη σχέση με τους επίσημους διεθνείς οργανισμούς γιατί αποκτούν αναγνώριση του ονόματος και του έργου τους και χρηματική ενίσχυση, ακόμη και με την απόκτηση του περιβόητου συμβουλευτικού καθεστώτος (consultative status) ανακύπτουν νέα θέματα: η λογοδοσία «προς-τα-κάτω» είναι πιο πιθανό να περιορίζεται[211], οι σχέσεις της ΜΚΟ με τον πληθυσμό αποκόπτονται, ενώ οι διαδικασίες αξιολόγησης και τήρησης των κριτηρίων δεν επαναλαμβάνονται τακτικά λόγω του οικονομικού κόστους που επιφέρουν, ενώ με αυτήν την έννοια η απόκτηση αναγνώρισης επιδρά στην ποιότητα και το είδος του έργου των ΜΚΟ.

Ιδιαίτερα σε σχέση με τις ΜΚΟΑΔ, η δράση τους καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τους κανόνες των Ηνωμένων Εθνών, εφόσον, προκειμένου να αναγνωρισθούν, πρέπει να πληρούν τους στόχους προώθησης και προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου όπως ορίζονται στη σύμβαση του ΟΗΕ, στη Διεθνή Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στη Διακήρυξη της Βιέννης και στο Πρόγραμμα Δράσης, και επίσης, να έχουν γενικότερους στόχους όπως η ενημέρωση και να μην εκφράζουν μόνο τις συγκεκριμένες ομάδες[212]. Υπάρχει, όμως, ένα μειονέκτημα στο σύστημα επίσημης αναγνώρισης των ΜΚΟ: οι κανόνες και τα πρότυπα της δράσης περιορίζουν την πρωτοβουλία και την αυτενέργεια των ΜΚΟ. Επιπλέον, δεν επιτρέπουν την αντισυστημική δράση.

---

[207] Martens K., χ.χ.

[208] Reimann K., 2006, σελ. 49.

[209] Martens K., 1999, σελ. 69.

[210] Lehr-Lehnard R., 2005, σελ. 37.

[211] ό.π., σελ. 14.

[212] ό.π., σελ. 85.

Με άλλα λόγια, οι διαδικασίες και προυποθέσεις της αναγνώρισης συντελούν στην τυποποίηση των ΜΚΟ. Μια επιπλέον παρατήρηση, είναι ότι με την αύξηση των ΜΚΟ όπως και της διάθεσης για προσχώρηση στις διαδικασίες των διεθνών οργανισμών, «το σύστημα έχει φτάσει στα φυσικά όριά του με αποτέλεσμα να αυξάνονται και ο χρόνος αναμονής αλλά και οι απαιτήσεις από τις ΜΚΟ»[213] , καταδεικνύοντας αδυναμία από την πλευρά του συστήματος. Επιπλέον, πολύ σημαντικό είναι το γεγονός ότι ο αρχικός μόνο έλεγχος δεν επαρκεί: από τη στιγμή που μια ΜΚΟ αναγνωρισθεί από έναν διεθνή φορέα, η επαναληπτική διαδικασία εξέτασής της είναι «περισσότερο αυτόματη, παρά ενεργός επανένταξη», ενώ το πρόβλημα τοποθετείται κυρίως στην έλλειψη πόρων για την παρακολούθηση της δράσης των ΜΚΟ.

Σχετικά με τα θέματα χρήσης του status των ΜΚΟ, έχει διατυπωθεί πως εκτός από «μέσον ετερογένειας» κινδυνεύει να μετατραπεί σε «εργαλείο ισοπέδωσης του διαφορετικού λόγου». Επειδή τα κράτη επιδιώκουν τον έλεγχο των ΜΚΟ προκειμένου να εξασφαλίζουν ότι οι αποφάσεις οι οποίες λαμβάνονται από τους διεθνείς οργανισμούς δεν θα είναι εναντίον τους, είναι πιθανό, να εκμεταλλεύονται την παρουσία των ΜΚΟ στις διεθνείς συναντήσεις ως μέσον νομιμοποίησης των δικών τους αποφάσεων[214]. Χαρακτηριστικά, οι ΜΚΟ οι οποίες εμπλέκονται σε πολιτικά σκάνδαλα ή υπάρχει υποψία πως είναι κατευθυνόμενες, αποκαλούνται GONGOS (δηλαδή, «κυβερνητικές» μη κυβερνητικές οργανώσεις) και μέσω αυτών τα κράτη εξασφαλίζουν πρόσβαση στην πληροφόρηση και την επιρροή[215]. Όμως, θέματα σαν αυτά συντελούν σε μερική ή ολική δυσπιστία και καχυποψία προς το θεσμό της αναγνώρισης[216]. Μια τέτοια ανάγνωση απειλεί την αξιοπιστία όλων των ΜΚΟ, ενώ ο ρόλος κάποιων ΜΚΟ θεωρείται αμφιλεγόμενος και με κακή φήμη[217], θέτοντας και πάλι το θέμα αξιοπιστίας και των κριτηρίων της που στην πραγματικότητα προκύπτουν από την ανάμειξη των ΜΚΟ στην πολιτική.

3.5 Η χρηματοδότηση των ΜΚΟ

Οι ΜΚΟ, επικαλούμενες την κοινωνική προσφορά τους αναζητούν οικονομικούς πόρους από τις κυβερνήσεις [218] . Τα κράτη καταβάλλουν

[213] ό.π., σελ. 83.

[214] Martens K., 1999, σελ. 83-84.

[215] Martens K., 2003, σελ. 6.

[216] ό.π., σελ. 6.

[217] Martens K., 1999, σελ. 84.

[218] Ronald J., Ramos H. &Rodgers K., 2005, 557-587.

χρηματική ενίσχυση στις ΜΚΟ εφόσον απαντούν σε επείγουσες κοινωνικές ανάγκες, ωστόσο οι ΜΚΟ εξαιτίας αυτής της σχέσης, χάνουν τη δυνατότητα να γίνονται αντιληπτές ως ανεξάρτητες. Επιπροσθέτως, η θέση των ΜΚΟ έχει αλλάξει καθώς δεν έχει μείνει σταθερός ούτε ο αριθμός τους, ούτε η δύναμη την οποία διαθέτουν, με αποτέλεσμα να εγείρονται θέματα ελέγχου και κριτικές σε σχέση με την αυτονομία της δράσης τους. Καθώς η αυτόνομη δράση των ΜΚΟ αποτελεί σημαντική παράμετρο προκειμένου να τεκμηριώσουν την αξιοπιστία των στοιχείων τους, η ανεξαρτησία της χρηματοδότησης είναι μια διάσταση της ελεύθερης δράσης τους. Σε γενικές γραμμές, τα θέματα σε σχέση με τη χρηματοδότηση των ΜΚΟ, αφορούν τη δυνατότητα παρέμβασης αυτού που χρηματοδοτεί (κράτος ή ιδιωτικοί φορείς) στις επιλογές αυτού που χρηματοδοτείται (ΜΚΟ). Η οικονομική εξάρτηση, επηρεάζει τις επιλογές των ΜΚΟ τόσο σε σχέση με το έργο τους όσο και σε σχέση με τα μέσα επίτευξής του. Περαιτέρω, όσο πιο ανεξάρτητη, με οικονομικούς όρους, είναι μια ΜΚΟ, τόσο πιο αποτελεσματική είναι ως προς την αυτό-αξιολόγηση του έργου της και τη δυνατότητα της να ενσωματώσει τα «μαθήματα» και τις εμπειρίες από την πρακτική της[219].

Η προτεραιότητα της οικονομικής διαφάνειας ως στόχου μέσω της διασφάλισης της ανεξαρτησίας του έργου των ΜΚΟ διαμεσολαβείται και από το αίτημα εξισορρόπησης για ξόδεμα χρημάτων όχι μόνο για μακρινές χώρες αλλά και συνεισφορά στην επίλυση φλεγόντων ζητημάτων[220]. Συνεπώς, ένα θέμα που εγείρεται, είναι τα προβλήματα τα οποία προβάλλονται από τις ΜΚΟ να αγγίζουν την παγκόσμια κοινωνία και να μην είναι μεμονωμένα [221]. Ένα άλλο θέμα, είναι σε ποιο βαθμό τα ενδιαφέροντα χορηγών και παρέμβασή τους υπαγορεύουν τους στόχους των ΜΚΟ. Κι αυτό γιατί η μετακίνηση κονδυλίων σε ανθρώπινα δικαιώματα, καταπολέμηση διαφθοράς κ.ά., είναι δυνατό να στρέφουν το έργο των ΜΚΟ σε συγκεκριμένους στόχους[222]. Επιπλέον, οι τάσεις της χρηματοδότησης επηρεάζουν και τη γεωγραφική εστίαση των δραστηριοτήτων των ΜΚΟ[223]. Τέλος, επειδή οι ΜΚΟ αποβλέπουν στο να εξακολουθήσει η χρηματοδότηση των έργων τους, είναι πιθανό να προβάλλουν υπερβολικές αναφορές για την αποτελεσματικότητα τους.

Γι' αυτούς τους λόγους η ρύθμιση των σχετικών με τη χρηματοδότηση ζητημάτων και η επίτευξη της διαφάνειας προσλαμβάνει καθοριστικό ρόλο για την ανεξαρτησία και την αυτονομία των ΜΚΟ, απαλλάσσοντας τες από τις πιέσεις τις οποίες συνεπιφέρει η απόσυρση της χρηματοδότησης, αλλά και ενδυναμώνοντας κατ' επέκταση τη θέση και την αξιοπιστία τους[224]. Όμως η διαφάνεια των χρηματοδοτήσεων είναι καθοριστική προϋπόθεση για τη φήμη και τη θετική εικόνα των ΜΚΟ, διότι οι αμφιβολίες για τη δράση τους βασίζονται σε μυστικές χρηματοδοτήσεις: για παράδειγμα, η Διεθνής Αμνηστία

[219] Christensen J., 2004.

[220] Ronald J., Ramos H. &Rodgers K., 2005, σελ. 573.

[221] Ronald J., Ramos H., &Rodgers K., 2005, σελ. 573.

[222] Reimann K., 2006, σελ. 51.

[223] Ronald J., Ramos H. &Rodgers K., 2005, σελ. 574.

[224] Βερβερίδης Σ., 2009, ενδεικτικά σελ. 24.

και η Human Rights Watch είναι ανεξάρτητες από την κρατική χρηματοδότηση. Είναι δύο οι κίνδυνοι της διαχείρισης των οικονομικών των ΜΚΟ, που είναι όχι μόνο σημαντικές για την υπόληψη και εικόνα των ΜΚΟ αλλά και καθώς είναι αιτία για τη διάλυση μιας ΜΚΟ: η διαφθορά, που έχει να κάνει με την υπέρβαση της εθελοντικής προσφοράς και είναι ενάντια στις αρχές των ΜΚΟ, καθώς και η κακοδιαχείριση που έχει να κάνει με μεγάλους μισθούς ή πολυτελείς μετακινήσεις, έξοδα εκτός προϋπολογισμών και μη αντιστοιχία έργου-οικονομικών πόρων που ξοδεύτηκαν[225].

Προς την κατεύθυνση της οικονομικής διαφάνειας των ΜΚΟ, το ελληνικό υπουργείο Εξωτερικών, μελετά αυστηρότερες προυποθέσεις χρηματοδότησης ΜΚΟ για αναπτυξιακή βοήθεια οι οποίες θα λειτουργήσουν και αναδρομικά για την περίοδο 2005-2009, ενώ προχωρεί στη χρήση του διαδικτύου για τη δημοσιοποίηση των χρηματοδοτήσεων, θέτοντας αφενός το οξύμωρο της χρηματοδότησης από τις κυβερνήσεις των οργανώσεων οι οποίες είναι εξ' ορισμού μη-κυβερνητικές και θίγοντας το θέμα περί του «ιστορικού» για τις ΜΚΟ σχετικά με την αποτελεσματικότητα τους[226].

3.6 Διαδικασίες ελέγχου και λογοδοσίας στις ΜΚΟΑΔ

Σε ένα πλαίσιο όπου οι σχέσεις κατανοούνται ως οριζόντια δομημένες και χαρακτηρίζεται από την έλλειψη απόλυτα αναγνωρισμένης αρχής, τα θέματα αρμοδιοτήτων συγχέονται κι επικαλύπτονται, συμπαρασύροντας τις έννοιες της νομιμότητας και της λογοδοσίας. Στην πραγματικότητα, το ζήτημα της λογοδοσίας, ανάλογα προς εκείνο της νομιμότητας, καθίσταται δυσχερές όταν το επίπεδο αναφοράς γίνεται το παγκόσμιο εξαιτίας της απουσίας ιεραρχικά ανώτερης εξουσίας, καθώς παύει να είναι σαφές ποιος λογοδοτεί σε ποιον[227]. Ωστόσο, στο πλαίσιο της αξιολόγησης της συνεισφοράς των ΜΚΟ είναι πρωταρχικής σημασίας να διευκρινιστεί μέσω της λογοδοσίας η βάση στην οποία (οι ΜΚΟ) κατανοούν κι ενσωματώνουν το παγκόσμιο δημόσιο ενδιαφέρον;»[228]. Προχωρώντας λίγο ακόμη το σκεπτικό αυτό, αναφερόμαστε στην έκθεση συγκεκριμένης μεθοδολογίας και αποδείξεων, εάν τελικά χρειάζονται. Πιο γενικά, η ανάγκη αυτή υπαγορεύεται εξαιτίας της διεύρυνσης του αριθμού και του έργου των ΜΚΟ που έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια του ελέγχου, ιδιαίτερα του άμεσου ελέγχου από τον πολίτη προς την κάθε είδους εξουσία, με έμφαση στη λογοδοσία προς τα κάτω. Συνεπώς, τίθεται το θέμα της

[225] Σαραντίδης Δ., 2007.

[226] Βλαχοδήμου Κ., 2010.

[227] Collingwood V., 2006, σελ.445.

[228] Lehr-Lehnard R., 2005, σελ. 16.

επιβολής της λογοδοσίας, ενώ εναλλακτικά, οι κανόνες μπορούν να θεωρηθούν ως τελικοί αποδέκτες της λογοδοσίας.

Σε γενικές γραμμές, η λογοδοσία ή ανάληψη ευθυνών, περιλαμβάνει την έννοια του «με κρατούν υπεύθυνο» και την έννοια του «αναλαμβάνω την ευθύνη»[229]. Από τη μια πλευρά, η πρώτη, ως έννοια παθητικής φύσης και καθώς προσλαμβάνει καταναγκαστικό χαρακτήρα, δεν αρμόζει στο φιλελεύθερο πνεύμα των ΜΚΟ, επιβάλλεται, ωστόσο, στο κλίμα εκθειασμού της λογοδοσίας στη σύγχρονη εποχή. Από την άλλη πλευρά, η δεύτερη, ενεργητική διάσταση της ανάληψης ευθύνης, προσδίδει στους πρωταγωνιστές ανωτερότητα, συντελεί στην καλύτερη υπόληψή τους και είναι επιδιωκόμενη στις διαδικασίες επιρροής, σε συνδυασμό με την αυτό-δραστηριοποίηση των ΜΚΟ. Τελικά, οι δυο διαστάσεις της λογοδοσίας, παρόλο που συνυπάρχουν, είναι πολύ πιθανό να αναπτύσσονται η μια σε βάρος της άλλης και να διαμορφώνουν τον ξεχωριστό χαρακτήρα της κάθε ΜΚΟ, καθιστώντας τη διαδικασία της λογοδοσίας «πολύπλοκη και δυναμική[230]», καθώς αφενός αναφέρεται σε ασταθείς σχέσεις κι αφετέρου υπεισέρχονται σε αυτή κριτήρια που άλλοτε θέτουν ως προτεραιότητα την ενεργητική διάσταση κι άλλοτε την παθητική.

Προχωρώντας ένα βήμα ακόμη, αναφερόμενος στις αρχές των διαδικασιών διανεμητικής δικαιοσύνης[231], ο Braithwaite διαχωρίζει τη λογοδοσία από την ευθύνη: η ευθύνη αφορά τις κάθετες σχέσεις όπου λειτουργεί ως υποχρέωση, ενώ η λογοδοσία, αρμόζει στις οριζόντιες σχέσεις της δημοκρατίας και φαίνεται ότι αποκτά περισσότερη σημασία όταν συνδέεται με την ενεργή λογοδοσία του «παίρνω της ευθύνη και λογοδοτώ» έναντι του «με κρατούν υποχρεωμένο να λογοδοτήσω»[232]. Ανάλογα, η λογοδοσία περιέχει δύο διαστάσεις: αφενός τη συμμόρφωση προς κάποια standards (που αρμόζει στην έννοια της ευθύνης κι είναι δυνατό να ελεγχθεί από εξωτερική πλευρά) και αφετέρου τη διαδικασία αναγνώρισης της ευθύνης (που αποτελεί εσωτερική διαδικασία)[233]: και με τις δυο έννοιες προϋποθέτει την ύπαρξη άλλου ως αναγνωρισμένη αρχή, όπως και την ύπαρξη ενός συστήματος κανόνων, οι οποίοι αξιώνουν ένα ελάχιστο επίπεδο συναίνεσης. Ωστόσο, η διάσταση της συμμόρφωσης προς ορισμένα πρότυπα και κανόνες δεν περιορίζεται μόνο στις τυπικές ευθύνες κι υποχρεώσεις απέναντι στο νόμο, αλλά και στις ηθικές αρχές που δημιουργούνται από αυτόν[234].

---

[229] Ebrahim A., 2003, σελ. 825.

[230] ό.π., σελ. 815.

[231] Εδώ μεταφράζεται ο όρος *distributive justice*, ως διανεμητική δικαιοσύνη. (Αναφερόμαστε σε ένα μοντέλο δικαιοσύνης όπου γίνεται επιλεκτική διανομή δικαιοσύνης σε μια προκαθορισμένη βάση, όπως π.χ. στη βάση ειδικών αναγκών, ώστε να αποφύγουμε τις περαιτέρω ανισότητες που μπορεί να παράγει η ευθυδικία).

[232] Πρόκειται για τις έννοιες «accountability» και «responsibility» αντίστοιχα, στο Braithwaite J., Accountability and Responsibility through Restorative Justice, σελ. 3-4, υπό έκδοση στο Dowdle M., (eds), *Rethinking Public Accountability,* Cambridge University Press.

[233] Ebrahim A., 2003, σελ. 813-815.

[234] Το ίδιο.

Δεδομένων των ειδών της λογοδοσίας, προκύπτουν δύο κατευθύνσεις γι' αυτή: λογοδοσία προς τα πάνω (δωρητές, κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμοί) και λογοδοσία προς τα κάτω (ομάδες που εξυπηρετούνται)[235]. Τελικά, τα δυο είδη φαίνεται πως είναι, θεωρητικά τουλάχιστο, αλληλοσυμπληρούμενα, καθώς συνεισφέρουν στο βαθμό νομιμοποίησης της δράσης των ΜΚΟ. Από την άλλη πλευρά, είναι αναγκαίο να αποτιμήσουμε σε ποιο βαθμό οι από-πάνω αρχές και νόμοι, καθώς και οι στόχοι και προτεραιότητες που υπαγορεύουν, συμβαδίζουν με εκείνους που απορρέουν από-κάτω, με τέτοιο τρόπο ώστε το ένα είδος λογοδοσίας να μην θίγει το άλλο. Πιο συγκεκριμένα, για την περίπτωση των ΜΚΟ, δεδομένου πως στον κάθε είδους κανόνα αντιπροσωπεύονται αρχές συγκεκριμένων κοινωνικών τάξεων, η αποτίμηση της συνύπαρξης των κανόνων θα πρέπει να διασφαλίζει τον τρόπο με τον οποίο εναρμονίζονται οι αρχές όλων των κοινωνικών ομάδων στην πράξη. Σε μια επί ίσοις όροις συμμετοχή, δεν είναι μοναδικό ζητούμενο ο διάλογος (και η λογοδοσία) αλλά και ο διάλογος για την τοποθέτηση των όρων του διαλόγου[236]. Σημασία έχει να διερευνηθεί τόσο η δυνατότητα της λογοδοσίας και οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να απαιτηθεί και να διασφαλισθεί, όσο και να καθοριστεί ποιοι τοποθετούνται μεταξύ εκείνων στους οποίους απευθύνεται η λογοδοσία: είναι οι επωφελούμενοι από αυτές ή ολόκληρη η κοινωνία πολιτών; Κατά τον ίδιο τρόπο, η λογοδοσία δεν αποτελεί διαδικασία απλή ούτε αυτονόητη, αλλά «συνεχή και απαιτητική[237]», καθώς δεν εστιάζει μόνο σε βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο ή μακροπρόθεσμο επίπεδο αλλά και απαιτεί συνεχή αναστοχασμό και κριτική. Ωστόσο, ακόμη και στην περίπτωση που μπορεί να εξασφαλισθεί ένα συμφωνημένο σύνολο κανόνων και προτύπων, δεν μπορούμε να μην παραθέσουμε τη δυναμική φύση τους, καθώς οι κανόνες υπόκεινται σε αλλαγές ακολουθώντας τις κοινωνικές αλλαγές. Επομένως, είναι πιο πρόσφορο να διασφαλισθούν οι διαδικασίες με τις οποίες δημιουργούνται και αξιολογούνται οι κανόνες, ώστε να είναι όσο το δυνατό δημοκρατικές και να παρεμποδίζουν την επιρροή της ισχύος κι επιβολής εντός τους.

Κατά κανόνα, εξαιτίας της θέσης τους, οι ΜΚΟ έχουν τη δυνατότητα αυτορρύθμισης κι αναλαμβάνουν μόνες τους την ευθύνη και τον έλεγχο[238]. Η ανάγκη της λογοδοσίας ανακύπτει είτε μέσα από σκάνδαλα οικονομικών καταχρήσεων[239], είτε από ανάγκη για ενιαιοποίηση των διαδικασιών των ΜΚΟ προκειμένου να γίνουν αποδεκτές από επίσημους κυβερνητικούς κι άλλους εταίρους[240] . Οι λόγοι που οι ΜΚΟ μέχρι προσφάτως τοποθετούνταν «εκτός των παραδοσιακών μοντέλων ελέγχου» είναι αφενός η «φύση της προσφοράς» τους κι αφετέρου η «δέσμευση προς τα μέλη τους» που εκφράζει την παρουσία άμεσου ελέγχου, ωστόσο η αλλαγή και η «αναζήτηση αποδείξεων» για το καλό που προσφέρουν προέκυψε ως αίτημα για την πρόληψη της απάτης και το

[235] ό.π., σελ. 814.

[236] Σημαντικό σημείο κριτικής των ΜΚΟ…

[237] «U4 Expert Answer», 2009, σελ. 4-5.

[238] Ebrahim A., 2003, σελ. 813.

[239] ό.π., σελ. 813-815.

[240] «U4 Expert Answer», 2009, σελ. 1.

διαχωρισμό καλών-κακών, τα οποία εξαίρονται καθώς «η λογοδοσία αποτελεί κεντρικό ζήτημα στην εποχή μας». Μεταφράζοντας το αίτημα της ενεργής λογοδοσίας, για τις ΜΚΟ προεξάρχει η λογοδοσία προς τον πληθυσμό που εξυπηρετούν και «προς εκείνους που έχουν τη λιγότερη δύναμη» κι επιτυγχάνεται με την άμεση συμμετοχή τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων [241]. Ένα παράδειγμα πρακτικών λογοδοσίας των ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί η Action Aid, η οποία συγκεκριμένα χρησιμοποιεί βίντεο, συνεντεύξεις και συμμετοχή των πληθυσμών προκειμένου να καταγράψει τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζει τις κοινωνίες όπου δραστηριοποιείται[242].

Η λογοδοσία διακρίνεται σε λειτουργική και στρατηγική: η πρώτη σχετίζεται με την κατανομή των πόρων καθώς προέρχονται από την κοινωνία πολιτών ή από συγκεκριμένους δωρητές (ιδιωτικές εταιρίες και κυβερνήσεις) και μπορούμε να πούμε ότι σε αυτό το είδος λογοδοσίας, συνήθως, εξαντλείται η λογοδοσία προς-τα πάνω, ενώ η δεύτερη, αφορά τον αντίκτυπο των παρεμβάσεων των ΜΚΟ η οποία καθορίζει όσο και καθορίζεται από τη σχέση με τον πληθυσμό[243]. Η στρατηγική λογοδοσία, σχετίζεται με τη ρύθμιση της αυτό-αξιολόγησης στη βάση προσωπικών κριτηρίων και περιλαμβάνει τους κώδικες και τους οδηγούς δράσεων, την παρατήρηση, το σχεδιασμό και την αποτίμηση των δράσεων[244]. Στην πραγματικότητα, γύρω από το δεύτερο είδος λογοδοσίας, κι ακριβώς επειδή η θέση των ΜΚΟ είναι τέτοια που προωθεί την αυτορρύθμιση έναντι της (από-πάνω) επιβολής, έχει αναπτυχθεί όλη η σύγχρονη συζήτηση σχετικά με την ανάγκη οριζόντιας δικτύωσης των ΜΚΟ. Μια ακόμη παρατήρηση τοποθετείται στην εστίαση των στόχων της λογοδοσίας σε σχέση με την κατανομή των πόρων στο βραχυπρόθεσμο επίπεδο, ενώ η στρατηγική λογοδοσία αφορά τα ενδιάμεσα και μακροπρόθεσμα αποτελέσματα σε σχέση με τη συνεισφορά στη βελτίωση του τρόπου ζωής. Σε μια πιο κριτική ματιά, η τάση εστίασης στο πρώτο είδος οδηγεί στην απλοποίηση και την ποσοτικοποίηση των δεδομένων ως πραγματοποίηση «λογιστικής αντί λογοδοσίας»[245].

Όμως, η ανάπτυξη ενός συστήματος λογοδοσίας, περιλαμβάνει όχι μόνο τη δημιουργία ενός κώδικα, αλλά και των μηχανισμών, διαδικασιών και μέσων εξασφάλισης της τήρησής του και διαφύλαξης των αξιών του[246]: διαφορετικά, η δημιουργία του κώδικα καταστρώνει «τους μηχανισμούς εφαρμογής και τους ελέγχους συμμόρφωσης σε αυτόν[247]», ενώ καλύπτει, εκτός από τις πυρηνικές αρχές, και τα θέματα εξωτερικού ελέγχου όπως η εφαρμογή των προγραμμάτων, η οικονομική διαχείριση, οι όροι και οι συνθήκες συμμετοχής και οι διαδικασίες

[241] «U4 Expert Answer», 2009, σελ. 2, επίσης: Christensen J., 2004.

[242] Christensen J., 2004.

[243] Ebrahim A., 2003, σελ. 815.

[244] Δούκας Χ. &Δούκα Α., 2007.

[245] Ebrahim A., 2003, σελ. 817.

[246] ό.π., σελ. 814.

[247]«U4 Expert Answer», 2009, σελ. 1.

πληροφόρησης[248]. Στην ουσία, ο κώδικας ρυθμίζει την υποχρέωση αναφοράς της δραστηριότητας των μελών των ΜΚΟ ενώπιον μιας αναγνωρισμένης, νομιμοποιημένης αρχής[249]. Οι μηχανισμοί της λογοδοσίας περιλαμβάνουν τη σύνταξη αναφορών, τις αξιολογήσεις της δράσης, τους όρους συμμετοχής, την αυτορρύθμιση και τον κοινωνικό έλεγχο, οι οποίοι διαθέτουν επιμέρους εργαλεία και μέσα[250], ενώ αναφέρονται στη δυνατότητα πρόσβασης των απλών πολιτών στα δεδομένα και τη δέσμευση της συμμετοχής του κοινού στη λήψη των αποφάσεων. Οι εσωτερικοί έλεγχοι περιλαμβάνουν μέτρα αυτορρύθμισης από τις ίδιες τις ΜΚΟ τα οποία συμβάλλουν στη θετική εικόνα ως «εγγύηση εσωτερικής ενότητας» των οργανισμών ενώ περιλαμβάνουν τη δημιουργία του κώδικα αυτορρύθμισης, τις διαδικασίες άρθρωσης των επιταγών τους με την πράξη και την ενθάρρυνση και δημιουργία συνθηκών εφαρμογής του κώδικα αυτού, την εκπαίδευση του προσωπικού, καθώς και τις διαδικασίες διάδοσης και ανάπτυξής του[251], ενώ οι εξωτερικοί έλεγχοι κατά κύριο λόγο αποσκοπούν στα οικονομικά των ΜΚΟ μέσω των ελέγχων των προϋπολογισμών τους.

Εξαιτίας της ανάγκης των ΜΚΟ να προβάλουν το έργο τους και να παρουσιάσουν αποτελεσματικές παρεμβάσεις, είναι απαραίτητο να υιοθετηθεί, για λόγους εξισορρόπησης, ένα σύστημα ρεαλιστικής καταγραφής των αποτελεσμάτων της δραστηριοποίησής τους, που υπακούει σε κοινούς κανόνες για όλες τις συναφούς αντικειμένου ΜΚΟ, βασισμένο σε κοινά σημεία αναφοράς. Με αυτήν την ανάπτυξη από τη μια πλευρά είμαστε σε θέση να διαχειριστούμε την τάση για έκθεση υπερδραστηριότητας που υπαγορεύεται από την εξάρτηση των ΜΚΟ από τις χρηματοδοτήσεις[252], κι από την άλλη πλευρά, βρισκόμαστε πιο κοντά στην πραγματικότητα και την αποτελεσματική επικοινωνία κι αξιολόγηση. Ένα τέτοιο είδος λογοδοσίας αφορά την αξιολόγηση των δράσεων των ΜΚΟ, μέσω της αποτίμησης των στοιχείων που οδηγούν σε επιτυχία ή αποτυχία των προγραμμάτων, την αξιοποίηση της διαδεδομένης τακτικής διασποράς καλών πρακτικών, «τα μαθήματα που παίρνουν από έργο σε έργο[253]» καθώς και τον τρόπο που η νέα γνώση ενσωματώνεται στο έργο τους.

Ωστόσο, οι τάσεις των ΜΚΟ παγκοσμίως παρουσιάζουν τη λογοδοσία των ΜΚΟ να εστιάζει σε οικονομικά ζητήματα, άλλωστε εκείνα είναι που ενδιαφέρουν τους χορηγούς[254], ενώ η βασική κριτική αφορά την προβολή των συνεπειών του έργου τους, με έμφαση στις μακροπρόθεσμες συνέπειες, παρά σε ό,τι αποτελεί διαφήμιση[255]. Επίσης, οι ΜΚΟ έχουν χαρακτηριστεί για

[248] Το ίδιο.

[249] Το ίδιο, σελ. 2.

[250] Ebrahim A., 2003, σελ. 815.

[251] Σχετικά με τις διαδικασίες δημιουργίας, διάδοσης κι ανάπτυξης ενός καθοδηγητικού κώδικα των ΜΚΟ βλ. «U4 Expert Answer», 2009.

[252] Ebrahim A., 2003, σελ. 820.

[253] Collingwood V., 2006, σελ. 450.

[254] ό.π., σελ. 451.

[255] Lehr-Lehnard R, 2005, σελ. 28.

«επιλεκτικές μεθόδους αξιολόγησης» και επιλεκτικότητα ως προς τη «χρήση εργαλείων προς τα δικά τους συμφέροντα»: με την «τάση να απαντούν στα ερωτήματα που οι ίδιοι θέτουν και ενδιαφέρουν μόνο τους ίδιους[256]», θίγεται η κατεύθυνση των ΜΚΟ προς τα συμφέροντα των πληθυσμών που αντιπροσωπεύουν, ενώ στηρίζουν την κριτική πως, στην πραγματικότητα αντιπροσωπεύουν την κοινωνική τάξη στην οποία οι ίδιοι ανήκουν[257].

Ας λάβουμε επίσης υπόψη ότι το ζήτημα της λογοδοσίας είναι και *συμβολικής σημασίας* για τις ΜΚΟ: από τη μία πλευρά, η έμφαση στην (αφιλοκερδή) προσφορά, και από την άλλη πλευρά, η έμφαση στις συμμετοχή και συνεργασία, συνθέτουν και καθορίζουν τη διαφορά και τον ιδιαίτερο χαρακτήρα που νομιμοποιεί τη θέση και τη δράση των ΜΚΟ σε σχέση με τους άλλους δρώντες. Συνεπώς, είναι επιβεβλημένη η σύσταση ενός μηχανισμού που να εγγυάται την ανεξαρτησία και την αυτορρύθμιση (με έμφαση στην αυτό-ενίσχυση) των ΜΚΟ, ως ρύθμιση ενός χώρου αυτό-προσδιορισμού, κριτικής, αναστοχασμού και μεταγνώσης. Σε μια ιδανική περίπτωση, μέσα από τη διατύπωση κριτηρίων αποτελεσματικότητας και επαναπροσδιορισμού μέσα από τον ίδιο τον οργανισμό, κι ενδεχομένως με την αναφορά ενός ατόμου εμπιστοσύνης και κοινής αποδοχής, ένας τέτοιος μηχανισμός θα περιορίσει την παρέμβαση απ' έξω (χορηγοί, δωρητές, κυβερνήσεις και ιδιωτικό συμφέρον)[258]. Καταλήγοντας, απομένει η άρθρωση της σχέσης του καθοδηγητικού κώδικα με τους στόχους και τα αποτελέσματα των ΜΚΟ, με πνεύμα ανάπτυξης της μακροπρόθεσμης και όσο το δυνατό πιο ουσιαστικής (με όρους εμπλοκής και πρόσβασης της κοινωνίας πολιτών) λογοδοσίας. Προς αυτήν την κατεύθυνση μπορεί να συμβάλει και η τεχνολογία[259], καθώς με την δημοσιοποίηση των δραστηριοτήτων, των κωδίκων, των μηχανισμών και των μέσων επίτευξης ενισχύεται αφενός η θέση των ΜΚΟ κι αφετέρου η κουλτούρα λογοδοσίας.

3.7 Η λογοδοσία και το αίτημα της διαφάνειας

Η διαφάνεια έχει περάσει ως στόχος και στις διαδικασίες ελέγχου κι εποπτείας των ΜΚΟ. Γίνεται λόγος για ανάγκη συστηματοποίησης των προσπαθειών για τη διαχείριση της «κατάχρησης εξουσίας», σε ένα νέο παράδειγμα όπου η δύναμη υπόκειται σε λογοδοσία και είναι διάφανη, με έμφαση στον απολογισμό προς τους αδύναμους που επηρεάζονται από αυτή, ανάγκη η οποία εντείνεται στις συνθήκες της παγκοσμιοποίησης[260]. Η

[256] Christensen J., 2004.

[257] Lehr-Lehnard R., 2005, σελ. 20-22.

[258] Ενδεικτικά, για θέματα κώδικα συμπεριφοράς, «U4 Expert Answer», 2009.

[259] Christensen J., 2004.

[260] *Deserving trust guide,* όπως παρατίθεται στο Lehr-Lehnard R., 2005, σελ. 35.

διαφάνεια αναφέρεται τόσο στη διάθεση των ΜΚΟ να πληροφορήσουν την κοινωνία πολιτών και να μην κρύβουν τις πληροφορίες καθιστώντας την πρόσβαση σε αυτές δύσκολη, όσο και στην παραγωγή έγκυρης πληροφόρησης [261] . Περαιτέρω, συμπεριλαμβάνει την αποσαφήνιση των σχέσεων των ΜΚΟ με κυβερνητικούς και ιδιωτικούς οργανισμούς[262]. Το ζήτημα είναι, στην ουσία, το πώς τα στοιχεία αναφορικά με τη δράση όλων των εταίρων της διακυβέρνησης καθίστανται προσβάσιμα σε ένα σύστημα πολύ-επίπεδης διακυβέρνησης, στο οποίο ενδεχομένως κινδυνεύει η δυνατότητα λογοδοσίας, καθώς και η εξασφάλιση απαντήσεων στα ερωτήματα του από ποιον και σε ποιον η λογοδοσία κατευθύνεται και ποια θέματα περιλαμβάνει. Εξ ορισμού λοιπόν η διαφάνεια περιλαμβάνει την εμπλοκή της κοινότητας, ενώ φαίνεται ότι ο βαθμός στον οποίο η διαφάνεια ενδιαφέρει μια ΜΚΟ εξαρτάται από το οικονομικό καθεστώς που έχει και από τη φήμη της[263]. Επιπλέον, η λογοδοσία και η διαφάνεια φαίνεται πως αποκτούν μεγαλύτερη βαρύτητα όταν μιλάμε για την πρόσβαση σε στοιχεία για το έργο των ΜΚΟ εκτός συνόρων, ενώ η έλλειψή τους φαίνεται πως λειτουργεί σε βάρος των ΜΚΟ[264]. Η έλλειψη της διαφάνειας και γενικότερα αυτό που ονομάζουμε «κρίση λογοδοσίας και διαφάνειας» πλήττει την αξιοπιστία των ΜΚΟ[265]. Ιδιαίτερα για μια ΜΚΟ, η διαφθορά έχει μεγαλύτερο αρνητικό αντίκτυπο, σε σχέση για παράδειγμα με οργανισμούς που εξυπηρετούν ιδιωτικά συμφέροντα, εξαιτίας της σύνδεσης των ΜΚΟ με την προσφορά και τον εθελοντισμό, ενώ η διαφάνεια είναι η λύση για να κρατά σε λογοδοσία όλους τους δρώντες, κι επιπλέον, χωρίς αυτή «αυξάνεται η παραπληροφόρηση και η ανάπτυξη φανταστικών σεναρίων»[266]. Ακόμη και στην περίπτωση που η λογοδοσία που απαιτείται εστιάζει στο οικονομικό επίπεδο, υπό μια πιο ευρεία έννοια τελικά, η χρηματοδότηση μπορεί να αποκαλύψει ενδεχόμενα κίνητρα και στρεβλώσεις, δεσμούς και παρασκηνιακές σχέσεις[267].

Καθώς είναι πια αυτονόητο ότι «ως προς το αίτημα διαφάνειας κανένας δεν διαφωνεί[268]», η κατάδειξη της ανάγκης για διαφάνεια στις ΜΚΟ οδήγησε στην υποστήριξη για την ανάπτυξη σταθερών πολιτικών για τη βελτίωσή της διαφάνειας και τη λογοδοσίας, ιδίως μετά από σκάνδαλα για υποτιθέμενες και αμφιλεγόμενες ΜΚΟ[269]. Έτσι, η διαφάνεια αποτελεί από μόνη της ένα νέο καθήκον για τις ΜΚΟ, το οποίο απαιτεί επιπλέον χρήματα, πόρους και

---

[261] Burger R. &Owens T., 2010.

[262] Το ίδιο.

[263] Το ίδιο.

[264] McGann J. &Johnstone M., 2005, σελ. 7.

[265] Burger R. &Owens T., 2010.

[266] Σαραντίδης Δ., 2007.

[267] Βερβερίδης Σ., 2009, σελ.49.

[268] Christensen J., 2004.

[269] McGann J. &Johnstone M., 2005, σελ. 6-7.

προγραμματισμό, ένα πρόσθετο έργο το οποίο για κάποιους, οι ΜΚΟ δεν μπορούν να φέρουν χωρίς να επηρεάσει (αρνητικά) την ημερήσια διάταξή τους. Στην ουσία, η διαφάνεια, αφορά τέσσερις αρχές: αναλύοντας, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι καθεμιά αποτελεί ένα χωριστό έργο, και συνθέτοντας, η εφαρμογή τους προϋποθέτει την ύπαρξη «κουλτούρας διαφάνειας». Οι αρχές αυτές περιλαμβάνουν την οικονομική διαφάνεια, την ποιότητα του έργου και ειλικρίνεια των μηνυμάτων, την αυστηρή μεθοδολογία για αναζήτηση πόρων, και τέλος, τον εσωτερικό έλεγχο σε σχέση με το σεβασμό των δεσμεύσεων των ΜΚΟ[270]. Προκειμένου να γίνουν πράξη όλα τα παραπάνω, είναι απαραίτητη η διεξαγωγή έρευνας σχετικά με τις συνθήκες στις ΜΚΟ, ανάλογα με το εάν είναι εθνικές ή διεθνείς, η ενθάρρυνση της αυτό-βοήθειας που αναφέρεται στη δικτύωση των ΜΚΟ και το θεσμικό κομμάτι που έρχεται να παγιώσει τα παραπάνω με αυστηρές ρυθμίσεις κι ελέγχους[271].

Ωστόσο, η λογοδοσία, ενδεχομένως και η διαφάνεια, στο παγκόσμιο επίπεδο εμφανίζονται σαν ανέφικτος στόχος, εντούτοις εξαίρεται η σημασία τους για την επίτευξη εμπιστοσύνης κι ενίσχυση της θέσης των ΜΚΟ. Από τη στιγμή που εντός των αλληλεξαρτώμενων σχέσεων που προκύπτουν οι ΜΚΟ κρατούν υπόλογες τις κυβερνήσεις και τους διεθνείς οργανισμούς[272], ενώ φαίνεται ότι θα πάρει πολύ χρόνο προκειμένου να δημιουργηθούν τα απαραίτητα εκείνα πρότυπα της διαφάνειας και της λογοδοσίας ώστε να διαφυλαχθεί η άμεση συμμετοχή της κοινωνίας πολιτών μέσω των ΜΚΟ. Εξαιτίας της σημασίας της ευθύνης και της λογοδοσίας, φαίνεται πως κατευθυνόμαστε στην ανάγκη για δημιουργία μιας «κουλτούρας λογοδοσίας και διαφάνειας», μέσω της αναζήτησης διανομής της γνώσης και αναζήτησης καλών πρακτικών[273]. Σε μια προσπάθεια να γίνουν πράξη οι επιταγές της λογοδοσίας, αντιπροσωπευτικότητας και διαφάνειας, το ECOSOC έχει παρουσιάσει έναν κανονισμό σχετικό με την αντιπροσώπευση των χωρών στους διεθνείς οργανισμούς και τη συναίνεση των μελών[274]. Ο αγώνας αυτός έχει σχέση με την ανάγκη για αποτελεσματικότητα, αμεροληψία και ανεξαρτησία ενός μηχανισμού για τη δράση των ΜΚΟ χωρία να τίθενται πολιτικά εμπόδια σε αυτές. Επιπλέον, στα πλαίσια της αυτορρύθμισης και του ελέγχου προτείνεται η δημιουργία κωδίκων κοινής αναφοράς μεταξύ συναφών ΜΚΟ[275].

[270] Boutin A., 2000.

[271] Το ίδιο.

[272] McGann J. &Johnstone M., 2005, σελ.8.

[273] ό.π., σελ. 9.

[274] Lehr-Lehnard R., 2005, σελ. 35.

[275] ό.π., σελ. 38.

3.8 Διαδικασίες δικτύωσης, διαλόγου και επιρροής των ΜΚΟ

Η έννοια του *διαλόγου* είναι κρίσιμη στις διαδικασίες επικοινωνίας κι επιρροής μεταξύ των συμμέτοχων (stakeholders) σε ένα πλαίσιο όπου οι συμμετέχοντες στη διακυβέρνηση αναπαριστώνται ως κόμβοι σε ένα δίκτυο σχέσεων με διαφορετικούς ρόλους και πρακτικές (stakeholder theory)[276]. Σε αυτήν την αναπαράσταση, οι φορείς της εξουσίας ως κόμβοι, δημιουργούν μεταξύ τους δίκτυα τα οποία επεξεργάζονται συγκεκριμένα θέματα. Χαρακτηριστικά της δραστηριότητας των φορέων της εξουσίας ως κόμβων είναι η κοινή αναφορά σε αξίες και η πυκνή ανταλλαγή πληροφοριών και υπηρεσιών[277]. Η δικτύωση λαμβάνει ιδιαίτερη σημασία από τη στιγμή που διευρύνονται τα πλέγματα των σχέσεων κι αυξάνεται ο αριθμός των πληροφοριών που διαχέονται[278]. Κατά συνέπεια, η δικτύωση αποτελεί κρίσιμη διάσταση του ρόλου των ΜΚΟ ως οργάνων συλλογικής δράσης, διαφορετικά κινδυνεύουν να απορροφηθούν από τα δικά τους θέματα, δρώντας με κέντρο τις προσωπικές τους αντιλήψεις και παράγοντας ως εκ τούτου αποσπασματικές απαντήσεις. Επιπλέον, το αίτημα διαλόγου, σχετίζεται με τη δημιουργία μιας κουλτούρας αυτό-ρύθμισης που εστιάζει σε θέματα λογοδοσίας και διαφάνειας, με στόχο τη βελτίωση του έργου των ΜΚΟ και την περαιτέρω σχεδιασμού[279], ενώ, σε αυτήν την οπτική, η ανάπτυξη των διαδικασιών διαλόγου αποτελεί κύριο κι όχι πρόσθετο έργο για τις ΜΚΟ[280].

Ως έννοια, ο διάλογος μπορεί να αναφέρεται είτε στην ανακάλυψη αιτιών κι υποθέσεων[281], είτε στην παραγωγή αξιοπιστίας και ηθικής συναίνεσης[282]. Προκειμένου ο διάλογος να έχει αποτελέσματα παραγωγής αξιοπιστίας και ηθικής συναίνεσης θα πρέπει να διασφαλίζονται οι συνθήκες ελευθερίας συμμετοχής, σεβασμού, αμοιβαιότητας, ίσης ευκαιρίας, διαφάνειας και η αναφορά σε κοινά ενδιαφέροντα[283]. Ο διάλογος κατά τον Habermas είναι η μόνη διαδικασία από την οποία μπορούν να παραχθούν έγκυρες αποφάσεις, με δεδομένο ότι ανταποκρίνεται στις παραπάνω αρχές. Σε αυτήν την έννοια του διαλόγου, τα άτομα έχουν το δικαίωμα της συμμετοχής, ενώ, η δυνατότητα αυτή που τους παρέχεται, συντελεί αφενός στη νομιμοποίηση των αποφάσεων που λαμβάνονται από τα άτομα [284] και αφετέρου στην πρόσληψη των

---

[276] Arenas D., Lozano J. &Albareda L., 2009, σελ. 177.

[277] Martens K., σελ. 81.

[278] Σκλιάς Π., 1998, σελ. 23.

[279] Γρηγορίου Γ., 2007.

[280] Το ίδιο.

[281] *Isaacs, 1999,* όπως παρατίθεται στο Arenas D., Lozano J. &Albareda L., 2009, σελ. 178.

[282] Habermas, 1992 (επίσης στο Arenas D., Lozano J., Albareda L., 2009, σελ. 178).

[283] ό.π.

[284] Arenas D., Lozano J. &Albareda L., 2009, σελ. 178.

αποφάσεων που λαμβάνονται ως δικαιότερες[285]. Όμως, ο διάλογος λειτουργεί θετικά και στην ανάπτυξη της δημόσιας εικόνας των οργανισμών που τον μετέρχονται και επιπλέον, ως εχέγγυο συμμετοχής και διαβούλευσης, εντείνει τη δέσμευση των συμβαλλόμενων προς τις ειλημμένες αποφάσεις. Περαιτέρω, οι διαδικασίες επιρροής στις οποίες συμμετέχουν οι ΜΚΟ περιγράφονται ως ένα «μείγμα πειθούς και πίεσης» [286]. Εφόσον βρίσκονται στις θέσεις της ενημέρωσης και αλληλεπιδρούν με το κοινό και τα ΜΜΕ, οι ΜΚΟ προβάλλουν την εικόνα φορέων «αντικειμενικής γνώσης», οι οποίοι, χωρίς να έχουν προσωπικό όφελος αναφέρονται σε ζητήματα «καταλληλότητας και ανάγκης των αρχών»[287]. Επιπλέον, με την προσχώρησή τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων των διεθνών οργανισμών, επιτυγχάνουν τη δυνατότητα να ακουσθεί ο λόγος τους σε επίσημο επίπεδο, ενώ σε ανεπίσημο επίπεδο, από αυτήν την πρόσβαση εξασφαλίζουν την πληροφόρηση που τους επιτρέπει τη δημιουργία ομάδων πίεσης, καθώς οι «ευκαιρίες συνάντησης» και οι δυνατότητες δικτύωσης περιγράφονται ως πιο σημαντικές από τις ίδιες τις διαδικασίες[288].

Από την άλλη πλευρά, οι ΜΚΟ αποτελούν συνάμα κοινωνικά κινήματα, τα οποία, φέρουν τόσο την πολιτική ενημέρωση όσο και την υπόσχεση της αλλαγής. Επικεντρώνουν δε, σε κοινωνικά προβλήματα τα οποία προβάλλουν ως επιτακτικά, προσπαθώντας να τα επιβάλουν στην παγκόσμια ημερήσια διάταξη[289]. Από αυτή τη θέση, οι ΜΚΟ αλληλοτροφοδούνται με τα ΜΜΕ αναγνωρίζοντας τα ενδιαφέροντα η μια της άλλης. Μάλιστα, από την αναφορά τους σε κοινά θέματα, επωφελούνται και οι δυο πλευρές, με το να επαληθεύονται τα θέματά τους ως αυθεντικά[290]. Ωστόσο, η ανάμειξη των ΜΚΟ στο διάλογο, στην περίπτωση που η σημασία των θεμάτων τους δεν αναγνωρίζεται από τους άλλους δρώντες, είναι πιο πιθανό να μετριάζει το ρόλο τους και τη δυνατότητα τους να παράγουν κοινωνική αλλαγή.

Στην Ελλάδα, η δικτύωση των ΜΚΟ, δηλαδή η οριζόντια ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ τους είναι ασθενική, με αποτέλεσμα, οι πολιτικές οι οποίες αναπτύσσονται να είναι αποσπασματικές[291]. Αν και αναπτύσσονται κοινωνικοί δεσμοί που καταλήγουν ση δημιουργία ομάδων, οι ομάδες αυτές υστερούν στον τομεα της δικτύωσης μεταξύ τους και κοινής ανάληψης ευθύνης και δραστηριότητας. Όμως, η γεφύρωση μεταξύ των διαφορετικών ομάδων έχει διαφορετική έννοια από τον κοινωνικό δεσμό: οι κοινωνικοί δεσμοί οι οποίοι περιορίζονται σε στενά δίκτυα φίλων και συγγενών, στην πραγματικότητα αναπτύσσονται σε βάρος της δικτύωσης εφόσον είναι πιο πιθανό να συντελέσουν σε κοινωνική απομόνωση αντί για επικοινωνία και συνεργασία

[285] Thibaut, J. &Walker, L., 1975.

[286] Graubart J.

[287] Graubart J.

[288] Martens K., 1999, σελ. 82.

[289] Ronald J., Ramos H., &Rodgers K., 2005, 557-587.

[290] ό.π., σελ. 572.

[291] Γρηγορίου Γ., 2007.

μεταξύ των ομάδων[292]. Η ελληνική κοινωνία δεν έχει επενδύσει στην ανάπτυξη της συλλογικής δράσης, τουλάχιστο με τρόπο οργανωμένο και συστηματικό, και οι ΜΚΟ είναι σχετικά νέες μορφές συλλογικής δράσης προκειμένου να επιτύχουν το βαθμό εκείνο δικτύωσης ο οποίος θα τους επέτρεπε να συνθέσουν ένα σύνολο προτεραιοτήτων και προτάσεων.

Επομένως, είναι ελάχιστα τα παραδείγματα που μπορούμε να συλλέξουμε προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης δικτύωσης μεταξύ των ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται στον ελληνικό χώρο. Για παράδειγμα, η *Βουλή της Κοινωνίας των Πολιτών*[293] αποτελεί μια συντονισμένη πρωτοβουλία κοινής ενημέρωσης και σύνδεσης των ΜΚΟ με την ελληνική επιστημονική κοινότητα. Στιγματίζοντας το σύστημα πελατειακών σχέσεων και με την τάση να αναπληρώσουν το κενό του κράτους, οι ΜΚΟ που συμμετέχουν σε αυτή τη συνεργασία θέλουν να διαχωρίσουν τη θέση τους από κρατικούς κι εξωκρατικούς μηχανισμούς ελέγχου και να ενισχύσουν τον ενεργό ρόλο των πολιτών μέσω των ΜΚΟ, με στόχο την προώθηση της διαφάνειας, την ελεύθερη ανταλλαγή ιδεών, την ανάπτυξη της επαφής και κυρίως την ενίσχυση της ανεξαρτησίας των δράσεων για το κοινό καλό, τη δημοκρατία και την ισότητα[294].

[292] Lindstrom M., 2004, σελ. 597.

[293] Πληροφορίες από το www.koinoniamko.gr .

[294] Στο ίδιο, πληροφορίες από το κείμενο της Διακήρυξης της Βουλής της Κοινωνίας των Πολιτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:
Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΜΚΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

4.1 Οι μέθοδοι συλλογής στοιχείων από τις ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η εξερεύνηση της αλήθειας και το ζήτημα της αξιοπιστίας

Σε γενικές γραμμές, οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι φαινόμενο παγκόσμιο και διαχρονικό: καταπίεση, συγκρούσεις και διαφωνίες πολιτών με κράτη, αδυναμία να έρθουν οι δράστες σε λογοδοσία, με έμφαση στην ανικανότητα ελέγχου στο παγκόσμιο επίπεδο[295]. Στην πραγματικότητα, η έρευνα από τις ΜΚΟ ενισχύει το σύστημα απόδοσης ευθυνών και λογοδοσίας σε επίπεδο διεθνών οργανισμών, προκειμένου να δομηθούν μηχανισμοί επιβολής και κυρώσεων. Η έλλειψη λογοδοσίας από την πλευρά των πολιτειών, δημιούργησε ανάγκη για έρευνα με στόχο την αποκατάσταση της δικαιοσύνης και τη διαφύλαξη της ιστορίας, αφενός για την αποκατάσταση των θυμάτων και αφετέρου για την αποφυγή μελλοντικών παραβιάσεων[296]. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι για τον έλεγχο της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: με τη συμβολή του διεθνούς νόμου ο οποίος παράγει «ιδανικά πρότυπα», μέσω των αναφορών για παραβιάσεις (εντός ή εκτός του κράτους), και με απευθείας μέτρηση μέσω των ατόμων που έχουν θιγεί. Τα ποιοτικά δεδομένα από το νόμο μπορούν να μετατραπούν σε ποσοτικές μετρήσεις, με την αναγκαία προσοχή στη «σχετικότητα», ενώ η πρακτική μέτρησή τους αφορά την κατάσταση των αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων ειδικών ομάδων, με την προϋπόθεση ότι οι μετρήσεις της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι δυνατόν να διαχωριστούν από μετρήσεις γενικότερων θεμάτων όπως δημοκρατία κλπ.[297].

Επιπροσθέτως, επειδή τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν ένα πεδίο συμβολισμών και αναμειγνύονται με θέματα ηθικής, διαθέτουν ένα «ολισθηρό» μέρος ασάφειας, το οποίο καλείται να ερμηνεύσει ο εκάστοτε φορέας που αναλαμβάνει τον έλεγχο και την προστασία τους. Γι' αυτό το λόγο, για τις ΜΚΟΑΔ έχουν ιδιαίτερη σημασία τα θέματα μεθοδολογίας συλλογής και οι τρόποι αξιοποίησης των στοιχείων τους, παράλληλα με το βαθμό στον οποίο οι οργανισμοί αυτοί πληρούν τα κριτήρια νομιμοποίησης, λογοδοσίας και διαφάνειας, τα οποία χρειάστηκε να αναλυθούν τόσο διεξοδικά σε αυτήν την παρουσίαση.

[295] Mnjama N., 2008, σελ. 213.

[296] ό.π., σελ. 213.

[297] Landman T., χ.χ., σελ. 15-16.

4.1.1 Η συλλογή των στοιχείων και τα εμπόδια για τις ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων: αναζήτηση της αλήθειας και στρατηγικές διασφάλισης της αξιοπιστίας

Οι ΜΚΟ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χρησιμοποιούν κατά κύριο λόγο την άμεση παρατήρηση και την έρευνα πεδίου μέσω διεξαγωγής συνεντεύξεων σε θύματα, συγγενείς, δημόσιους λειτουργούς και μάρτυρες, καθώς και έρευνα στον τύπο κι αλληλογραφία στην περίπτωση που η πρόσβαση είναι πιο δύσκολη [298]. Ειδικότερες επιτόπιες έρευνες μπορεί να αφορούν και την αποτίμηση των συνθηκών οι οποίες επικρατούν κυρίως σε χώρους κράτησης και ιδρύματα, σε σχέση με το κατά πόσο τηρούνται οι προϋποθέσεις περίθαλψης και υγιεινής. Συμπληρωματικά με τα στοιχεία από την άμεση παρατήρηση και συνομιλία με τα θύματα και τους μάρτυρες των περιστατικών, χρησιμοποιούνται συνεντεύξεις και στοιχεία από άλλους οργανισμούς της κοινωνίας πολιτών, επίσημα στοιχεία κυβερνήσεων, νομικά κείμενα κ.ά. Κατά κύριο λόγο λοιπόν, οι ΜΚΟ προτιμούν τα πρωτογενή στοιχεία και την άμεση παρατήρηση[299]. Οι συνεντεύξεις για τη συλλογή των στοιχείων επιβάλλεται να παίρνονται απ' όλες τις πλευρές και να συνδυάζονται με γραπτά ντοκουμέντα, παρατήρηση, λεπτομερείς περιγραφές, ενδεχομένως και ιατρικούς εμπειρογνώμονες για την αποτίμηση του μεγέθους της κακοποίησης, αναζήτηση άμεσων πληροφοριών για την επαλήθευση των στοιχείων, εντός μιας συνθετικής διαδικασίας [300]. Σε κάθε ένα από τα παραπάνω στάδια, υπάρχουν μεθοδολογικοί περιορισμοί που περιέχουν συγκεκριμένες δυσκολίες. Ενδεικτικά, μπορούμε να αναφερθούμε στο φόβο των θυμάτων να αποκαλύψουν την κακοποίηση, τις αντιρρήσεις των δραστών, τη μεροληψία του παρατηρητή ή την ακαταλληλότητα του οργάνου παρατήρησης. Επιπροσθέτως, η σχετικότητα στην ερμηνεία της παραβίασης εξαρτάται από τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε πλαισίου ή γενικότερα κάθε χώρας, στοιχεία που περιλαμβάνονται στη συνθετική διαδικασία της συλλογής των στοιχείων.

Τελικά, οι διαδικασίες συλλογής των στοιχείων υπόκεινται στους παραπάνω περιορισμούς προκειμένου να διευθετηθούν τα θέματα αξιοπιστίας της προσέγγισης τους. Όπως ήδη ελέχθη, οι ερευνητικές επιτόπιες αποστολές συλλογής στοιχείων, στοχεύουν στην επαφή με τα θύματα των παραβιάσεων προκειμένου να συνταχθούν οι αναφορές των ΜΚΟ με βάση την άμεση αλληλεπίδραση, από την οποία ενισχύεται και η θέση τους ως «γέφυρα» προς στην εξωτερική πραγματικότητα[301]. Πρόκειται στην πραγματικότητα για μια εξύψωση της ενεργής αναζήτησης της αλήθειας σε μια εκδοχή που αμφισβητεί την άκριτη υιοθέτηση των εξηγήσεων που παράγουν οι κυβερνήσεις. Αυτή η

[298] Αυτές οι πληροφορίες προέρχονται από τη μεθοδολογία συλλογής στοιχείων σχετικά με τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων με βάση τις αναφορές δυο αναγνωρισμένων διεθνών ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της Διεθνούς Αμνηστίας (Amnesty International) και του Παρατηρητηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Human Rights Watch), έπειτα από αναζήτηση στους ιστότοπους: http://www.amnesty.org.gr/actions και http://www.hrw.org/europecentral-asia/greece αντίστοιχα.

[299] Montgomery B., σελ. 34.

[300] Mertus J., χ.χ.

[301] Brett R., 1995, σελ. 99.

σύγκριση, πραγματοποιείται ανάμεσα στις ΜΚΟ και τις κυβερνήσεις, εφόσον οι πρώτες θεωρούν τις δεύτερες ως μη αντικειμενικές πηγές στοιχείων καθώς εξαντλούνται στην οπτική των επίσημων αρχών και τις μέμφονται ακόμη και για άγνοια. Ακριβώς επειδή αναζητούν στοιχεία προκειμένου να ελέγξουν τα τις πρακτικές των κυβερνήσεων και ταυτόχρονα χρησιμοποιούν τα στοιχεία αυτά ώστε να πάρουν το μέρος μεμονωμένων ατόμων ή ομάδων και να καταγγείλουν τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων από τις αρχές, οι ΜΚΟ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τίθενται σε σχέση «αντιπαλότητας[302]» με τα κράτη. Από αυτήν την άποψη, τίθεται το ζήτημα της αξιοπιστίας των αναφορών των ΜΚΟ, το οποίο ξεκινά στην πραγματικότητα τη δεκαετία του '80, μετά από επιθέσεις στις ΜΚΟ και αντιρρήσεις των κυβερνήσεων την απόδοση ευθυνών, με αίτημα για τεκμηρίωση των στοιχείων που παρουσιάζονται[303]. Η επένδυση στη διασφάλιση των διαδικασιών αξιοπιστίας των στοιχείων των ΜΚΟ αποτελεί μια κίνηση που στοχεύει στο να ενδυναμώσει τη θέση και το ρόλο τους, ο οποίος συνοψίζεται στον έλεγχο του απλού πολίτη (που εκπροσωπείται από τις ΜΚΟ) προς τις κυβερνήσεις, και αποσκοπεί στον περιορισμό τη μη-λογοδοσίας των υπευθύνων της κατάχρησης εξουσίας.

Γενικότερα, η αξιοπιστία εξασφαλίζεται όταν οι αναφορές είναι σε θέση να εκθέσουν αναλυτικά τη μεθοδολογία συλλογής των στοιχείων, και πιο συγκεκριμένα, οι αρμόδιοι απαιτείται να είναι συνεπείς κατά τη διάρκεια της συλλογής των στοιχείων προς ένα ευέλικτο πρόγραμμα και προς τις αρχές της αποστολής, να γνωστοποιούν τις αναφορές τις οποίες συντάσσουν στους ενδιαφερόμενους (κυβερνήσεις, άλλες ΜΚΟ κ.ά.) αλλά και παρακολουθούν με follow up διαδικασίες τις χώρες στις οποίες έχουν γίνει συστάσεις για την εφαρμογή των μέτρων[304]. Συνεπώς, τα θέματα αξιοπιστίας περιλαμβάνουν τόσο το σε ποιους βασίζονται οι ΜΚΟ στη συλλογή των στοιχείων τους όσο και το ποιες είναι οι μεθοδολογίες τις οποίες χρησιμοποιούν[305]. Πιο συγκεκριμένα, μπορούμε να εξάγουμε ένα σύνολο γενικών εμποδίων και προβλημάτων που αφορούν τις μετρήσεις:

- Ξεκινώντας από τα **θέματα ορισμών και κοινής κατανόησης**: οι ορισμοί περιέχουν ένα μέρος της κοσμοθεωρίας του παρατηρητή. Καθώς η μέτρηση αφορά τη ρύθμιση και ως προς το όργανο και ως προς τον παρατηρητή[306], μπορούμε να αναφέρουμε διαφορές όσον αφορά την ευρύτητα των ορισμών, π.χ. μεταξύ δεξιών και αριστερών πολιτικών παρατάξεων[307]. Οι ορισμοί απαιτούν ξεκάθαρη γλώσσα, καθώς είναι βασικό στοιχείο που ξεκινώντας από

[302] Εδώ αναφερόμαστε σε μια σχέση ανταγωνισμού σχετικά με το βαθμό αξιοπιστίας των στοιχείων που η κάθε πλευρά παραθέτει…

[303] Montgomery B., σελ. 29.

[304] Mertus J.

[305] Montgomery B., σελ. 23.

[306] Barsh R., 1993, σελ. 90.

[307] Spirer H., 1990, σελ. 201.

τη θεωρία καθοδηγεί την παρατήρηση και τις έννοιες που θα προκύψουν από αυτή[308].

- **Καταλληλότητα μεθοδολογίας:** περιλαμβάνει τρόπο συλλογής των στοιχείων και προτάσεις για ερμηνεία τους, συλλογή δεικτών, ενώ προτείνεται πως μια σωστή μεθοδολογία προέρχεται από πολλές επιστήμες και πολυεπιστημονικές ομάδες για την κάλυψη κενών μεταξύ τους[309].
- **Εγκυρότητα και αξιοπιστία**: είναι σημαντικό η μέτρηση να μετρά αυτό που ισχυρίζεται ότι μετρά: τα θέματα εγκυρότητας, είτε σκόπιμα είτε αθέλητα επηρεάζουν την αξία της μέτρησης. Για παράδειγμα, ο Barsh (1993) σχολιάζει τις μετρήσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων περισσότερο ως μετρήσεις σχετικές με την «ανάπτυξη» και πώς πρέπει να είναι η ανάπτυξη αυτή, εγείροντας θέματα σχετικά με τη χρήση των μετρήσεων και τη σχετικότητα που υπαγορεύεται από τη σκοπιμότητα τους[310].
- **Διαδικασίες επιλογής** των στοιχείων και **σκοτεινός αριθμός**: όλες οι παραβιάσεις δεν είναι δυνατό να μετρηθούν π.χ. Απαρτχάιντ, άρνηση μετακίνησης πληθυσμών, αποτίμηση βαρέων σωματικών και ψυχολογικών κακοποιήσεων [311] . Γενικά, εγείρονται μεθοδολογικά, ηθικά και πολιτικά προβλήματα στις μετρήσεις που περιλαμβάνουν: τους τρόπους που οδηγούν σε ασφαλείς συγκρίσεις, το κατά πόσο ηθικό είναι να μετράμε και να ζυγίζουμε το βάρος των παραβιάσεων μεταξύ τους και ποιος κάνει τις μετρήσεις και για λογαριασμό ποιου[312]. Ακόμη ένας παράγοντας που επηρεάζει τη στρέβλωση των στοιχείων είναι το από που προέρχονται οι μετρήσεις: το ιδανικό είναι να μπορούσαμε να μετρήσουμε όλες τις παραβιάσεις, τόσο εκείνες που αναφέρονται όσο κι εκείνες που δεν αναφέρονται, ενώ υπάρχει διαβάθμιση ανάμεσα σε αναφερόμενες, προσβάσιμες, τοπικές, διεθνείς και επίσημες κρατικές μετρήσεις[313]
- **Εξαγωγή συμπερασμάτων**: Σύγκριση και νοηματοδότηση στοιχείων «μόνο οι μετρήσεις δεν αρκούν για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων[314]» σχετικά με το εάν υπάρχει πρόβλημα ή αυτό έχει βελτιωθεί. Η δυνατότητα σύγκρισης των στοιχείων απαιτεί την παραβολή των συνθηκών κάθε χώρας που εξηγούν τη σημασία και το μέγεθος των παραβιάσεων καθώς και τη σημασία του πολιτισμικού στοιχείου. Επιπλέον, «τα στοιχεία επιβάλλεται να έχουν νόημα σε διαφορετικούς πολιτισμούς»[315].

---

[308] Barsh R., 1993, σελ. 92.

[309] Spirer H., 1990, σελ. 208.

[310] Barsh R., 1993, σελ. 87.

[311] .Spirer H., 1990, σελ 202.

[312] Landman T., 2001, σελ 4.

[313] ό.π., σελ 7.

[314] Spirer H., 1990, σελ 205.

[315] *Blalock H.M., χ.χ.,* όπως παρατίθεται από Barsh R., 1993, σελ. 96.

Δεδομένων των τύπων των περιορισμών και της φύσης των πηγών συλλογής και της ιδιομορφίας των στοιχείων, η πρόσβαση στις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθίσταται φαινομενικά αδύνατη: σε νέα πεδίο «μυστικότητας και παράνοιας [316] » φαίνεται ακατόρθωτο να συλλεχθούν αντικειμενικά στοιχεία, στην παράδοξη, μάλιστα, κατάσταση της επέμβασης των ΜΚΟ και των διεθνών οργανισμών σε θέματα που μέχρι πρόσφατα ήταν εθνικά [317] . Σε σχέση με την εικόνα των κρατών, αναμένεται επιπλέον, η επίδραση παλαιότερων αναφορών στη σύνταξη των νέων[318]. Τελικά, στο βαθμό που οι παράγοντες που αναφέραμε παραπάνω επηρεάζουν την εικόνα ενός κράτους, συμπαρασύρουν κι άλλους δείκτες, π.χ. τους δείκτες διαφθοράς και διαφάνειας. Ωστόσο, οι παράγοντες στους οποίους εστιάσαμε, αφορούν τις συνθήκες υπό τις οποίες εξάγονται τα συμπεράσματα ενώ, υπάρχουν και συνθήκες που επηρεάζουν την ίδια τη συλλογή των στοιχείων: η πολυμορφία κι ανομοιομορφία του υλικού, οι διαφορετικές γλώσσες, οι συνεντεύξεις και οι αποστολές για παρατήρηση, δημιουργούν, επίσης, εμπόδια στη συλλογή των στοιχείων[319]. Για μια πιο λεπτομερή παρουσίαση παρατίθεται ο παρακάτω πίνακας: η μέτρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων περιλαμβάνει τις αρχές, την πρακτική και τις πολιτικές, ενώ παρατίθενται αρχικά οι ορισμοί και στη συνέχεια τόσο οι γενικοί όσο και οι ειδικοί δείκτες τους. Σε σχέση με τη μέτρηση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αναδεικνύεται η ανάγκη να συνδυάζονται τα ποιοτικά και τα ποσοτικά στοιχεία των μετρήσεων, όπως και η άμεση μέτρηση με τη χρήση προτύπων για τη σύγκριση των μετρήσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

---

[316] Montgomery B., σελ. 28.

[317] Σκλιάς Π., 2007.

[318] Ronald J., Ramos H. &Rodgers K., 2005.

[319] Montgomery B., σελ. 27.

	ΑΡΧΕΣ	ΠΡΑΚΤΙΚΗ	ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
ορισμός	*Κανονιστικά πρότυπα για τα ΔΤΑ όπως μπορούμε να τα δούμε σε διεθνή κι εθνικά επίσημα έγγραφα*	*συνθήκες των ΔΤΑ όπως τα απολαμβάνουν άτομα ή ομάδες*	*πρόνοια για αγαθά και υπηρεσίες με αναφορά στα ΔΤΑ και ποσοτικοποιήσιμες επιπτώσεις της κυβερνητικής πολιτικής*
γενικοί δείκτες	▪ κωδικοποιημένη πρόνοια για προστασία δικαιωμάτων σε εθνικές δομές ▪ κωδικοποιημένη συμμετοχή χώρας σε περιφερειακά και διεθνή συστήματα ΔΤΑ	▪ αναφορές παραβιάσεων ΔΤΑ βασισμένες σε γεγονότα ▪ αξιολογήσεις πρακτικών της πολιτείας στη βάση προτύπων ▪ πρόσληψη κατάστασης ΔΤΑ βάσει ερευνών	συνολικά στατιστικά και νομοθεσία κυβερνήσεων επί ειδικών θεμάτων
ειδικοί δείκτες	*Αστικά δικαιώματα:* όχι βασανιστήρια, όχι αυθαίρετες συλλήψεις, δίκαιη δίκη, προστασία ιδιωτικότητας, habeas corpus	*Σε ποιο βαθμό παραβιάζονται;*	Χρηματοδότηση συστήματος απονομής δικαιοσύνης, επένδυση αστυνομίας και αναμόρφωσης
	πολιτικά δικαιώματα: «συνέρχεστε και συνεταιρίζεστε», καθολική ψηφοφορία	*Σε ποιο βαθμό παρεμποδίζεται η άσκησή τους;*	αριθμός ψηφοφόρων, αποχή ψηφοφόρων, αριθμός ΜΚΟ διεθνών κι εθνικών που δραστηριοποιούνται
	οικονομικά δικαιώματα: δικαίωμα στη εργασία, δημιουργία εταιριών, συλλογικές δοσοληψίες	*Κατά πόσον λαμβάνουν χώρα;*	συμμετοχή σε εταιρίες, μέσοι όροι μισθών, ανισότητες εισοδημάτων
	κοινωνικά δικαιώματα: υγεία και παιδεία	*Κατά πόσον εμποδίζεται η πρόσβαση σε αυτά;*	πρόνοια για κοινωνική ευημερία, αριθμών κλινών νοσοκομείων, θνησιμότητα, μορφωτικό επίπεδο, αναλφαβητισμός
	Πολιτισμικά δικαιώματα: γλώσσα, θρησκεία κι εθνικότητα	*Σε ποιο βαθμό υπάρχουν διακρίσεις απέναντι σε αυτά;*	Κοινωνική και χωρική κινητικότητα μειονοτήτων, δίγλωσση παιδεία

* όπως παρατίθεται από Landman T., στο *Measuring Human Rights*, Principle, Practice and Policy, University of Essex, σελ. 17, (μετάφρ. Καλαβρή Χ.

4.1.2 Η χρήση των στοιχείων, οι γενικές αρχές των μετρήσεων και η σημασία της αξιοπιστίας

Το έργο των μη κυβερνητικών οργανισμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, περιλαμβάνει την καταγραφή κι επίλυση των προβλημάτων σχετικών με τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα, τα ειδικά δικαιώματα μειονοτικών ομάδων, τις πολιτικές καταδίκες, τα βασανιστήρια, τις συνθήκες φυλακών, τις «εξαφανίσεις», τις πρακτικές εργασίας, τη θανατική ποινή, τη σχετική με τα ανθρώπινα δικαιώματα νομοθεσία, προκειμένου να αναγνωρίσουν και να στιγματίσουν τις παραβιάσεις, κατά κύριο λόγο, κι όχι να τις αναλύσουν[320]. Η αναζήτηση τρόπων να διαχειριστούν οι παραβιάσεις των κρατών σε επίπεδο Ηνωμένων Εθνών και να δημιουργηθούν εγγυητικοί μηχανισμοί μη επανάληψης των παραβιάσεων, εντάθηκε από τη δεκαετία του '90[321]. Στην πραγματικότητα, η προστασία αυτή, λαμβάνοντας στη συνέχεια μια περισσότερο ατομική παρά κοινωνική οπτική των δικαιωμάτων, εγκατέστησε την προστασία των ατόμων ενάντια στις εξουσίες, με έμβλημα το όνομα της Διεθνούς Αμνηστίας[322]. Προς την κατεύθυνση αυτή, οι δράσεις των ΜΚΟ περιλαμβάνουν: την παρακολούθηση και εποπτεία σχετικά με την κατάσταση των δικαιωμάτων, την επιτήρηση σχετικών προβλημάτων, την επέμβαση σε καταστάσεις ανάγκης, την πληροφόρηση και διασπορά σχετικά με παραβιάσεις, την ανταλλαγή πληροφοριών και τη συνεργασία με φορείς όπως διεθνείς οργανισμοί, αναφορές και καταγγελίες σε διεθνείς οργανισμούς, το διάλογο και τη διαβούλευση, την ανάπτυξη νομοθεσίας[323]. Ως τακτικές και βάσιμες πηγές πληροφόρησης των ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων περιγράφονται η κατονομασία και η κινητοποίηση που είναι θεμιτές στη βάση της καλής φήμης των ΜΚΟ και της εμπιστοσύνης των πολιτών[324]. Μέσω της αξιολόγησης των πληροφοριών σχετικά τις παραβιάσεις, και παραβάλλοντας την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων διεθνώς με τις ιδιαίτερες πολιτικές και νομικές συνθήκες σε κάθε χώρα, οι ΜΚΟ εξάγουν γενικά συμπεράσματα, δράστες και θύματα[325].

Η σύνθεση των αρχείων παραβιάσεων των δικαιωμάτων κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική στις περιπτώσεις αλλαγών των καθεστώτων, όπου παρατηρούνται συχνές παραβιάσεις, ως τρόπος αποκατάστασης της συλλογικής μνήμης που καλλιεργεί τόσο μια διαδικασία κάθαρσης όσο και αποτρέπει την ύπαρξη σκοτεινών σημείων που «στοιχειώνουν» τη μνήμη[326]. Κλασικό είναι το μοντέλο της δημοσιοποίησης των στοιχείων σχετικά με τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για λογοδοσία και παγκόσμια αισχύνη των δραστών,

[320] Montgomery B., σελ. 27.

[321] Mnjama N., 2008, σελ. 214.

[322] Mutua M., σελ. 156.

[323] Mertus J., 1999, σελ. 1368-1369.

[324] Ronald J., Ramos H. &Rodgers K., 2005, σελ. 559.

[325] Montgomery B., σελ. 27.

[326] Mnjama N., 2008, σελ. 213-225.

που λειτουργεί τόσο αποτρεπτικά όσο και προληπτικά, για τη λήψη μέτρων ώστε να μην επαναληφθούν οι παραβιάσεις[327]. Μάλιστα, η διαδικασία της απόδοσης ευθυνών, ως ολοκλήρωση της συλλογής των στοιχείων, αποτελεί έργο που παρουσιάζει εξαιρετική δυσκολία στις ΜΚΟ, καθώς προκαλεί διχογνωμίες και αμφισβητήσεις. Επιπροσθέτως, η δημιουργία ενός αρχείου με αυταπόδεικτη αξιοπιστία και η διασφάλιση των δεδομένων είναι ο τρόπος ώστε να κληθούν να λογοδοτήσουν εκείνοι που εξαιτίας της θέσης τους δεν μπορούν να κληθούν από άλλον φορέα εξουσίας όπως οικονομικά δυνατά κράτη, κλειστά καθεστώτα εθνικών κυβερνήσεων κ.ά. Αναφερόμαστε στο δικαίωμα των λαών γενικότερα, και των θυμάτων και των οικογενειών τους ειδικότερα, να γνωρίζουν, να μπορούν να ερευνούν και να έχουν πρόσβαση σε στοιχεία, που ισχύει και ως δικαίωμα να απαντήσουν στα άτο9μα που κατονομάζονται ως υπεύθυνοι[328].

Τα ζητήματα μετρήσεων των παραβιάσεων αφορούν στη δυνατότητα απεικόνισης και παρουσίασης της κατάστασης των ΔτΑ καθώς και της βελτίωσής τους[329]. Γενικά, προκειμένου να παραχθούν οι δείκτες μετρήσεων, προϋπόθεση είναι η βαθιά γνώση, η οποία επέρχεται μετά από συστηματική κατανόηση και σπουδή των θεμάτων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ η μέτρηση συντελεί, στη συνέχεια, στην ενημέρωση, τον προγραμματισμό δράσεων και την καλή επικοινωνία επί συγκεκριμένων ζητημάτων[330]. Για τους παραπάνω λόγους, οι μετρήσεις πρέπει όχι μόνο να βασίζονται στα κριτήρια της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας, δηλαδή να μετρούν αυτό που ισχυρίζονται πως μετρούν και να είναι σε θέση να παράγουν τα ίδια αποτελέσματα όταν επαναχρησιμοποιούνται, αλλά και να είναι απλές, ξεκάθαρες και αντικειμενικές, να συνδυάζουν ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία, να έχουν διαχρονικότητα προκειμένου να μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να μετρήσουν αλλαγές, καθώς και να μπορούν να μεταφραστούν σε πολιτικές και να παράγουν τρόπους για τη βελτίωση της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων[331].

Οι δείκτες που εξάγονται έχουν πολλές χρήσεις: ιστορική λογοδοσία, αναλύσεις σε σχέση με τα θύματα, τους δράστες και όλες τις ομάδες που επηρεάζουν οι παραβιάσεις, διαρκής λογοδοσία και έκθεση δραστών, δικαίωση των θυμάτων, λήξη της ατιμωρησίας και συλλογή στοιχείων σχετικά με τις τάσεις της καταπίεσης και τις πρακτικές παραβίασης. Επιπλέον, τα στοιχεία χρησιμοποιούνται για την ενίσχυση των μέτρων προστασίας από μελλοντικές παραβιάσεις [332] . Γενικότερα, μπορούμε να προβάλλουμε το αίτημα για αλήθεια[333]: άλλωστε, τα αρχεία όπου αναζητούν πρόσβαση οι ΜΚΟ, τα οποία από κάποια καθεστώτα κρατιούνται μυστικά, είναι τα ίδια αρχεία που

[327] McEvoy K., 2003, σελ. 322.

[328] Mnjama N., 2008, σελ. 215-216.

[329] Landman T., 2001.

[330] Watchirs H., 2002, σελ. 716.

[331] ό.π., σελ. 717-726.

[332] Mnjama N., 2008, σελ. 215.

[333] Montgomery B., σελ. 24.

συντελούν στην πτώση των καθεστώτων αυτών[334], ενώ η αλήθεια που ο μη κυβερνητικός τομέας πρεσβεύει παράγεται τελικά μέσα από συνθετική διαδικασία των λόγων όσων εμπλέκονται άμεσα στις παραβιάσεις και δεν περιορίζονται στους επίσημους λόγους των κρατών.

Σε σχέση με το έργο της καταγραφής των παραβιάσεων από τις ΜΚΟ, σε γενικές γραμμές, όπως η διακήρυξη της Βιέννης προβλέπει, πρέπει πρώτα απ' όλα από τα κράτη να εξασφαλίζεται η παγκοσμιότητα, ακεραιότητα, ανεξαρτησία και συσχέτιση των δικαιωμάτων σε όλες τις πολιτισμικές, πολιτικές, θρησκευτικές συνθήκες[335]: ένα τέτοιο έργο, περιλαμβάνει όχι μόνο την προστασία συγκεκριμένων δικαιωμάτων αλλά προϋποθέτει μια διαδικασία ερμηνείας και εξίσωσης των συνθηκών που μόνο μια αυστηρή, ενιαία μεθοδολογία μπορεί να ρυθμίσει και να διασφαλίσει. Έτσι, τόσο η έρευνα των παραβιάσεων και των δραστών τους, όσο και η εφαρμογή των μέτρων για την αντιμετώπιση τους, πρέπει να διέπονται από τις αρχές αυτές, ενώ, οι δυσκολίες του έργου της συλλογής είναι αφενός η σωστή παρατήρηση κι αφετέρου η τεκμηρίωση των δεδομένων, που αναφέρονται στη χρήση συγκεκριμένης μεθοδολογίας. Τονίζεται δε, η ανάγκη για ειδικές στρατηγικές συλλογής δεδομένων που άμεσα επηρεάζουν τους τύπους αξιοπιστίας των στοιχείων , δεδομένων των πολιτικών, πολιτισμικών και άλλων διαφορών που επηρεάζουν την ερμηνεία τους[336]. Τελικά, παρόλο που οι αναφορές για τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων χρησιμοποιούνται σαν μέτρο των συνθηκών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε μια χώρα, από μόνες τους οι μετρήσεις δεν μπορούν να αποφανθούν για τις αιτίες των διακυμάνσεών τους, ιδιαίτερα σε ότι σχετίζεται με την ίδια «τη φύση των παραβιάσεων» και τους «τρόπους με τους οποίους τα κράτη προσανατολίζονται στην τάξη του νόμου»[337].

4.1.3 Σύνταξη αναφορών από τις ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Στους παράγοντες οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν τις αναφορές των παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων συγκαταλέγονται πολιτικά θέματα, οικονομική δύναμη[338], πιεστικότητα των καθεστώτων[339], ενημέρωση σχετικά με

[334] Το ίδιο.

[335] Mertus J., 1999, σελ 1367.

[336] Montgomery B., σελ. 21.

[337] Goodman R. &Jinks D., σελ. 173.

[338] ό.π., σελ. 174.

[339] ό.π., σελ. 174 και Montgomery B., σελ. 23.

τα ανθρώπινα δικαιώματα[340], όπως και η χειραγώγηση των ΜΜΕ, η σχέση των ΜΚΟ με τις εθνικές κυβερνήσεις[341], η προώθηση διαφορετικών στόχων, όπως π.χ. της ασφάλειας, που μπορεί να θίγει την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων[342]. Επιπλέον, οι ίδιες έρευνες θα πρέπει να έχουν το περιθώριο να μετρήσουν ή να ελέγξουν την παρέμβαση των *στρατηγικών των κρατών για την κάλυψη των παραβιάσεων*: ένα παράδειγμα είναι οι «εξαφανίσεις», που αναφέρονται στις συνθήκες βασανισμών της Λατινικής Αμερικής (τέλος '70 - αρχές '80)[343] ως παράδειγμα σκοτεινού αριθμού παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η μυστικότητα των κυβερνήσεων, οι πολιτικές δολοφονίες και εξαφανίσεις, τα βασανιστήρια και οι στρατηγικές συγκάλυψης επηρεάζουν τη μεθοδολογία των ΜΚΟ και αξιοπιστία τους[344]. Περαιτέρω, διαφοροποιείται και ο ρόλος των ΜΚΟ ανάλογα με το βαθμό νομιμοποίησης των καθεστώτων των κρατών.

Ο βαθμός στον οποίο είναι καταπιεστικό ή ανοικτό το πολιτικό σύστημα μιας χώρας, φαίνεται πως επηρεάζει τις αναφορές για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προς δύο αντίθετες μεταξύ τους κατευθύνσεις: αφενός, ένα ανοικτό πολιτικό σύστημα «επιτρέπει» τις αναφορές πολιτών, ΜΚΟ και ΜΜΕ σχετικά με παραβιάσεις δικαιωμάτων. Με αυτόν τον τρόπο οι παραβιάσεις καθίστανται «ορατές» με το να δημοσιεύονται. Επιπλέον, εξαιτίας της ελευθερίας διεξαγωγής διαμαρτυριών, αναμένεται πως θα καταγράφεται αυξημένος αριθμός τους, αντίθετα προς ένα περισσότερο καταπιεστικό πολίτευμα το οποίο ενδεχομένως διαθέτει μηχανισμούς ώστε να αποκρύπτει τα γεγονότα αυτά και να μην βλέπουν το φως της δημοσιότητας[345]. Ως δείκτες «ανοικτού πολιτεύματος» θεωρούνται η μεγαλύτερη πολιτική συμμετοχή και τα μικρότερα ποσοστά πολιτικής τρομοκρατίας, ενώ η ύπαρξη συγκρούσεων και οι καταγγελίες παραβιάσεων είναι δηλωτικές ενδιάμεσων επιπέδων εκδημοκρατισμού. Αν και η έρευνα δεν επιβεβαιώνει επίδραση του «ανοικτού πολιτεύματος» στις αναφορές των παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, γεγονός που οδηγεί τους συγγραφείς να υποθέσουν πως οι δυο αυτές αντίρροπες κατευθύνσεις καταλήγουν σε αλληλεξουδετέρωση[346], παραμένουν ωστόσο ως σημαντικά τα εξής σημεία: αφενός οι αναφορές των παραβιάσεων δικαιωμάτων στα κράτη είναι σχετικές (σχετικότητα που σίγουρα περιλαμβάνει κι άλλους παράγοντες όπως είναι η κουλτούρα, η οικονομική δύναμη κ.ά.) κι αφετέρου είναι πιθανόν να υπάρχει ένας ακόμη παράγοντας «θετικής και αρνητικής ανάγνωσης» του ανοικτού πολιτεύματος σχετικά με τη σύνδεση του με την προσλαμβανόμενη διαφθορά. Σημαντική επίσης στο σημείο αυτό είναι η

[340] Goodman R. &Jinks D., σελ. 175.

[341] Montgomery B., σελ. 28.

[342]Landman T., σελ 13.

[343] Goodman R. &Jinks D., σελ. 174.

[344] Montgomery B., σελ. 22.

[345] Σε αυτήν την περίπτωση θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως δείκτες ο αριθμός θυμάτων, «εξαφανίσεων» κ.ά., βλ. Ronald J., Ramos H. &Rodgers K., 2005, σελ 562, κι επίσης Goodman R. &Jinks D.

[346] ό.π., σελ.570.

ανάδειξη της σχέσης ανοικτού πολιτεύματος και πολιτικής τρομοκρατίας, όπως και της δράσης κοινωνικών κινημάτων.

Συνεχίζοντας την παράθεση αποτελεσμάτων από την έρευνα των Ronald, Ramos & Rodgers K. (2005), προς δυο κατευθύνσεις φαίνεται να λειτουργεί και η «δύναμη του κράτους» (βάσει οικονομικών κριτηρίων). Από τη μια πλευρά λοιπόν, τα οικονομικά ισχυρά κράτη φαίνεται πως πρωτοστατούν στην καθιέρωση προτύπων στους τομείς της ασφάλειας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ανάπτυξης, γεγονός το οποίο καθιστά τους δρώντες αυτούς απρόσβλητους από κατηγορίες παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Από την άλλη πλευρά, τα ΜΜΕ, βρίσκονται σε ετοιμότητα να μεμφθούν τους δρώντες αυτούς με την είδηση παραβίασης δικαιωμάτων, διότι με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται η εμπιστοσύνη του κοινού και η αξιοπιστία τους[347]. Στο σημείο αυτό, έχουμε ακόμη μια ένδειξη για το πως επιδρά η σχετικότητα των αναφορών: οι δείκτες της δύναμης των κρατών, και ιδιαίτερα ο βαθμός της οικονομικής ανάπτυξης, δημιουργούν σαφείς προσδοκίες για την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα κράτη, γι' αυτόν το λόγο στην έρευνα θα πρέπει να εξετάζονται και τα είδη των δικαιωμάτων που τείνουν να παραβιάζονται, προκειμένου να έχουμε πιο περιεκτικά σε νόημα στοιχεία.

Ένα ακόμη παράδειγμα παραγόντων που μπορούν να επηρεάσουν την οπτική των αναφορών σχετικά με τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μας δίνει η έρευνα των Poe, Carey και Vazquez (2001)[348]. Οι ερευνητές συνέκριναν ποσοτικά στοιχεία τα οποία προέρχονται από τις αναφορές παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων μεταξύ δυο διαφορετικών πηγών (State Department και Amnesty International) για την ίδια χρονική περίοδο (1977-1996). Σε αυτή τη σύγκριση εντοπίστηκαν στατιστικά σημαντικές στρεβλώσεις οι οποίες μπορούν να αποδοθούν σύμφωνα με τις υποθέσεις των ερευνητών αρχικά σε αρνητική προδιάθεση εξαιτίας ιδεολογικών διαφορών μεταξύ των ΔΜΚΟ, δηλαδή αρνητική προκατάληψη του State Department προς τα αριστερά καθεστώτα και αυστηρότερη κριτική προς τους εχθρούς της Αμερικής στον Ψυχρό Πόλεμο, παράγοντες οι οποίοι φάνηκε ωστόσο ότι παρουσίασαν φθίνουσα πορεία στο χρόνο ενώ αυξήθηκε η παρέμβαση του παράγοντα «οικονομικές/ εμπορικές σχέσεις με τις ΗΠΑ». Οι κριτικές δηλαδή, είχαν την τάση να είναι πιο ελαστικές για τις χώρες εκείνες στις οποίες η ΗΠΑ ήταν θετικά διακείμενη σε κάθε χρονική περίοδο, αντίστοιχα με τα στοιχεία της Amnesty International[349]. Μια ακόμη διαφορά που εντόπισαν οι ερευνητές είναι ότι το State Department εστίαζε σε πρώτης γενιάς δικαιώματα ενώ η Διεθνής Αμνηστία στα πολιτικά δικαιώματα και τα δικαιώματα που έχουν να κάνουν με την προσωπική ακεραιότητα[350]. Η έρευνα αυτή αποδεικνύει ότι μπορεί να υπάρχουν διάφοροι παράγοντες οι οποίοι παρεμβαίνουν στη σύνταξη των αναφορών από τις ΜΚΟ και συγκεκριμένα ότι, σε κάποιες περιπτώσεις, η προσλαμβανόμενη εικόνα σε σχέση με την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων , διαμεσολαβείται από τη σχέση παρατηρητή και παρατηρούμενου.

[347] Η δυνατότητα που προσφέρουν τα ΜΜΕ ώστε να μεγεθύνεται η δράση των ακτιβιστών δεν είναι κάτι νέο στη βιβλιογραφία, βλ. Ronald J., Ramos H. &Rodgers K., 2005, σελ. 563.

[348] Poe S., Carey S. &Vazquez T., 2001, σελ. 650-677.

[349] ό.π., σελ. 652-655 και 666-667.

[350] ό.π., σελ. 656.

4.1.4 Επιλεκτικότητα και Δυτικοκεντρισμός

Οι ΜΚΟ, ως προϊόν των αναπτυγμένων δυτικών κοινωνιών, διέπεται, τυπικά, από τις αρχές του ορθολογισμού, της συστηματοποίησης και της αποτελεσματικότητας. Μάλιστα οι διεθνείς ΜΚΟΑΔ έχουν χαρακτηριστεί κι ως μικρή ελίτ, οικονομικά και πολιτισμικά κυρίαρχων δυνάμεων[351], εξαιτίας της δυνατότητας τους να επηρεάζουν τα κοινωνικά κινήματα. Τα ερωτήματα που τίθενται από τον David Chandler[352] είναι τα εξής: όταν οι Δυτικοί εκπρόσωποι των ΜΚΟ ως φέροντες βοήθεια, ανάπτυξη κι ενδυνάμωση, επισκέπτονται την Ανατολή, πόσο διαμεσολαβημένη είναι η οπτική τους με τέτοιον τρόπο ώστε να εστιάζουν σε αρνητικά στοιχεία, σύγκρουση και καταπίεση; Πώς είναι δυνατό, πάντοτε, ένα δομημένο στη βάση αλλεπάλληλων αφαιρέσεων, «παραμύθι», να βλέπει ένα θύτη (διεφθαρμένες κυβερνήσεις), ένα θύμα (άτυχο και θλιμμένο) και ένα σωτήρα (προφανή!); Και πώς το σκηνικό αυτό, αποδίδεται τελικά σε «κληρονομικό» ανορθολογισμό και ανικανότητα αυτο-αποτελεσματικότητας ολόκληρων λαών; Τελικά, κατά πόσο οι ΜΚΟ είναι οι «πολιτικά ουδέτεροι μοντέρνοι καταργητιστές οι οποίοι έρχονται για να «ξεριζώσουν το κακό» αλλά και αποτελούν «αντικειμενικούς παρατηρητές της νομιμότητας», όπως προσλαμβάνουν τους εαυτούς τους[353];

Ο φαύλος κύκλος ο οποίος δημιουργείται από τα στρεβλά στοιχεία και τις ακατάλληλες απαντήσεις σε αυτά, καταλήγει στην απόδοση κι άλλων αρνητικών χαρακτηριστικών στους πληθυσμούς, όπως έμφυτη ροπή στη βία και έλλειψη πολιτισμού, επιλεκτικότητα η οποία εκλογικεύει κάθε είδους παρέμβαση, αποδίδει στα άτομα την ευθύνη της «αποτυχίας» τους και μειώνει τη σημασία των απωλειών και του αρνητικού αντίκτυπου τη παρέμβασης[354]. Σύμφωνα με την οπτική που περιγράψαμε παραπάνω, μπορούμε να κάνουμε λόγο ακόμη και για μισανθρωπισμό, ο οποίος περιγράφεται ως «ορθολογισμός» και «πρόοδος» από τους αυτό-προσκεκλημένους δυτικούς ανθρωπιστές[355], εφόσον καταλήγει στο να θέτει σε ερώτημα τα ανθρώπινα δικαιώματα και το ποια δικαιώματα έχουν ανώτερη θέση απέναντι σε άλλα.

Τελικά η υπεραπλούστευση, μέσω της διαδικασίας που περιγράψαμε παραπάνω, συνιστά τις κατηγορίες για το προκατειλημμένο βλέμμα των αντιπροσώπων των ΜΚΟ ως αιτία της τελικής αδιαφορίας των μελών των ΜΚΟ και απόστασης τους από τους πληθυσμούς που εκπροσωπούν[356]. Ωστόσο, η οπτική αυτή δεν μας παρέχει δεδομένα για το πως μπορούμε να μετρήσουμε και να διευθετήσουμε στα θέματα της μεθοδολογίας τον δυτικοκεντρισμό και την απλοποίηση της συλλογής των στοιχείων των διεθνών ΜΚΟ. Σε αποτέλεσμα της κριτικής ότι οι διεθνείς οργανισμοί σκέφτονται «λευκά» ή

---

[351] Human Rights International NGOs: a critical evaluation, (chapter 7), στο Welch C., 2001, σελ. 150.

[352] Chandler D., 2001, σελ. 689-691.

[353] Mutua M., σελ 156-157.

[354] Chandler D., 2001, σελ. 689-694.

[355] ό.π., σελ. 693.

[356] Το ίδιο.

«ευρωπαϊκά», πλέον, αυτό που ονομάζουμε παγκόσμια οπτική και προέρχεται από οργανισμούς με διεθνή δραστηριότητα στέκεται πιο κριτικά απέναντι στον εαυτό του, σχετικά με το τι είναι παγκόσμια αντιπροσωπευτικό ενώ τείνει να «αναζητά την πολυφωνία», με πρωτοστάτη τη Διεθνή Αμνηστία[357].

4.1.5 Η κριτική της αποσπασματικότητας του ρόλου των ΜΚΟ

Παρότι τοποθετήσαμε τις ΜΚΟ στα σημεία σύνδεσης μεταξύ του τοπικού, εθνικού και διεθνούς επιπέδου και τους αναγνωρίσαμε το ρόλο της παράλληλης συνεισφοράς και κάλυψης του κενού, οι προσεγγίσεις των ΜΚΟ δεν παύουν να χαρακτηρίζονται συχνά ως «στενές»: η εστίαση σε συγκεκριμένα προβλήματα συγκεκριμένων ομάδων και η επικέντρωση στο «εδώ και τώρα» που η οπτική αυτή συνεπάγεται, θεωρείται τουλάχιστο μη-ισόρροπη έως και βλαπτική ως προς τη χάραξη μακροπρόθεσμης πολιτικής με στόχο τη γενικότερη ευημερία[358]. Με άλλα λόγια, η προσέγγιση των ΜΚΟ παρουσιάζεται ως αποσπασματική, σε σχέση με την πολυπλοκότητα των κοινωνικών προβλημάτων. Επιπλέον, στα πλαίσια της κριτικής του αποσπασματικού τους χαρακτήρα, εντάσσεται ο ισχυρισμός πως οι ΜΚΟ για κάποιους προσφέρουν «ό,τι θεωρούν εκείνες πως είναι χρήσιμο[359]», χωρίς να ερευνούν και να κατανοούν ουσιαστικές ανάγκες και συνθήκες, τη στιγμή που συγκεκριμένες πρακτικές ανθρωπιστικής βοήθειας έχουν επιφέρει ακόμη και αρνητικές συνέπειες καθώς και διαιώνιση κοινωνικών προβλημάτων, όπως για παράδειγμα η κερδοσκοπία των δουλεμπόρων με την πρακτική της εξαγοράς της ελευθερίας των σκλάβων, η διαιώνιση συγκρούσεων με παροχή ανθρωπιστικών υπηρεσιών και στις δυο πλευρές[360].

Είναι πιθανό να παραμένει ανοικτό το ερώτημα σχετικά με τον ιδανικό και τον πραγματικό ρόλο των ΜΚΟ: όμως, οι ΜΚΟ είναι τελικά υπέρμαχοι της εξαίρεσης και της διακριτότητας, ενισχυτές των διαφορετικών φωνών και στήλες του πλουραλισμού; Και σε ποιο βαθμό αναζητούν χώρο για περιθωριοποιημένες ομάδες και ειδικά συμφέροντα; Στη συνέχεια, πιθανό να μπορέσουμε να απαντήσουμε στο υπό ποιες συνθήκες, μέσα από τα ανθρώπινα δικαιώματα, η αποσπασματική διεκδίκηση ειδικών συμφερόντων όχι μόνο δεν θίγει την ικανοποίηση των αιτημάτων των άλλων ομάδων αλλά και συντελεί στην επίτευξη του στόχου της ενότητας και της συνύπαρξης μέσα από τη συλλογική δράση βάσει κοινών κανόνων ηθικής. Προκειμένου να απαντήσουμε

[357] Mutua M., σελ. 154.

[358] Lehr-Lehnard R., 2005, σελ. 27.

[359] ό.π., σελ. 27.

[360] ό.π., σελ. 27.

στο ερώτημα αυτό, θα πρέπει να ανατρέξουμε στις δραστηριότητες εκείνες των ΜΚΟ οι οποίες εστιάζουν στη γεφύρωση τους με άλλες ομάδες.

4.1.6 Η κοινωνική κατασκευή των κοινωνικών προβλημάτων και ο ρόλος των ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις προτεραιότητες της παγκόσμιας ημερήσιας διάταξης

Τα θέματα μονομερών οπτικών, της αποσπασματικής δράσης και της επιλεκτικότητας, εισηγούνται την εξυπηρέτηση μιας συγκεκριμένης τάξης πραγμάτων αντί γι' αυτό που ονομάζουμε *παγκόσμια συναίνεση* [361]. Ένας ισχυρισμός σαν αυτόν, εγείρει ερωτήματα του πώς, εκτός από την ύπαρξη των οικονομικών συμφερόντων, εξασφαλίζεται τελικά η κοινή αποδοχή, ενδεχομένως και η κοινή νοηματοδότηση, και πώς πραγματοποιείται η παρούσα τάξη. Δηλαδή, δεν διευκρινίζονται οι συνθήκες υπό τις οποίες, μεταξύ των διαφορετικών, ταυτόχρονα ίσων αλλά και άνισων φωνών και συμφερόντων, κάποιες ιδέες αποκτούν αναγνώριση παγκόσμιας εμβέλειας και τίθενται ως προτεραιότητες ενώ κάποιες άλλες περιθωριοποιούνται.

Ως αποτέλεσμα της υπερίσχυσης κάθε φορά συγκεκριμένων φωνών έναντι άλλων, κάποια κοινωνικά προβλήματα αναγνωρίζονται ως επιτακτικά, σε βάρος της προσοχής άλλων προβλημάτων [362]. Σε αυτή τη διαδικασία κατασκευής, φαίνεται πως πρωτοστάτες είναι οι οικονομικά και πολιτικά ισχυροί πρωταγωνιστές, οι οποίοι χρησιμοποιώντας τις έννοιες που εκείνοι κατασκευάζουν «…όπως τρομοκρατία, εκπολιτισμός, ελευθερία» προσπαθούν «να κερδίσουν πολιτικό έδαφος, παρά να μας δώσουν την αίσθηση της αλήθειας»[363]. Ωστόσο, παραβάλλοντας και τη σημασία της αναγνώρισης, είναι πιθανόν μια καταξιωμένη ΜΚΟ μπορεί πιο εύκολα να επιβάλει θέματα στην ημερήσια διάταξη ως «πραγματικά».

Στη ίδια προβληματική της «κατασκευής», έχει ακόμη διατυπωθεί η άποψη ότι «οι οπτικές των ΜΚΟ είναι μακριά από το να είναι αντιπροσωπευτικές του κοινού γενικά [364]», με αποτέλεσμα να εγείρονται ερωτήματα σχετικά με το ποιος καθορίζει την ημερήσια διάταξη στον κοινωνικό τομέα κι εάν στη διαμόρφωση αυτή υπάρχουν οι προϋποθέσεις ώστε να προηγούνται τα κοινωνικά προβλήματα ή εάν προέχει η πολιτική της πληροφορίας και της επικοινωνίας, οι σχέσεις ή τα οικονομικά θέματα.
Άλλωστε, αυτή είναι η κριτική των πλουραλιστικών συστημάτων, δηλαδή η αμφισβήτηση της διανομής της εξουσίας σε πολλές ομάδες ταυτόχρονα, καθώς

[361] Graubart J.

[362] Ronald J., Ramos H. &Rodgers K., 2005.

[363] Collingwood V., 2006, σελ. 445.

[364] *Raustaiala K.,* χ.χ., όπως παρατίθεται στο Lehr-Lehnard R., 2005, σελ. 16.

επικρατεί η τάση να απομονώνονται κάθε φορά ορισμένες αποφάσεις ως σημαντικές και να γίνεται επικέντρωση σε αυτές, δεδομένου ότι τα «κριτήρια» της επιλεκτικότητας αυτής αντιπροσωπεύουν τις αρχές των ανώτερων κοινωνικών τάξεων[365].

4.2 Προϋποθέσεις, συνεισφορά και συνέπειες της δράσης των ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων

Οι ΜΚΟ συνέβαλαν στη βελτίωση της κατάστασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου: ως αποτέλεσμα της δραστηριοποίησης των ΜΚΟ, οι κυβερνήσεις έγιναν πιο προσεκτικές σε σχέση με τις πρακτικές που χρησιμοποιούν, ο έλεγχος έγινε πιο συστηματικός και τα ανθρώπινα δικαιώματα μπήκαν στην ημερήσια διάταξη[366]. Ωστόσο, τα στοιχεία που παρατίθενται παραπάνω σχετικά με τη συμβολή των ΜΚΟ στην κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων διεθνώς, τα οποία προέρχονται ως επί το πλείστον από ποιοτικές έρευνες, είναι γενικά προκειμένου να μην στιγματίζονται συγκεκριμένες κυβερνήσεις. Δεδομένου ότι μια πιο επισταμένη έρευνα θα έπρεπε να είναι σε θέση να εξηγεί τις επιμέρους διαφοροποιήσεις της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αντί να λειτουργεί ως κριτική, αλλά και να συμπεριλάβει τις εξηγήσεις των κυβερνήσεων ως οπτική της «άλλης πλευράς»[367], καθίστανται εμφανείς οι δυσκολίες του έργου των ΜΚΟ να συντάσσουν αναφορές. Άλλωστε, είναι αυτονόητο ότι οι κυβερνήσεις των κρατών δεν καλωσορίζουν τη διάθεση των ΜΚΟ να υποβάλουν σε εξέταση την αλήθεια και την αξιοπιστία των «επίσημων» στοιχείων, ενώ πολύ συχνά «ακόμη και οι πιο δημοκρατικές κυβερνήσεις» αμφισβητούν τις καταγγελίες για κατάχρηση εξουσίας από τις αρχές τους και αποπειρώνται να συγκαλύψουν και να αρνηθούν τις περιπτώσεις παραβιάσεων στις οποίες αναφέρονται οι ΜΚΟ όταν βρίσκονται ενώπιον των Ηνωμένων Εθνών[368].

Μια δυσκολία που έχουμε είναι να εντοπίσουμε στοιχεία για το τι ακολουθεί τις αναφορές των παραβιάσεων και κατά πόσο οι συστάσεις που δίνονται από τις ΜΚΟ επηρεάζουν τις κυβερνήσεις και σε πιο βαθμό και ποια αποτελέσματα παράγουν. Δυστυχώς, δεν έχουμε αρκετά στοιχεία της συμβολής των ΜΚΟ εκτός από αυτά που στο δικό τους λόγο ισχυρίζονται οι ίδιες οι ΜΚΟ, στοιχεία που στην αξιολόγηση είναι απαραίτητα για να έχουμε ολοκληρωμένη

[365] Ball A. &Peters B., 2001, σελ. 84.

[366] Συγκέντρωση στοιχείων από *Wapner P., 1996, Weis T. &Gordenker T., 1996, Riener L., Keck M. &Sikkink K., 1998 κ.ά.,* όπως παραβάλλονται από Cingranelli D. &Richards D., χ.χ.

[367] Cingranelli D. &Richards D., χ.χ.

[368] Brett R., 1995.

εικόνα. Το κενό αυτό οφείλεται σε ένα βαθμό και στη διαφωνία και την άρνηση που συνοδεύουν τις περιπτώσεις απόδοσης ευθυνών ενώ το πνεύμα συνεργασίας θα πρέπει στην ουσία να εστιάσει στην κοινή κατανόηση και άρθρωση των οπτικών και των δράσεων μεταξύ κυβερνητικού και μη κυβερνητικού παράγοντα παρά τη φαινομενική αντιπαλότητα: τα εμπόδια είναι αρκετά γιατί σε πολλές περιπτώσεις οι ΜΚΟ όντως συντίθενται από «εξόριστους»[369] της εξουσίας, παρά το μη πολιτικό τους χαρακτήρα.

Οι αναφορές που συντάσσουν αποτελούνται από γενικές πληροφορίες και το πλαίσιο το οποίο εξετάζουν, τη μεθοδολογία τους, τα συμπεράσματά τους καθώς και προτάσεις προς τις κυβερνήσεις. Εκτός από τις αναφορές οι ΜΚΟ εκδίδουν δελτία τύπου σχετικά με θέματα της επικαιρότητας καθώς και επιστολές προς επίσημα πρόσωπα των κυβερνήσεων. Η δυσκολία για τις ΜΚΟ έγκειται στο ότι, σχετικά με τα θέματα που θίγουν, τις περισσότερες φορές δεν υπάρχουν θεσμοθετημένοι κανόνες και πρότυπα μεταχείρισης. Οι ΜΚΟ, μέσω της έρευνας πεδίου καταλήγουν σε συστάσεις και προτάσεις, προσπαθώντας να καθιερώσουν τα πρότυπα, ενώ οι κυβερνήσεις είναι σε τελικά ανάλυση υπεύθυνες στο σε ποιο βαθμό θα τηρήσουν τις συστάσεις[370]. Γι' αυτό, πρέπει να γίνει σαφές ότι το ζητούμενο δεν είναι να συνταχθούν οι αναφορές αλλά να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες επαλήθευσης, απόδοσης και ανάληψης ευθυνών και στη συνέχεια να ελεγχθούν οι τρόποι αποκατάστασης της δικαιοσύνης. Η παραπάνω αποτελεί μια διαδικασία στην οποία τίθενται πολιτικά εμπόδια από τα κράτη στις ΜΚΟ[371]

Μια σημαντική, αναλυτική έρευνα της δράσης των διεθνών μη κυβερνητικών οργανισμών, διαθέτουμε από τους Jackie Smith, Ron Pagnucco και George Lopez (1998)[372], οι οποίοι, παρέβαλαν θέματα όπως η γεωγραφική διασπορά, η συνεργασία και δικτύωση, οι δομές και οι πόροι, οι σχέσεις με τις εθνικές ΜΚΟ, και οι ορισμοί των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην κατανόηση και αποτίμηση του έργου 300 ΔΜΚΟ, σε σχέση με την εμπλοκή τους στην πολιτική δραστηριότητα, για τη δεκαετία του '90. Η έρευνα, ποιοτικού χαρακτήρα, διεξήχθη με τη μελέτη περιπτώσεων, συγκριτική έρευνα και ειδικές μελέτες σε συγκεκριμένες χώρες[373]. Σε γενικές γραμμές, ο ρόλος των ΜΚΟ συνοψίζεται στην εκπαιδευτική δραστηριότητα, τη θέση προτύπων αναφοράς, την παρακολούθηση των συμφωνιών σχετικά με την πρακτική των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την ενδυνάμωση [374] . Πιο ειδικά, οι ΔΜΚΟ που κινητοποιούνται στο Νότο, επιδίδονται σε μεγαλύτερο βαθμό στη θέση νέων προτύπων και την εξάπλωσή τους, καθώς και στην ενίσχυση της ικανότητας των πληθυσμών να διεκδικήσουν τα δικαιώματα τους, με την επίκληση δικαιωμάτων όπως η ανάπτυξη και τα οικονομικά και πολιτισμικά δικαιώματα, σε αντίθεση με το Βορρά, όπου είναι πιο σύνηθες να τίθενται από τις ΔΜΚΟ

[369] Gaer F., 1995, σελ. 394-396.

[370] Brett R., 1995, σελ 104.

[371] Gaer F., 1995, σελ 391.

[372] Smith J., Pagnucco R &Lopez G., 1998.

[373] ό.π., σελ. 380.

[374] ό.π., σελ. 387.

επιμέρους στόχοι όπως τα δικαιώματα του παιδιού ή του περιβάλλοντος, ενώ χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη ποικιλία στόχων[375]. Επιπλέον, εκτός από ζητήματα πολιτικής και σχέσεων μεταξύ κρατών, η εμπλοκή με μια διεθνή ΜΚΟ για τα δικαιώματα μπορεί να προκύπτει και ως ενδεικτική «εξελικτικού σταδίου», καθώς από ερευνητικά δεδομένα φαίνεται πως τα κράτη αυτά όχι μόνο έχουν λυμένα τα οικονομικά τους προβλήματα, αλλά έχουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο και καλή δικτύωση την οποία χρησιμοποιούν[376]. Επιπροσθέτως, πληροφορίες όπως το μέγεθος, οι πόροι που οι ΜΚΟ διαθέτουν, οι στόχοι και οι στρατηγικές που μετέρχονται, έχουν ρόλο στην αποτίμηση του έργου των ΜΚΟ[377].

Περαιτέρω, είναι δεδομένο πως με την προσχώρηση τους σε διεθνείς ΜΚΟ, οι εθνικές ΜΚΟ μπορούν να εκφέρουν πλέον λόγο από διαφορετική θέση καθώς και να εισακουσθούν. Ωστόσο, δεν είναι τελικά τόσο απλό και χωρίς συνέπειες το να δίνονται παγκόσμιες διαστάσεις στα εθνικά θέματα: εάν μια ΜΚΟ, μέλος διεθνούς μη κυβερνητικής οργάνωσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, κατηγορήσει μια χώρα, οι κατηγορίες αυτές έχουν τόσο άμεσο αντίκτυπο σε ποικίλα επίπεδα όσο και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις καθιστώντας υπόλογο το κράτος[378]. Σε αυτήν την περίπτωση το κράτος τοποθετείται σε καθεστώς λογοδοσίας, το οποίο επηρεάζει στη συνέχεια την εικόνα του, συμπαρασύρει τον αριθμό των παραβιάσεων που αναφέρονται και συντελεί στο να μην μπορούν οι εθνικές ΜΚΟ των δικαιωμάτων να παίρνουν το «συμβουλευτικό καθεστώς»[379]. Γι' αυτόν το λόγο οι εθνικές ΜΚΟ τείνουν να δίνουν ιδιαίτερη προσοχή ώστε να μην υποσκάψουν την απόλυτη εθνική κυριαρχία, ενώ οι διεθνείς ΜΚΟ υποσκάπτουν αναπόφευκτα την εξουσία αυτή[380]. Από την άλλη πλευρά, είναι φανερή η διάθεση κάποιων πλαστών ΜΚΟ, υποκινούμενων από τις κυβερνήσεις και με οικονομική στήριξη προκειμένου να αποκρύψουν γεγονότα και να παρουσιάσουν επίπλαστες θετικές εικόνες των χωρών τους[381].

Ένα παράδειγμα επιτυχούς επιρροής από τις ΜΚΟ είναι και η σύσταση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Η σύστασή του οφείλεται, μεταξύ των άλλων ΜΚΟ, σε μεγάλο βαθμό και στη συμβολή του έργου της Διεθνούς Αμνηστίας. Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο δημιουργήθηκε με τη συναίνεση των κρατών που είναι στην αρμοδιότητα του και διατηρεί συνεργασία με τα Ηνωμένα Έθνη. Περιλαμβάνει 4 κατηγορίες εγκλημάτων: γενοκτονίες, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα επίθεσης[382]. Εκδικάζει επίσης θέματα προσβολών κατά της απονομής

[375] ό.π. σελ. 387-390.

[376] Tsutsui K. &Wotipka C., 2004, σελ. 596-597.

[377] Cingranelli D. &Richards D., χ.χ.

[378] Martens K., 1999, σελ. 85-86.

[379] ό.π., σελ. 86.

[380] Tsutsui K. &Wotipka C., 2004, σελ. 598.

[381] Martens K., 2003, σελ. 7.

[382] Βασάλα-Κοκκινάκη Χ., χ.χ., σελ. 1-6.

δικαιοσύνης και χαρακτηρίζεται ως η πιο σημαντική θεσμική καινοτομία. Άλλες επιτυχίες των ΜΚΟΑΔ είναι η συμβολή της Διεθνούς Αμνηστίας στη Διακήρυξη κατά των Βασανιστηρίων το 1975, η επέμβαση σε καταστάσεις κρίσεων και η κινητοποίηση της διεθνούς κοινότητας, και η συμβολή στην καταπολέμηση βαθύτερων αιτίων των παραβιάσεων

Αποτιμώντας τη δράση τους μπορούμε να πούμε πως οι ΜΚΟ κατέχουν ενεργό ρόλο στην κινητοποίηση, δικτύωση, ενημέρωση, ακόμη και την αντίθεση με τις εθνικές κυβερνήσεις συμβάλλοντας στη «σχηματοποίηση των διαδικασιών και των αποτελεσμάτων τους σε διεθνές επίπεδο»[383]. Τελικά, το ζητούμενο είναι να αποφανθούμε εάν με όλες αυτές τις παρεμβάσεις βελτιώνεται η κατάσταση των ΜΚΟ, ενώ η υιοθέτηση της κριτικής ότι η παρακολούθηση της τήρησης των συμφωνιών για τα ανθρώπινα δικαιώματα συμβάλλει προς την αντίθετη κατεύθυνση, καθώς εξαιτίας της δέσμευσης και της ενημέρωσης που συνεπιφέρουν αυξάνεται ο αριθμός των καταγγελλόμενων παραβιάσεων, θα ήταν ριζοσπαστική[384]. Η κριτική προκύπτει από την αύξηση των αναφορών για παραβιάσεις μετά από τις δημοσιοποιήσεις αναφορών, στις οποίες όμως παρεμβαίνουν κι άλλοι παράγοντες που σχετίζονται με επιμέρους χαρακτηριστικά των καθεστώτων των χωρών[385]. Ωστόσο, επειδή δεν έχουμε ασφαλή στοιχεία αποτίμησης, βασιζόμαστε καλόπιστα στους διακηρυσσόμενους στόχους των ΜΚΟ ανθρωπίνων δικαιωμάτων[386]: οι ΜΚΟ συνεισφέρουν στην επίλυση σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων και την κάλυψη του κενού μεταξύ κυβέρνησης και πολίτη.

[383] Martens K., 1999, σελ.80.

[384] Goodman R. &Jinks D., σελ. 171.

[385] ό.π., σελ. 171.

[386] ό.π., σελ. 183.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Οι σχέσεις κι αλληλεπιδράσεις που αναλύθηκαν σε αυτήν την εργασία μπορούν να τοποθετηθούν σε μια νέα εποχή, ένα νέο παράδειγμα διακυβέρνησης στο οποίο κυριαρχούν τα αιτήματα για συνεργασία και διαβούλευση μεταξύ όλων των πλευρών που ασκούν εξουσία, είτε είναι επίσημοι κυβερνητικοί φορείς, είτε εκπροσωπούν ιδιωτικά συμφέροντα, είτε τους απλούς πολίτες ως οργανωμένοι μη κυβερνητικοί φορείς. Πολύ σημαντικό ρόλο έχει η έννοια της κοινωνικής μάθησης και συστηματοποίησης της γνώσης, γνώση που μπορεί να αξιολογηθεί ως προς την αποτελεσματικότητά της όταν ενσωματώνεται στο έργο των ΜΚΟ. Στο παράδειγμα αυτό, κύριο λόγο έχει η μείωση των συγκρούσεων, η αναζήτηση κοινά αποδεκτών λύσεων σε κοινά θέματα και η υπέρβαση των πολλών συνόρων που έχει θέσει ο δημοκρατικά ρυθμισμένος φιλελευθερισμός.

Το γεγονός της παγκοσμιοποίησης βρήκε τους δρώντες αμήχανους κι απροετοίμαστους, με αποτέλεσμα οι ανισότητες της ισχύος να μεταφράζονται σε αρκετές περιπτώσεις υπέρ συγκεκριμένων ομάδων, οι οποίες πιθανόν να μην μπορούν να διαχειριστούν τη δύναμη αυτή που τους προσφέρεται. Κι επειδή σε αυτό το παράδειγμα συνυπάρχουν πολλές ταχύτητες ανάπτυξης, η ευκαιρία που παρουσιάζεται στις ΜΚΟ, είναι πιθανόν να μην έχει αποκτήσει συνείδηση του εαυτού της. Ωστόσο, παραμένει θετική η ανάδυση του αιτήματος για δράση «από τους πολίτες για τους πολίτες» κι ας μην είναι ούτε εύκολη ούτε αυτονόητη η συνύπαρξη όλων. Άλλωστε και μόνο ως ακούσματα, οι νέες έννοιες έχουν πολλά να προσφέρουν ακόμη έως ο καθένας πάρει τη θέση του στην ανακατάταξη που παρακολουθούμε, όσο αποσπασματικό ή συνθετικό ρόλο κατορθώσουν ή διεκδικήσουν οι δρώντες…

Κλείνοντας αυτήν την παρουσίαση, πίσω από τις βραχυπρόθεσμες μεταφράσεις των αιτημάτων για διαφάνεια, λογοδοσία και ουσιαστικό διάλογο, ίσως κρύβεται ένα βαθύτερο αίτημα, ίσως και μια ελπίδα: οι ΜΚΟ μπορούν να εκμεταλλευτούν τις περιστάσεις και να προχωρήσουν στη δημιουργία ενός συστήματος αναφοράς το οποίο να περιέχει αρχές, προτεραιότητες και κριτήρια για τη βελτίωση της κατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καλλιεργώντας ουσιαστική και γόνιμη διαβούλευση. Η συνεισφορά των ΜΚΟ στη δημιουργία των αρχείων παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μπορεί να συμβάλλει στο να καλλιεργηθεί διάλογος γύρω από τα θέματα αυτά, ώστε να μην επαναληφθούν οι μαύρες σελίδες της ιστορίας[387].

[387] Mnjama N., 2008, σελ. 213-225.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1) Arenas D., Lozano J. &Albareda L., 2009, The Role of NGOs in CSR: Mutual Perceptions Among Stakeholders, *Journal of Business Ethics,* 88, σελ. 175-197.

2) Atack I., 1999, Four Criteria of Development NGO Legitimacy, *World Development,* 27 (5), σελ. 855-864.

3) Ball A. &Peters G., 2001, *Σύγχρονη Πολιτική και Διακυβέρνηση: Εισαγωγή στην Πολιτική Επιστήμη,* (Λάβδας Κ., μετάφρ.), Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

4) Barsh R., Measuring Human Rights: Problems of Methodology and Purpose, *Human Rights Quarterly,* 15 (1), σελ. 87-121.

5) Βασάλα-Κοκκινάκη Χ., χ.χ., Η υπόθεση Thomas Lubanga Dyilo*:* Η δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, *De Jure Magazine,* σελ. 1-6.

6) Beck U., 2001, The Cosmopolitan State: Redefining Power in the Global Age, (Lecture at the New School University, New York), στο *International Journal of Politics, Culture and Society (24 Oct. 2006).*

7) Bell C. &Keenan J., 2004, Human Rights Non-Governmental Organizations and the Problems of Transition, *Human Rights Quarterly,* 26 (2), σελ. 330-374.

8) Βερβερίδης Σ., 2009, *Μελέτη για την εξοικείωση των ελληνικών μετασχηματιστικών ΜΚΟ στα νέα περιβάλλοντα που διαμορφώνει η σύγκλιση των ΤΠΕ (τεχνολογιών πληροφορικής κι επικοινωνίας) και η ευρύτατη χρήση καινοτόμων εφαρμογών στο διαδίκτυο*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, ΠΜΣ Δυνητικές Κοινότητες, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

9) Βλαχοδήμου Κ., Έλεγχοι στα οικονομικά των ΜΚΟ, *Απογευματινή,* 06/02/2010.

10) Βλάχος Π., 2007, Πλαίσιο και τομείς συνεργασίας μεταξύ ΜΚΟ και κράτους, διαθέσιμο στο http://synedrio2007.bee.gr/speeches.asp.

11) *Βουλή της Κοινωνίας των Πολιτών*, στο www.koinoniamko.gr.

12) Boutin A., 2000, The transparency og NGOs: lessons from experience, *Union of Inernational Associations,* διαθέσιμο στο http://www.uia.be/print/183.

13) Braithwaite J., χ.χ., Accountability and Responsibility through Restorative Justice, σελ. 3-4 (υπό έκδοση στο Dowdle M., *eds*, *Rethinking Public Accountability,* Cambridge University Press).

14) Brett R., 1995, The Role and Limits of Human Rights NGOs at the United Nations, *Political Studies,* XLIII, σελ. 96-110.

15) Burger R. &Owens T., 2010, Promoting Transparency in the NGO Sector: Examining the Availability and Reliability of Self-Reported Data, *World Development, (in press).*

16) Chandler D., 2001, The Road to Military Humanitarianism: how the Human Rights NGOs Shaped a New Humanitarian Agenda, *Human Rights Quarterly,* 23(3), σελ. 678-700.

17) Christensen J., Asking the Do-Gooders to Prove they Do Good, January 3, 2004.

18) Γιανναράς Χ., 1998, *Η Απανθρωπία του Δικαιώματος,* εκδόσεις Δόμος.

19) Cingranelli D. &Richards D., χ.χ. Measuring the Impact of Human Rights Organizations.

20) Collingwood V., 2006, Non-governmental Organizations, Power and Legitimacy in International Society, *Review of International Studies,* 32, σελ. 439-454.

21) Γρηγορίου Γ., 2007, Δικτύωση ΜΚΟ- κοινές πλατφόρμες διαβούλευσης και δράσης, διαθέσιμο στο http://synedrio2007.bee.gr/speeches.asp.

22) Δούκας Χ. &Δούκα Α., 2007, Οι Μη-Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) στις Κοινωνίες της Μάθησης: νέοι ρόλοι και στρατηγικές, *Διοικητική Ενημέρωση,* τεύχος 42.

23) Ebrahim A., 2003, Accountability in Practice: Mechanisms for NGOs, *World Development,* 31 (5), σελ. 813-829.

24) Edwards M. &Hulme D., 1998, Too Close for Comfort? The Impact of Official Aid on Non Governmental Organizations, *Current Issues in Comparative Education,* 1(1), σελ. 6-28.

25) Gaer F., 1995, Reality Check: Human Rights Non-Governmental Organizations confront Governments at the United Nations, *Third World Quarterly,* 16 (3), σελ.389-404.

26) Goodman R. &Jinks D., Measuring the Effects of Human Rights Treaties, EJIL, 14 (1), σελ. 171-183.

27) Graubart J., χ.χ., Antisystemic Actors or Legitimators of Power? Transnational NGOs and the Security Council, *Political Research Online*.

28) Hilhorst D., 2002, Being Good at Doing Good? Quality and Accountability of Humanitarian NGOs, *Disasters,* 26 (3), σελ.193-212.

29) Jones N., Malesios C., Iosifides T., &Sophoulis C., 2008, Social Capital in Greece : Measurement and Comparative Perspectives, *South European Society and Politics,* 13(2), σελ..175-193.

30) Καρκαλέτσης Σ., 2006, Ο Ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) στην προώθηση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, *Ελληνικές Γραμμές,* διαθέσιμο στο http://www.e-grammes.gr.

31) Καψιώτη Ι., *Χρήση και Κατάχρηση της Διαδικαστικής Δικαιοσύνης στη Διαχείριση Κοινωνικών και Πολιτικών Κρίσεων*, Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

32) Lallement M., 2004, *Ιστορία των Κοινωνιολογικών Ιδεών*, Λυκούδης Μ., (μετάφρ.), Μεταίχμιο.

33) Lambropoulou E., Specific Targeted Research Project: Crime and Culture, Project No.: 028442, Greece – 3RD Scientific Report* (Panteion University/ PU), Target Group NGOs, σελ. 80-90.

34) Landman T., χχ., *Measuring Human Rights*, Principle, Practice and Policy, University of Essex.

35) Landman T., 2001, Measuring Human Rights and the Impact of Human Rights Policy, *Conference on Human Rights Impact Assessment,* Brussels.

36) Leader N., χ.χ, Proliferating Principles; or How to sup with the Devil without Getting Eaten, *Disasters,* 22(4), σελ. 288-308.

37) Lehr-Lehnard R., 2005, NGO Legitimacy, Reassessing Democracy, Accountability and Transparency, *Cornell's 2005 Conference.*

38) Λιοναράκης Ν., Οι ΜΚΟ τρίτης γενιάς, *Τα Νέα,* 23/08/2005.

39) Lindstrom M., 2004, Social Capital, the miniaturization of community and self-reported global and psychological health, *Social Science and Medicine,* 59, σελ. 595-607.

40) Μάνεσης Α., 1979, *Ατομικές Ελευθερίες: Πανεπιστημιακές Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου,* εκδόσεις Σάκκουλας, Θες/νίκη.

41) Martens K., χ.χ., Bypassing Obstacles to Access: how NGOs are taken piggy-back to the UN, σελ. 80-92.

42) Martens K., 1999, The role of NGOs in the UNESCO System, *Union of International Associations,* 51(2), σελ. 68-82.

43) Martens K., 2003, Examining the (Non-) Status of NGOs in International Law, *Indiana Global Legal Studies Journal*, 10 (2), σελ. 1-24.

44) McEvoy K., 2003, Beyond the Metaphor: Political Violence, Human Rights and "New" Peacemaking Criminology, *Theoretical Criminology,* 7(3), σελ. 319-346.

45) McGann J., &Johnstone M., 2005, The Power Shift and the NGO Credibility Crisis, *Brown Journal of World Affairs,* 6 (2), winter-spring.

46) Mertus J., 1999, From Legal Transplants to Transformative Justice: Human Rights and the Promise of Transnational Civil Society, *International Law Revolution,* 14, 1335-1372.

47) Mertus J., χ.χ., Considerations for Human Rights Fact Finding by NGOs.

48) Minear L., 1999, The Theory and Practice of Neutrality: Some Thoughts on the Tensions, *International Review of the Red Cross,* 833, σελ. 63-71.

49) Mnjama N., 2008, The Orentlicher Principles on the Preservation and Access to Archives Bearing Witness to Human Rights Violations, *Information Development*, 24, σελ. 213-225.

50) Montgomery B., χ.χ., Fact-Finding by Human Rights Non-Governmental Organizations: Challenges, Strategies, and the Shaping of Archival Evidence, *Archivaria 58,* σελ. 21-50.

51) Μουζέλης Ν., Συμμετοχική Δημοκρατία και Πλουραλισμός, *Το Βήμα,* 15/02/2004, διαθέσιμο ηλεκτρονικά στο http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=114&artid=157053&dt=15/02/2004.

51)Mutua M., Human Rights International NGOs: a Critical Evaluation, (chapter 7), στο Welch C., 2001, *NGOs and Human Rights: Promise and Performance*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, σελ. 150-163.

52) Poe S., Carey S. &Vazquez T., 2001, How are these Pictures different? A Quantitative Comparison of the US State Department and Amnesty International Human Rights Reports, *Human Rights Quarterly*, 23:3, 650-677.

52) Reimann K., 2006, A View from the Top: International Politics, Norms and the Worldwide Growth of NGOs, *International Studies Quarterly,* 50, σελ. 45-67.

53) Ronald J., Ramos H. &Rodgers K., 2005, Transnational Information Politics: NGO Human Rights Reporting, 1986-2000, *International Studies Quarterly,* 49, σελ. 557-587.

54) Σαραντίδης Δ., 2007, Διαδικασίες Οικονομικού Ελέγχου, διαθέσιμο στο http://synedrio2007.bee.gr/speeches.asp.

55) Σκλιάς Π., 1998, Ο Ρόλος των ΜΚΟ στην εποχή της παγκοσμιοποίησης: θεωρητικές προσεγγίσεις, Διαλέξεις και Τετράδια εργασίας, 3, Ελληνικό Κέντρο Πολιτικών Ερευνών, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

56) Σκλιάς Π., 2007, Οι ΜΚΟ στο σύγχρονο διεθνές πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον, διαθέσιμο στο http://synedrio2007.bee.gr/speeches.asp.

57) Smith J., Pagnucco R. &Lopez G., 1998, Globalizing Human Rights: The Work of Transnational Human Rights NGOs in the 1990s, *Human Rights Quarterly,* 20(2), σελ. 379-412.

58) Spirer H., 1993, Violations of Human Rights-How Many?, *American Journal of Economics and Sociology,* 49(2), σελ. 199-212.

59) Thibaut, J. &Walker, L., 1975, *Procedural Justice: A psychological analysis,* Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

60) Tsutsui K. &Wotipka C., 2004, Global Civil Society and the International Human Rights Movement: Citizen Participation in Human Rights International Nongovernmental Organizations, *Social Forces,* 83(2), σελ.587-620.

61) Watchirs H., 2002, Review of Methodologies Measuring Human Rights Implementation, *Journal of Law*, *Medicine & Ethics,* 30 (4), σελ. 716-733.

62) Weber M., 2001, *Οι Τύποι της Εξουσίας,* Γκιούρας Θ., εκδόσεις Κένταυρος, Αθήνα.

63) Welch C., 2001, *NGOs and Human Rights: Promise and Performance*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, σελ. 150-163.

67) «U4 Expert Answer», Anti-Corruption Resource Centre, Transparency International, CMI, Developing a code of conduct for NGOs, 2009.

66) Vedder A., χ.χ., Internet NGOs: Legitimacy and Accountability, *Electronic Government.*